

1 красавіка 1994 г.

№ 13 (3735)

Кошт 150 руб.

«НЕОЛУДДІТЫ» СЯРОД НАС

Мікола АНЦЫПОВІЧ:
«Прыгледзеўшыся больш пільна
да некаторых новых людзей,
адразу можна ўбачыць, што
ўсе яны — класічныя героі
каланіяльна-камуністычнай
Беларусі, а значыць — Беларусі
мінулай».

4

КАЛДОБІНЫ НА ШЛЯХУ ЭКСПАРТУ

Вячаслаў ПІЛІПЧЫК: «У недалёкім
мінулым мясцовая
прамысловасць, бывала,
атрымлівала «Знак якасці»
на кірзавыя боты, целагрэйкі
і гарэлку. Але і тут сёння далёка
не ўсё ідзе на лад».

5

ПАКРУЧАСТЫМІ СЦЕЖКАМІ КУЛЬТУРЫ

Нататкі Яўгена САХУТЫ.

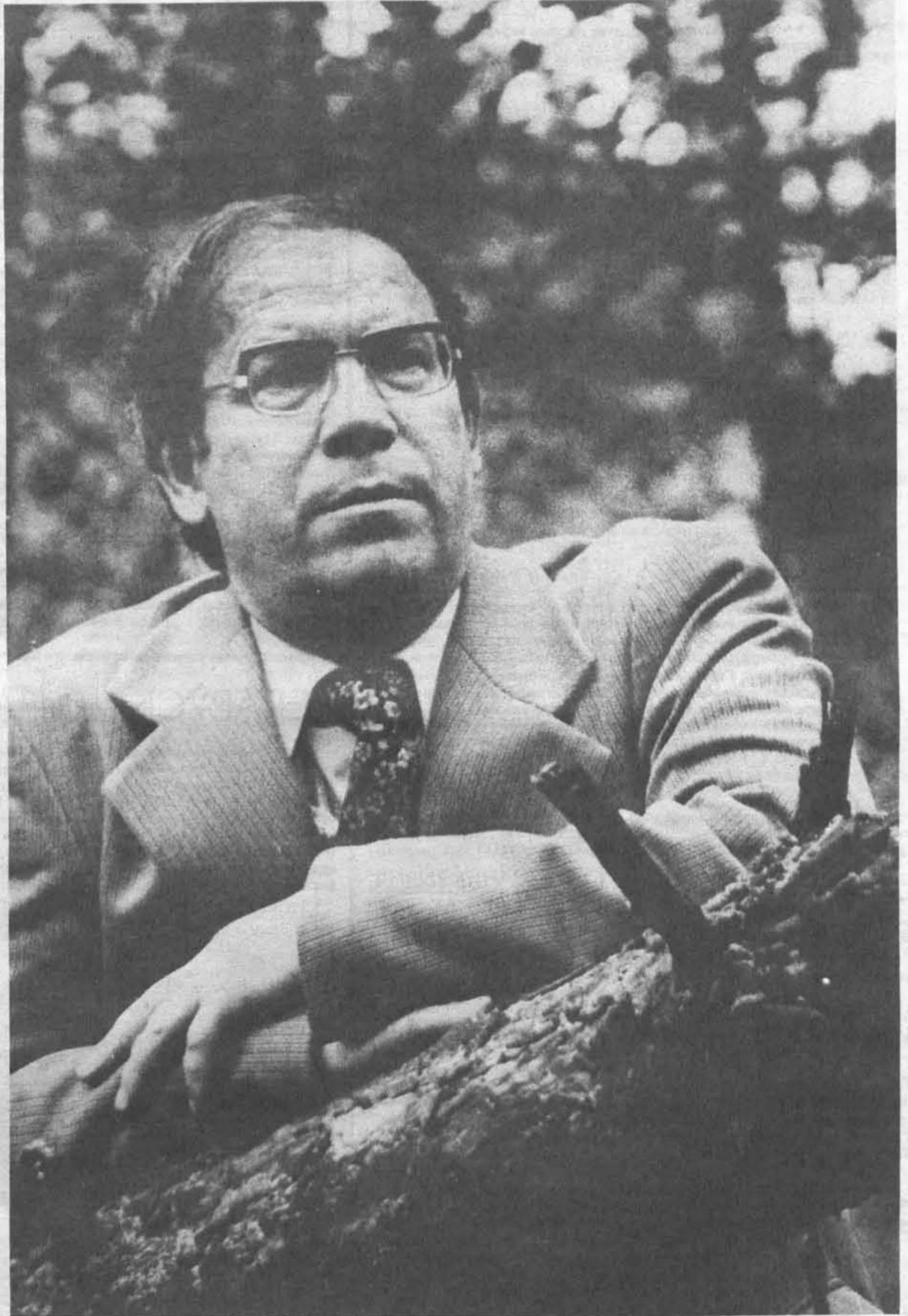

9

«ТЭМПЫ БЕЛАРУСІЗАЦЫІ ЯШЧЭ НЕДАСТАТКОВЫЯ»

Дакумент з архіваў 30-х гадоў.

12

Усе мы ведаем вёску Верамейкі і яе незабыўных насельнікаў. І хоць яе нельга адшукаць і на самай падрабязнай карце, мы ўсё ж упэўнены: ёсць такая вёска на Беларусі. Затулілася яна сярод лесу недзе на самым усходзе нашай краіны, там, дзе цячэ слаўная рэчка Бесядзь. Упэўнены, бо — хадзілі па яе пясчанай вуліцы, заходзілі ў яе небагатыя хаты, бачылі і слухалі малых і старых верамейкаўцаў...

Вёска Верамейкі народжана пісьменніцкай фантазіяй Івана Чыгрынава. Зрэшты, не фантазіяй, хутчэй — высылкамі ягонага таленту, сэрца і розуму. Верамейкі і верамейкаўцы прыйшлі да нас, у нашу сьведомасць з ягоных раманаў «Плач перапёлкі», «Апраўданне крыві», «Свае і чужыя», «Вяртанне да віны». Менавіта яны прынеслі і Чыгрынаву шырокую вядомасць, здабылі ўсеагульную чытацкую любоў. Важкія здабыткі пісьменніка і ў жанры апавядання, а таксама ў драматургіі. А да ўсяго ёсць яшчэ і Чыгрынаў — яркі публіцыст, удумлівы крытык, цікавы сцэнарыст. Адным словам, творчасць пісьменніка адна з найбольш яркіх старонак сённяшняй нашай літаратуры.

Днямі і Чыгрынаву нададзена званне народнага пісьменніка Беларусі. Віншуючы Івана Гаўрылавіча з гэтай высокай ацэнкай ягонай працы, «ЛіМ» зычыць яму здароўя, доўгіх гадоў жыцця і новых творчых здабыткаў!

Фота Ул. КРУКА

28 сакавіка Старшыня Вярхоўнага Савета М. Грыб падпісаў новую Канстытуцыю Рэспублікі Беларусь. На гэтай цырымоніі панаваў святочны настрой, прысутнічалі афіцыйныя асобы і журналісты. Спадар Грыб быў задаволены гістарычнасцю моманту. Задаволены з'яўленнем на свет новага Асноўнага Закона і большасць дэпутатаў ВС. Гэта можа быць свайго роду сведчаннем іхняй палітычнай патэнцыі. А Канстытуцыя для іх — як для маці дзіця. Бог з ім, што неданашанае і з кепскай спадчынасцю. Галоўнае — сваё, крэўнае. Жыві, Канстытуцыя! Вось толькі народ Рэспублікі Беларусь, здаецца, не надта заўважыў гэтае свята.

ПАДЗЕЯ ТЫДНЯ

З 30 сакавіка, з моманту з'яўлення ў сродках масавай інфармацыі, Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь уступіла ў сілу. «Народная газета» выйшла з загаловак «Працуй, Канстытуцыя! Жыві, Беларусь!» Далучаемся да гэтых слоў.

ДАМОЎЛЕНАСЦЬ ТЫДНЯ

У часе візіту ў Маскву Прэзідэнта Казахстана Н. Назарбаева дасягнута дамоўленасць аб касмадроме Байканур. Расея будзе плаціць Казахстану за арэнду 115 мільёнаў долараў у год. Нагадаем, што за ваенныя аб'екты на тэрыторыі Беларусі Расея не плаціць нашай краіне ні цэнта, ні капейкі.

ДАПАМОГА ТЫДНЯ

Са слаўтай на ўвесь колішні СССР, Усходнюю Еўропу і Афганістан Віцебская 103-й павятрана-дэсантнай дывізіі ўцякаюць па «доўгі рубель» кіруючыя кадры. За апошні час, як сведчыць друк, дывізію пакінулі трое з чатырох камандзіраў палкоў і восем з дзевяці камандзіраў батальёнаў. Большасць з іх «прыжымліліся» ў расейскім войску. Дык хто каму — Расея Беларусі альбо наадварот — дапамагае будаваць нацыянальныя Узброеныя Сілы?

РАЗБОРКА ТЫДНЯ

Прэс-сакратар прэм'ер-міністра Беларусі У. Зямцалін, выступаючы ад імя свайго шэфа, заявіў, што народны дэпутат А. Лукашэнка ў палітычнай барацьбе, у сваім жаданні стаць прэзідэнтам Беларусі карыстаецца амаральнымі сродкамі. Лукашэнка, у прыватнасці, абвінавачвае намесніка прэм'ера ў карупцыі, а самога В. Кебіча — у пакрыўчальстве карупцыянераў. Гэта разборка лішні раз сведчыць, што «камандзе» Кебіча бракуе здольнасці прадбачання /а кіраваць — гэта, найперш, прадбачыць/. «Спускаючы з ланцуга» выкрывальніка, яны не дапусцілі нават думкі, што ён будзе кусаць сваіх.

ПОМСТА ТЫДНЯ

Міністэрства замежных спраў Беларусі адмовіла ў акрэдытацыі ўласнаму карэспандэнту расейскай газеты «Известия» Аляксандру Старыкевічу. Газета «Советская Белоруссия», якая паведаміла пра гэта, мяркуе, што так яму і трэба. Маўляў, «уж больно часто необъективен, тенденциозен сей корреспондент в обращении с фактами». Менавіта Старыкевіч даў у «Известиях» інфармацыю аб палітычным страйку, якая супярэчыла афіцыйнай, урадавай версіі падзей. Менавіта пасля публікацыі Старыкевіча прэс-сакратар Кебіча У. Зямцалін празрыста намякнуў, што сёй-той з замежных карэспандэнтаў можа не атрымаць у далейшым акрэдытацыі ў Рэспубліцы Беларусь.

ПАДВЫШКА ТЫДНЯ

З 1 красавіка ўдвая падвышаецца кошт адной паездкі ў грамадскім транспарце. Талон і жэтон у метро будуць каштаваць 200 рублёў. Даражэй даяздзеца плаціць за месца ў білет і ў прыгарадных аўтобусах і электрычках.

СВЯТКАВАННЕ ТЫДНЯ

У Вільні прайшлі ўрачыстасці, прысвечаныя 76-й гадавіне абвясчэння незалежнасці Беларускай Народнай Рэспублікі. Прэзідэнт Жамойцкай Рэспублікі А. Бразаўскас уручыў памятныя медалі тым прадстаўнікам беларускай грамадскасці, якія ў студзені 1991 года бралі ўдзел у абароне жамойцкай незалежнасці. На сцяне Дамініканскага кляшара была ўрачыста адкрыта і асвечана мемарыяльная шыльда Кастусю Каліноўскаму, герою Беларусі і Жамойці. Было ўрачыста пасаджэнне і канцэрт.

ЦЫТАТА ТЫДНЯ

«Перад чарговым лёсавызначальным выступленнем главы ўрада /па праблеме «аб'яднання» грашовых сістэм», — «ліМ» /журналістаў з залы пасаджэнняў Вярхоўнага Савета папрасілі. Тым не менш у распараджэнні «Известий» ёсць запіс прамовы Вячаслава Кебіча. Кебіч з уласцівым яму аптымізмам заявіў, што грашовы саюз будзе падпісаны ў бліжэйшы час, а канкрэтна — да 1 красавіка» /.../ І далей: «Трэба падпісаць аб'яднанне і выбіраць прэзідэнта, інакш народ нас проста не зразумее». Спасылка на народнае меркаванне ў вуснах прэм'ера гучыць дастаткова забавна, паколькі ўжо ні для каго не з'яўляецца сакрэтам, што ён мае ў гэтай гульні асабісты інтарэс. Кебіч разлічвае, што першыя станоўчыя вынікі аб'яднання дазваляць яму заняць прэзідэнцкае крэсла. І калі на публіцы ён гэта не афішуе, дык на закрытым пасаджэнні выказаўся дастаткова акрэслена. /.../ У беларускага ўрада ёсць шанц падпісаць пагадненне. Але якім коштам? На гэта пытанне дае адказ прадстаўленае ў Вярхоўны Савет на ратыфікацыю пагадненне аб уваходжанні дзяржаўнага прадпрыемства па транспарціроўцы і пастаўцы газу «Белтрансгаз» у склад расейскага АТ «Газпром». Кошт маёмасці беларускага прадпрыемства ў адпаведнасці з пагадненнем ацэнены ў мільярд 217 тысяч рублёў /прыкладна ў такую суму абыходзіцца будаўніцтва аднаго шматкватэрнага жылога дома/. Па ацэнцы незалежных экспертаў, «Белтрансгаз» каштуе як мінімум 5 мільярд даўлаў. /.../ Больш таго, урадавая прэса распачала ўжо ўваўсю абмяркоўваць ідэю адмаўлення ад суверэнітэту» /Аляксандр Старыкевіч. «Кебіч хваліт расійскі парламент, а с Думой ўжо тесна супрацоўнічаюць беларускія камуністы», «Известия», 29 сакавіка/.

ПЕРАРАЗМЕРКАВАННЕ ТЫДНЯ

Адбываецца змена прыярытэтаў знешняй палітыкі Злучаных Штатаў Амерыкі, творцы якой пачынаюць паступова пераконвацца ў недаўдальнасці сканцэнтравання сваіх намаганняў па садзненні эканамічным рэформам выключна на Расеі. У 1995 годзе краіны СНД, узятыя разам, могуць атрымаць большую долю амерыканскай фінансавай дапамогі, чым Расея. Дагэтуль было наадварот.

ВІЗІТ ТЫДНЯ

Беларусь наведаў Лешэк Бальцэровіч, аўтарытэты польскі эканаміст, чалавек, якога называюць «бацькам» польскіх эканамічных рэформ. У інтэрв'ю «Народнай газете» спадар Бальцэровіч адносна «аб'яднання» грашовых сістэм РБ і РФ сказаў наступнае: «Усё гэта нерэальна эканамічна, хоць магчыма палітычна. Трэба зняць ружовыя акулары і глядзець на свет больш практычна. Ніякая грашовая унія не заменіць рэформ».

Відаць, маюць рацыю тыя, хто гаворыць, што Вярхоўнаму Савету Беларусі /прынамсі, большасці дэпутатаў/ бракуе мужчынскіх рысаў — расшчэпці, прыныповасці, адказнасці. Што матывацыя і логіка ягоных рашэнняў чыста настраёвая. Інакш кажучы, жаночая.

Чарговую праяву так званай «жаночай логікі» можна было днямі назіраць на пасаджэннях ВС. Толькі-толькі прыняўшы новую Канстытуцыю і замацаваўшы такім чынам юрыдычную базу незалежнасці Беларусі, дэпутаты, тым не менш, ніяк не могуць, не жадаюць адважыцца на практычныя крокі па ўмацаванні суверэнітэту. У прыватнасці, нешта вырашыць наконт крэдытна-фінансавай сістэмы нашай краіны. Дык навошта было ўвогуле гэтыя гульні пачынаць, навошта было раскрываць рот і казаць «а», калі не збіраешся рухацца далей па алфавіту? Не інакш гэта жаночы капрыз сталых мужчын, якія вырашаюць дзяржаўныя пытанні выключна ў залежнасці ад настрою. Добры настрой — націснуць кнопку «за», кепскі — «супраць». Ці наадварот. Бо стан душы — вялікая таямніца.

Між тым, неакрэсленасць статусу разліковага білета Нацыянальнага банка Беларусі стварае праблемы ва ўсіх, ад бухгалтара, які не ведае, як палічыць камандзіровачныя, да кіраўнікоў заводаў-гігантаў, якія не могуць мець нармальнага стасунку з партнёрамі ў замежжы.

У сярэдзі на пасаджэнні ВС сваімі ўражаннямі ад вандроўкі ў Маскву, у Дзяржаўную Думу падзяліліся члены дэлегацыі Вярхоўнага Савета. Народны дэпутат У. Грыбанаў лічыць палітычны спектакль у Думе ганьбай для Беларускай дзяржавы. Спадар Заламай, які ўзначальваў дэлегацыю, у асноўным ціснуў на эмоцыі, спрабаваў расейцаў разжалабіць. І грошай, у нас, маўляў, няма, каб з Расеяй за нафту расплаціцца, і заводы ў нас

стаяць — вазьміце нас у рублёвую зону, інакш загінем!

На пытанне: «Ці гатова Беларусь падпісаць дамову аб аб'яднанні?» Заламай адказаў: «Хоць зараз». «Я маю на ўвазе палітычнае аб'яднанне Беларусі і Расеі», — удакладніў расейскі дэпутат. «Няма праблем. Такая дамова распрацоўваецца нашым урадам», — быў адказ.

Каб схіліць Думу да згоды на «аб'яднанне» рубля і «зайчыка», былі названы наступныя выгоды гэтай акцыі для Расеі. Беларускі падаткапалацельшчык аплачвае сёння і будзе аплачваць надалей прысутнасць у сваёй краіне расейскіх войскаў. Беларусь не бярэ і не будзе браць з Расеі платы за арэнду зямлі пад расейскімі ваеннымі базамі. Беларусь /дакладней, беларускі ўрад/ не мае нічога супраць, каб на тэрыторыі краіны заставаліся важнейшыя стратэгічныя аб'екты глабальнай сувязі для расейскага флоту і супрацьпаветранай абароны Расеі. Заставаліся столькі, колькі гэта будзе трэба Расеі. Беларусь не бярэ сёння і не будзе браць заўтра з Расеі грошай за транзіт праз нашу тэрыторыю расейскага газу і нафты.

Расейскія дэпутаты, міністры, генералы, якія слухалі гэтыя «откровения», хвалілі Беларусь за надзейнасць і стабільнасць. Адзіны, хто меў на гэты выпадак «льжжы дзэгцю», быў Гайдар. Ён сказаў прыблізна так: «Беларусь сапраўды стабільная. Но эта стабільнасць сродні класіфікацыйнай». І растлумачыў далей вядомую ісціну, што грошы — гэта яшчэ не рынак, грошы толькі абслугоўваюць рынак, але не ствараюць яго. Урад Беларусі за ўвесь час свайго існавання нічога не зрабіў для рэфармавання эканомікі, таму калі сёння ён атрымае расейскія рублі, дык усё роўна не здолее іх разумна скарыстаць. І рублі, зрабіўшы круг, зноў вернуцца ў Расею. Беларусь жа будзе для Расеі не эканамічным парт-

нёрам, а перманентна крэдытуемым рэгіёнам. Навошта гэта Расеі?

Расказваючы пра маскоўскую вандроўку, спадар Грыбанаў адзначыў, што калі вестці перамовы з пазіцыі «возьміце нас, мы бедныя, мы жалкія», дык адносіны да сябе будзем мець адпаведныя: «С холюямі разгаварываюць толькі определенным образом».

Але, відаць, гэтыя словы не дайшлі да большасці дэпутатаў ВС. Раўнанне аб статусе разліковага білета Нацыянальнага банка Беларусі зноў адкладзена. Будуць чакаць, што вырашыць расейская Дума 4 красавіка.

Мы памятаем, як чакала каманда Кебіча прыезду ў Мінск расейскага прэм'ера Чарнамырдына, у часе візіту якога і павінна было юрыдычна аформіцца «аб'яднанне». Колькі разоў пераносілася дата, а ўсё не дачакаліся. Не вытрымалі нервы ў спадара Кебіча — сам паехаў у Маскву. І атрымаў там «гарбуза». Расейскі ўрад пасля доўгіх ваганняў адмовіўся браць на сябе адказнасць за гэтую эканамічную авантуру, перадаў справу Думе, заканадаўчай уладзе. Дума, зыходзячы з чыста палітычных меркаванняў, можа і прагаласаваць «за». Можна, нават будзе падпісана расейска-беларуская дамова. Але, як ужо неаднойчы бывала ў кароткай гісторыі СНД, Расея не стане выконваць свае дагаворныя абавязкі. Расейцы яшчэ не навучыліся глядзець на блізкае замежжа, як на раўнапраўных партнёраў. Так што ці варта марнаваць час?

Зрэшты, будучыня Беларусі залежыць не ад таго, увойдзе ці не ўвойдзе наша краіна ў рублёвую зону. Лёсавызначальнымі стануць для нас /могучы стаць/ прэзідэнцкія выбары. Іх тэрмін вызначаны. Выбары адбудуцца 23 чэрвеня, у будні дзень, які дзеля такой нагоды абвешчаны выхадным.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

БЕЛАРУСЬ — «ПАГОНЯ» — АДРАДЖЭННЕ

Чацвёртая ўжо мастацкая выстава суполкі «Пагоня» /мінскі Палац мастацтваў/, прысвечаная ўгодкам адраджэння Беларускай дзяржаўнасці, прывернула ў адкрыцці яркае на 25 сакавіка — на дзень утварэння БНР. Зрэшты, так адбывалася штогод пасля таго, як выбух першай выставы гэтага аб'яднання, напачат-

ку не столькі мастацкага, а хутчэй грамадска-палітычнага, змяніў многія стасункі і суадносіны творцы і дзяржавы. Разбурыць старое ўяўленне, стварыць новыя формы выразнасці /тыя ж інсталцыі, без якіх цяпер не абыходзіцца аніводная выстава суполкі/, выступіць з абгрунтаванай заявай ад кола аднадумцаў і ў мас-

тацтве, і ў палітыцы. Усё гэта — суполка «Пагоня», моцная грамадская сіла, паважная і канструктыўная, што мацуецца на супадзенні творчых, ідэйных, патрыятычных перакананняў яе сяброў.

«Выбар» — так называецца інсталцыя, якая стала галоўным акцэнтам выставы. Выбар паміж мінулым і будучым, паміж разбуральным і сцвярдзальным. Адыход ад маніфестацый і мітынгавасці да прафесіяналізму, як крытэрыю жыцця і мастацтва, да глыбіні разумення, да метафарычнасці мовы, да мадэрнізацыі выяўленчых сродкаў. Гэта — заслуга тых, хто пачынаў у 60-я, хто памятае, як чыноўнікі Міністэрства культуры лічылі крамольным заклік касінераў «За нашу і вашу волю», ды тых, хто не так даўно скончыў Акадэмію мастацтваў.

Выстава удалася. Бо аб'яднала ўсе праблемы — асветніцкія, палітычныя, чыста мастацкія.

Н. Ш.

На здымку: на адкрыцці выставы суполкі «Пагоня».

Фота А. КУШНЕРА

«ВЯСНА СВАЁ ВОЗЬМЕ...»

Гэтак сказаў мастацкі кіраўнік Беларускай дзяржаўнай філармоніі Ю. Гільдзюк, адкрываючы прэс-канферэнцыю для журналістаў, якія па традыцыі сустрэліся напярэдадні «Мінскай вясны». Гэты, ужо 14-ты, Міжнародны музычны фестываль адкрыецца 3 красавіка, прадоўжыцца да 11-га і пасля «антракту» ўзновіцца 2 мая, а завершыцца 6-га. Нічога дзіўнага. Сёлетняя «Мінская вясна» — вядома, таму першая частка фестывалю і часам, і накіраванасцю праграм прымяркоўваецца да каталіцкага Вялікадня, другая ж — да праваслаўнага.

Адкрываць сёлетнюю «Вясну» нашы акадэмічныя калектывы —

сімфанічны аркестр ды капэла. Прагучыць «Рэквіем» Д. Вердзі пад кіраўніцтвам заслужанага дзеяча мастацтваў Казахстана занага маэстра Ц. Мынбаева з удзелам салістаў Пецярбургскай філармоніі. Праграма велікоднага фестывалю вызначаюцца сапраўдным інтэрнацыяналізмам і талерантнасцю, калі ўжываць палітычную лексіку. Дзяржаўны камерны аркестр Беларусі, які ўзначальвае сёння дырыжор з Германіі І. Э. Райль, выступіць з вакальным ансамблем П. Шаромава /Нова-сібірск/ пад кіраўніцтвам расійскага дырыжора Д. Зубава. Прагучаць кантаты І. С. Баха. Сімфанічны аркестр Белтэлерадыё рыхтуе праграму з

італьянскім маэстра А. Мартэлі ды маскоўскім віяланчэлістам К. Родзіным. Слынным піяніст С. Італіскі завітае да нас разам з германскім дырыжорам П. Д. Панзле, каб з Акадэмічным сімфанічным аркестрам сыграць 9-ю сімфонію А. Брукнера ды бетховенскі фартэпіяны канцэрт N 5, у якім «Artis» паядналися захопленыя старадаўняй музыкай маскоўскія музыканты ды наш міжнародны лаўрэат габаіст Ю. Лікін... Пацкаўцесь афішай: «Мінская вясна», пачаўшыся ў халодным красавіку, прадоўжыцца ў маі і прынясе музычным гурманам нямала адкрыццяў, светлых, цёплых, высокіх, як сонечнае маёвае неба, пачуццяў. Нягледзячы ні на што, вясна сваё возьме. І ў прыродзе, і ў мастацтве. Вось пабачыце...

І КВЕТКІ, І КАРОНЫ

Да Міжнароднага дня тэатра, які адзначаўся 27 сакавіка, Саюз тэатральных дзеячаў Беларусі прысудзіў свае вышэйшыя ўзнагароды.

Прызам «Крышталіна Паўлінка» за жыццё ў мастацтве ўганаравана народная артыстка рэспублікі, актрыса Акадэмічнага тэатра імя Якуба Коласа Зінаіда Каналелька. Прызам надзеі — «Крышталіна Кветка» — малады саліст балета ДАВТа Венямін Захараў.

Сёлета да вышэйшых узнагарод СТД дадалася яшчэ адна — прыз «Крышталіна Карона». Ён прызначаны для мецэнатаў, спонсараў, дзяржаўных дзеячаў, для ўсіх тых, хто любіць тэатр, дапамагае яму ў гэты няпросты час і чыё імя карыстаецца любоўю і павагай сярод дзеячаў тэатра. Першымі ўладальнікамі «Кароны» сталі прэзідэнт кампаніі «Віт»

«Крышталіну кветку» прадстаўляе Расціслаў ЯНКОЎСКИ. Фота У. КРУКА

Віктар Мацулевіч і мэра Маладзечна Генадзь Карпенка.

Як вядома, З. Каналелька атрымала прыз падчас свайго бенефісу ў лютым. «Кветка» і «Кароны» былі

ўручаны 27 сакавіка на традыцыйным балі, які ладзіў СТД з нагоды Міжнароднага дня тэатра.

А.Г.

Надзённае

ЗАДУЖА

Радзімапрадаўцы,
Вам гэта ўсё роўна,
За колькі, каго прадаваць, і калі.
Глядзіць Беларусь —
Маладая князёўна,
Што вы да запятка ёй не дараслі.

За лыжку сачыўкі,
За потарг улады
Нашчадкаў і прапінтураў вы прадалі.
Укленчыць рублю палярэваму рады,
А срэбранікі ўсё ж са срэбра былі.

За трыццаць задужа
за фунт сушонах
Старых валуёў,
А не баранікоў.

Трымаць у рублёвых,
Чарнобыльскіх зонах
Вам хочацца ўсіх нас,
Як тых здыхлякоў.

Вядома, кім сплелена
ваша лапцюжжа,
Каб тонаць нячутна
На цёмны базар.

Так, трыццаць за ўсіх вас
Адсыпаць задужа.
І дні небазарныя й танны тавар.

Рыгор БАРАДУЛІН

Святы

ЖЫВІ, РОДНАЕ СЛОВА

Чацвёрты год дзейнічае ў нашай краіне Закон аб дзяржаўнасці беларускай мовы. Як бы нам ні хацелася, каб ажыццяўленне яго ішло больш хуткімі тэмпамі, каб стала родная мова гаспадыняй на вуліцах гарадоў і вёсак, усе мы выдатна разумеем, што выкараскацца з таго заняпаду, у які патрапіла беларуская мова за гады «збліжэння і зліцця нацый», зможам мы не за адно дзесяцігоддзе і нават не за адно пакаленне... Таму і пачынаецца сёння адраджэнне роднай мовы з вяртання яе ў даіццячы сядкі і ў пачатковыя класы школ. Пра тое, што першыя зрухі ў гэтай справе ёсць, сведчыць статыстыка. Сведчаць і святы, якія наладжваюцца дзеля падсумавання вынікаў зробленага, дзеля абмену вопытам, дзеля прапаганды роднага слова.

Напрыканцы сакавіка Мінскі гарадскі аддзел адукацыі правёў у раёнах горада фестывалі пад назовам «Гучы, родная мова». Запамінальным, змястоўным і цікавым атрымалася свята, якое прайшло ў Маскоўскім раёне сталіцы. Удзел у ім прынялі выхаванцы і супрацоўнікі ўсіх дзіцячых ясляў-садкоў раёна. Фестываль праходзіў у сярэдняй школе N 174. Напачатку адбыўся кірмаш, на якім прадаваліся вырабы дзетак. Сэрца радавалася глядзячы на зробленыя дзіцячымі рукамі паводле беларускіх народных традыцый саламяныя і гліняныя цацкі, тканяны і вышываныя вырабы. «Тавар», дарэчы, карыстаўся неаблігім попытам, сям-там нават узніклі чэргі — па пецыва з дзіцячага садка N 513, сурвэткі з садкоў N 542 і N 554, гліняныя і саламяныя цацкі з садкоў N 547 і N 541, вабныя кветкі з садка N 556. Падчас кірмашу паўсюль гаспадарыла беларуская мова. Перад удзельнікамі і гасцямі свята выступалі дзіцячыя фальклорныя калектывы. Дзеткі паказвалі ўрыўкі з тэатральных прадстаўленняў паводле народных святаў, гулялі ў беларускія гульні, чыталі вершы і, вядома ж, спявалі. Парадавалі ўсіх сваімі выступленнямі фальклорны ансамблі з садкоў N 541 /загадчыца Л. Пракоф'ева/, N 414 /А. Лазец-

кая/, N 80 /Л. Пятровіч/, N 525 /В. Цюпіна/, N 547 /Л. Сіваля/, дзіцячага дома N 3 /В. Доля/ і многіх іншых. Асабліва здзівілі прысутных выхаванцы садка N 467, дзе загадчыцай А. Лашко, якія паказалі оперу па казцы «Рукавічка». Дзеткі самі напісалі музыку, лібрэта да яе і цудоўна выканалі.

Хай не бянтэжыць чытачоў доўгі і не дужа чытальны пералік нумароў садкоў і прозвішчаў загадчыкаў. Закон законам, а праца па адраджэнні роднага слова па-ранейшаму трымаецца ў нас практычна на адным энтузіязме альбо, як кажуць беларусы, на добрым слове... І таму шкада, што нельга назваць тут усіх, хто ў няпростых сённяшніх умовах шчыра працуе на будучыню Беларусі. А варта было б. Бо гэтым людзям патрэбна не толькі падтрымка, але і, часам, простае спагадлівае слова, элементарная ўвага. Дарэчы, свята адбылося і дзякуючы матэрыяльнай, арганізацыйнай і маральнай дапамозе з боку намесніка старшын Маскоўскага райвыканкама Л. Філімонавай, загадчыцы Маскоўскага раённага аддзела адукацыі Л. Гарбуновай, арганізатара дашкольнага выхавання Маскоўскага РАА З. Тарусавай. Пабошш бы падобных прыкладаў канкрэтнай і вынікавай працы!

А закончыўся фестываль панармай перадавога вопыту. Яшчэ колькі год таму жадаючых выступіць на такіх мерапрыемствах амаль не было. На гэты ж раз, па словах З. Тарусавай, давалося выбіраць лепшых з лепшых. Тым больш, што і сапраўды кіраўнікам многіх дзіцячых садкоў раёна ёсць што расказаць, ёсць чым пахваліцца. Беларусізацыя тут набірае тэмпы, пашыраецца. Сёння ўжо ў кожным дзіцячым садку раёна існуюць беларускамоўныя групы, а шчырэ садкоў сталі цалкам беларускамоўнымі. Ёсць, вядома, праблемы. І найперш — кадравыя. Але колькасць такіх садкоў з кожным годам будзе павялічвацца. Бо Адраджэнне — не чарговая кампанія, а працэс бесперапынны і незваротны.

Н. К.

Пошта

АДАМ МАЛЬДЗІС — ІМЯ ЗБОРНАЕ

Імя Адама Іосіфавіча Мальдзіса — дырэктара Скарынаўскага цэнтра, гэта не толькі і не столькі імя асабовае. Гэта імя зборнае, яно ўяўляе сабой спалучэнне лепшых традыцый беларускай навукі і беларускай культуры з найбольшай улюбёнасцю ў сваю справу. Ён валодае зайздроснай здольнасцю заражаць гэтай любоўю іншых. Сапраўды, навуку ствараюць не толькі вялікія веды, а і вялікія пачуцці. І ён — сам па сабе цэлая школа, бо ў ягоных справах так шмат прыпадае на долю людзей, якія стаць побач з ім, а ў навуковых працах так шмат заўсёды прыпадае на долю таго, хто чытае.

І я быў непрыемна ўражаны, калі даведаўся, што Адам Мальдзіс — заснавальнік Скарынаўскага цэнтра, чалавек, які гэтак шмат зрабіў, гэтак шмат робіць і яшчэ /хай Бог яму дапамагае! / шмат зробіць у будучым для развіцця беларускай культуры, на агульным сходзе АН РБ не быў выбраны ў члены-карэспандэнты.

Так, можна ў нечым не пагаджацца з Адамам Мальдзісам, можна нават у нечым з ім спрачацца, але ці ж можна адмаўляць веліч таго, што ўжо зроблена Адамам Мальдзісам?

На многія праблемы ў яго свой пункт погляду. Са сваімі калегамі можна і трэба спрачацца, можна нават сварыцца, але ніколі нельга патрабаваць ад іх рабалецтва і аднадумства. Я заўсёды паважаў і паважаю тых /нават калі з ім у нечым і расчуваю не згодны/, у каго ёсць гатоўнасць пайсці супраць плыні.

Уявіце сабе чараду птушак. Яна падпарадкоўваецца біялагічнай заканамернасці — уздымаецца па крыку /сигнале/ важака. Так, на жаль, і з нашай грамадскай думкай, свядомасцю — не кожны асобна, індывідуальна, а — па сігнале.

На жаль, моцныя вучоныя і асобы, а Адам Мальдзіс менавіта такім і з'яўляецца, далёка не заўсёды шануюцца. Нам часта ўласціва шукаць на многія пытанні простыя адказы і ў сваім імкненні адказаць адназначна большасць людзей жыве чамусьці па двайной сістэме: удача — няўдача; правы — вінаваты. Сартуючы людзей несупынна вострым чынам, мы часта скатваемся на крайнія, палярныя, узаемавыключальныя пазіцыі. І, аказваецца, не разумеець аўтары такіх разважанняў, што гэта і ёсць тыпова таталітарнае мысленне: «альбо-альбо», «такі ці «не», альбо белае, альбо чорнае, калі не помнік, дык расстрэл, калі не герой, то падо-

нак. Гэтая сітуацыя аналагічная той, пры якой заклікі да «альбо-альбо» мне нагадваюць тыя выпадкі, калі да тушэння пажару дапускалася толькі адна пажарная каманда /якая, у дадатак, часцей за ўсё спазнялася/ па той прычыне, што пажары ў гэтым доме заўсёды тушыліся толькі ёю. Час адыходзіць ад ранейшай звычкі ўсё падводзіць пад адну рысу.

Жыццё куды больш шматалічнае. У прыродзе і грамадстве не можа быць нічога адназначнага: плюса без мінуса, доказа без контрдоказа, тэзіса без антытэзіса, пазіцыі без апазіцыі. У жыцці ўсё пераплецена і няма нічога, што існавала б у бездэмешкавым, хімічна чыстым выглядзе. Трэба ж успрымаць супярэчлівыя, розныя пункты гледжання на адзін і той прадмет не як трагедыю, а як нармальную форму зносін паміж цывілізаванымі людзьмі ў дэмакратычным грамадстве. Адштурхоўваць такіх, як Адам Мальдзіс, тых, хто шчыра жадае памалыч беларускаму духоўнаму адраджэнню, — і палітычна безграмадна, і навукова няправільна. Тое, што адбылося з Адамам Мальдзісам пры выбарах у Акадэмію навук, — гэта памылка.

С. ПОЛЬСКИ,
прафесар БДПУ

АД РЭДАКЦЫІ. У дадатак да сказанага ў лісце паведамлім чытачам, што не быў выбраны членам-карэспандэнтам АН і яшчэ адзін апостал нашага нацыянальнага Адраджэння Уладзімір Конан.

Паведамленне «Ад Акадэміі навук Беларусі» аб выбранні новых акадэмікаў і членаў-карэспандэнтаў апублікавалі далёка не ўсе выданні. Таму, скарыстоўваючы выпадак, нагадваем чытачам «ЛіМ», што акадэмікамі АН Беларусі сталі Іван Шамякін і Віктар Каваленка, а членам-карэспандэнтам — Уладзімір Гніламедаў.

І яшчэ. У паведамленні сказана: «ганаровымі членамі выбраны» Янка Брыль і Пімен Панчанка. Так, менавіта, і напісана, хоць пэўна, трэба было б напісаць — «ганаровымі акадэмікамі выбраны».

Як нам стала вядома, знялі свае кандыдатуры са спіса прэтэндэнтаў на званне «ганаровых членаў» акадэміі Васіль Быкаў і Ніл Пялёвіч.

ЯК ЖЫВЕШ, МАЛЫ ГОРАД?

Адбылося першае пасяджэнне створанай пры Беларускім фондзе культуры новай грамадскай камісіі па праблемах малых гарадоў. Уздзельнікі сходу, прадстаўнікі розных культурных арганізацый і ўстаноў краіны адзінадушна падтрымалі думку аб тым, каб чарговы пленум фонду прысвяціць тэме «Малыя гарады Беларусі».

Ідэя арганізаваць падобны форум належыць старшынэ праўлення БФК Івану Чыгрынаву. Па яго прапанове, з улікам рэкамендацый членаў праўлення і прэзідыума, была складзена камісія. У яе ўвайшлі Аляксандр Міхальчанка — старшыня Камітэта па архівах і справаводства пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь /старшыня камісіі/, Мікола Казюлін — галоўны спецыяліст БФК /адказны сакратар камісіі/, Алена Багданава — першы намеснік старшынэ праўлення БФК, Ніна Загорская — галоўны рэдактар аддзела ўстаноў культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Павел Лойка — загадчык аддзела гісторыі Беларусі XIII—XVIII стагоддзяў Інстытута гісторыі Акадэміі

навук Рэспублікі Беларусь, Леанід Лойка — галоўны рэдактар часопіса «Беларуская мінуўшчына», Аляксей Марачкін — мастак, Міхась Масюкоў — дырэктар Рэспубліканскай дырэкцыі нацыянальных мастацкіх праграм, Вячаслаў Насевіч — начальнік Дзяржаўнай геральдычнай службы Рэспублікі Беларусь, Аляксей Петрашкевіч — пісменнік, кандыдат гістарычных навук, Васіль Талстой — намеснік старшынэ Беларускага краязнаўчага таварыства.

Ужо першая сустрэча аднадумцаў засведчыла, які неабсяжны дыяпазон пошукаў і даследаванняў адчыняецца перад ім. Неабходна перш за ўсё высветліць, якія арганізацыі, дзяржаўныя, навуковыя, культурныя і іншыя ўстановы займаюцца гэтай

проблемамі малых гарадоў. А іх — мноства. Рэстаўрацыя помнікаў гісторыі і культуры, стварэнне мясцовых музеяў, у якіх раскрывалася б гісторыя роднага краю, падрыхтоўка кадраў культуры ў малых гарадах, геральдыка, удзел рэлігійных арганізацый у адраджэнні і захаванні былых мястэчак, у прыватнасці, ва ўшанаванні святых мясцін пахавання не толькі землякоў, але і іншаземцаў...

Усе члены камісіі і прэзідыума фонду шчыра, зацікаўлена раілі звярнуць увагу на тыя гарады, якім кожны з нас абавязаны сваім месцы ў жыцці — роднаму кутку, і на тыя, якія асабліва шануюем: Друцк, Тураў, Мір, Капыль, Мсціслаў, Заслаўе, Нясвіж... Усе яны — наша агульная Бацькаўшчына, ва ўсіх — нашы карані. Было выказана пажаданне, каб штогоднік «Літаратура і мастацтва» зрабіў рубрыку «Малыя гарады Беларусі» пастаяннай.

Надышоў, здаецца, час зразумець, што не толькі адраджэнне фальклорных святаў ды строі адрозніваюць беларусаў ад іншых народаў. Спрад-веку нашым людзям былі ўласцівы

дабрыня, чуласць, шчырасць і духоўнасць. А вось веды пра свае карані мы паступова страчваем, таму губляем і культуру, і нацыянальны гонар.

В. КУДРАЎЦАВА,
вядучы спецыяліст Беларускага фонду культуры

P. S. Як доказ таго, што праблема малых гарадоў — не высмактаная з пальца, прапаную ліст Я. Тышко з Віцебска.

В. К.

ГЭТА І СВІР...

У друку прачытайце інфармацыю аб маючым адбыцца пленуме Беларускага фонду культуры па праблемах малых гарадоў. Вядома, Беларусь — гэта не толькі Мінск, але і Друцк, Наваградак, Нясвіж, Заслаўе, Мсціслаў, Тураў. Гэта і... Свір. Так, г. п. Свір, заснаваны Даўмонтам

у XIII стагоддзі, сталіца князёў Свірскіх, адкуль пачынаў свае паходы на Полацк Стэфан Баторый /Сцяпан Батура/. У Свіры і наваколлі /Засвір, Шэметава і г. д./ кожны камень дышае даўняй і сярэднявеччай. Але больш як трыццаць гадоў /пасля скасавання ў канцы 1959 года раёна/ Свір забыты, як кажуць, Богам і людзьмі. Б'ецца як рыбіна аб лёд старшыня гарпасаве-та Мікола Гаўрыленка, здароўе згубіў, але дапамогі ніякай няма, а мядзельцы гатовы са Свіра перавезці ў Мядзель нават ваду, хоць і ў саміх яе хапае.

Як чалавек, дзяцінства і юнацтва якога прайшлі ля Свіра, вельмі хацеў бы, каб на пленуме Беларускага фонду культуры было сказана і пра балючыя раны Свіра. А таксама пра Гальшаны і Варняны, Дзісну і Асвею, Міхалішкі і Крэва, і г. д.

Хоцца таксама, каб замест слоў гарпасэлак або вёска было вернута старадаўняе слова мястэчка тым пасёлкам і вёскам, якія з'яўляюцца жывой гісторыяй шматпакутнай роднай Беларусі.

Янка ТЫШКО,
работнік Віцебскага абласнога «Кінавідэапракату»

ПРЫНЯТЫ Ё САЮЗ ПІСЬМЕННІКАЎ

УЗНАГАРОДА МІРСКАМУ ЗАМКУ

Крызісны стан у рэстаўрацыйнай справе агульнавядомы. Ці варта зноў нагадаць, як паражэньне не толькі старыя алятанкі, але і вялікія вежы і палацы, як не стае матэрыялаў і грошай, мала кваліфікаваных работнікаў.

Лёгка абясціць, што культуру, якая не знікла за стагоддзі ўціску, нам тым больш нельга знішчаць альбо змяняць па-свойму. На справе ж, яшчэ некалькі год таму суседзі-жамоіты пагардліва ўсміхаліся, калі хваліліся мы ў нявіжскім палацы Радзівілаў забеленай каштоўнай кафляй на камянах ды новымі алейнымі кампазіцыямі ў дубовай зале на тэмы рускіх паданняў. І гэта далёка не адзіны прыклад.

Нарэшце, пачынаюць нашы рэстаўратары арыентавацца на агульнаеўрапейскія стандарты, але застаюцца спрэчкі і пытанні. Справа рухаецца, праўда, у асноўным у дачыненні да вялікіх аб'ектаў /загадайце Мікалаеўскі сабор у Магілёве ці Спаса-Ефрасіннеўскую царкву ў Полацку/. І, вядома ж, Мірскі замак, які рэстаўраецца ўжо не адно дзесяцігоддзе і, нарэшце, паўстае ў сваёй былой прыгажосці. За захаванне, даследаванне, рэканструкцыю і частковую рэстаўрацыю Мірскі замак атрымаў дыплом еўрапейскай арганізацыі Еўропа-Ностра, якую стварылі 19 еўрапейскіх краін спецыяльна для захавання архітэктурнай спадчыны.

Гэта першая такая ўзнагарода помнікам не толькі на Беларусі, але і на ўсёй еўрапейскай частцы былога Саюза. Натуральна, што працэс уваходжання ў еўрапейскую супольнасць ідзе праз сцяжынкi культуры. І доказ таму — увага да нашых намагаюцца захаванне сваю самабытнасць.

Н. Ш.

СУМНЫ РАКУРС

Ануфрыеўскі манастыр, што ў Мсціслаўскім раёне, вядомы як помнік архітэктуры XVII стагоддзя. На здымку — тое, што засталася ад квітнеючага тры стагоддзі назад багатага манастыра.

Цяпер настаў час адраджэння разбураных храмаў, цэркваў. Як хочацца верыць, што паўстане з забіцця яшчэ адзін помнік культуры і высокай духоўнасці нашых продкаў. Можна знайсці на гэта сродкі праваслаўнай царквы, не будучы убаву і міране.

Фота Валерыя БЫСАВА, БЕЛІНФАРМ

АКСАК Валянціна Іванаўна. Паэт. Нарадзілася ў 1953 годзе ў вёсцы Смалічы Нясвіжскага раёна. Скончыла Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт /1975/. Загадчык аддзела культуры часопіса «Беларусь».

Літаратурную працу пачала ў 1988 годзе. Аўтар кнігі паэзіі «Цвінтар» /1992/, «Капліца» /1994/, паэмы «Тройца», шматлікіх публікацый у перыёдыцы.

ВАСЮЧЭНКА Пятро Васільевіч. Празаік, крытык, літаратуразнаўца. Нарадзіўся ў 1959 годзе ў Полацку. Скончыў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт /1981/. Кандыдат філалагічных навук. Працуе ў Інстытуце літаратуры Акадэміі навук Беларусі.

Літаратурную працу пачаў у 1980 годзе. Выдаў кнігі прозы «Белы мурашнік» /1993/. Аўтар кнігі «Драматургія і час» /1991/, «Драматургічная спадчына Я. Купалы» /1994/. Друкаваўся ў калектыўных

зборніках «Вобраз-88», «Вобраз-90», «Тутэйшыя», «Цвіце верас». Піша для дзяцей, спрабуе сілы ў галіне драматургіі.

КУПРЭЭУ Мікола Сымонавіч. Паэт. Нарадзіўся ў 1937 годзе ў вёсцы Ямнае Рагачоўскага раёна. Скончыў Брэсцкі педагагічны інстытут /1962/.

Літаратурную працу пачаў у 1958 годзе. Выдаў кнігі паэзіі «Непазбежнасць» /1967/. Аўтар паэмы «З сястрой і Уладзімірам Караткевічам на Рагачоўшчыне», публікацый у друку.

КУРБЕКА Іван Сцяпанавіч. Паэт, літаратуразнавец. Нарадзіўся ў 1934 годзе ў вёсцы Серабрышча Баранавіцкага раёна. Скончыў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт /1958/. Працуе ў Літаратурным музеі імя Якуба Коласа.

Літаратурную працу пачаў у 1958 годзе.

Аўтар кнігі «Альбом-выстаўка ў школе. Янка Купала» /1965, 1983/, «Альбом-выстаўка ў школе. Якуб Колас» /1967, 1980/, «Альбом Якуб Колас» /1967, 1974/, кніжкі для дзяцей і дарослых «Хітрыя літары» /1991/, зборнікі «Крыжасловы» /1993/, вершаў у калектыўных зборніках «Асцюкі за каўнерам» /1979, 1989/ і іншых. Піша ўспаміны, літаратурна-крытычныя артыкулы.

ПАДБЯРЭЗСКИ Дамітрый Альбертавіч. Празаік, публіцыст. Нарадзіўся ў 1952 годзе ў Мінску. Скончыў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт /1974/. Намеснік галоўнага рэдактара часопіса «Мастацтва».

Літаратурную працу пачаў у 1976 годзе. Выдаў кнігі прозы «Уверцюра» /1990/. Адзін з аўтараў калектыўнага зборніка «Першая сцяжына» /1985/. Выступае ў рэспубліканскай перыёдыцы з артыкуламі па музыцы.

Адапталася

«НЕОЛУДДИТЫ» СЯРОД НАС

Ці то цяга да перамены месца жыхарства, ці то яшчэ нешта больш метафізічнае прадвызначыла з'яўленне ў Мінску А. Патупы, прывандраваўшага, кажуць, з Адэсы. Тут, скарыстоўваючы ўсе даброты і выгоды ад беларускай талерантнасці, ён займаў перш кабінетнай фізікай. Але шматпланаваць душу і, мабыць, небяспека застацца малавядомым даследчыкам прыродных з'яў падтрымліваў яго да трансфармацыі з «фізіка ў лірыка».

У 1991 годзе ў выдавецтве «Юнацтва» выходзіць у многім кампіляцыйная праца А. Патупы «Открытие вселенной — прошлое, настоящее, будущее». У ёй дзесяць прапануецца кангламерат абрыўкавых звестак аб шумерскай цывілізацыі, Лімбапа, рэлігія, Піфагоры, Аўгустыне, «истоках» космасу ў якасці сістэмных уяўленняў аб вечным. Спраба стварэння фантазмагарычнай панарамы будучага засведчана ў аўтарскіх літаратурных абразках аб «субрэальнасцях», «суперсапах», «індыканалях», «хроновізіонных эвроматах», «суггестивных полях» ды іншых фантастычных экзотах.

Рэжым «пружынай» напружанасці мыслі пры «інтэлектронных» блуканнях запатрабаваў ад фанташачкоўца паспрабаваць іх урчацісціць. Ды паколькі звычайнае ўяўленне чалавека не дасягло да асэнсавання «лямбдов» А. Патупы, то аўтарская ініцыятыва сублімуецца на больш заземлены варыянт пераводу свету ідэй у свет рэчаў.

А. Патупа крута дрыфтуе ў бок прадпрымальніцтва і «прызымляе» загадкаваць сузор'я «Эрыдан» у абрысы аднайменнай выдавецка-паліграфічнай кампаніі, наталяе грамадзян не толькі нашай краіны, але і ўсе «рускоязычныя» прасторы СНД «удивительным миром чудес и реальности» А. Азімава, Р. Говарда, А. Крысці... Роскід камерцыйна-выдавецкага інтарэсу А. Патупы вельмі шырокі: штотыднёвік «Феміда», часопіс «Кэмп» /боевыя искусства сегодня и вчера/, даведнік «Польский рынок»... Здавалася б, вось-вось і ў нашай краіне з'явіцца выдавецкі магнат як у фінансавых адносінах, так і ў аналітычнай рэспектабельнасці, да якога варта будзе прыслухоўвацца. Замест гэтага мы робімся сведкамі нейкай мітуслівасці, панікі, гармідару «в одной светлой голове». Мярэшыцца сп. Патупу то «коллалс» огромного количества предприятий, то немінучы распад Расіі, то

ворагі прадпрымальніцтва, то неабходнасць складання дэпутацкіх паўнамоцтваў і недатыкальнасці дэпутатамі ад апазіцыі /«Советская Белоруссия» за 29.06.93 г. і 17.02.94 г., «Феміда», N 32, 1993 г./.

Акрамя выдавецкага клопату, сп. Патупа мае пэўныя спробы па стварэнні асаблівага «пространства» ў Беларусі. А чаму б і не? Ствараюць жа іншыя праекты вечнага рухаўка. Пашкадаваўшы народ, які «устала» і ў якога «традиционные гарантии уже отобраны», сучасны рэфарматар інтарэс невялікага кола прадпрымальнікаў ставіць у якасці галоўнага фактара фарміравання «политико-правового пространства» Беларусі. Тут і стварэнне дзяржаўных фондаў падтрымкі, і аблегчанае падаткаабкладанне, і ўнясенне «ста сервезных» карэктывоў у законы і пастановлення «правительства» для бізнесменаў.

І самае цікавае, што сп. Патупа хоча стварыць рафінаванае «пространство» без уліку таго народа, яго пачуццёваасці і традыцый, які векавечна жыве на гэтай зямлі. Яго «простора» пранізана антыбеларускім зместам. Жадаючы і ў палітычных, і ў сацыяльных, і ў прававых аспектах замацаваць аморфнасць беларускай дзяржаўнасці, А. Патупа задаецца рытарычным пытаннем: «Во что обойдется «Адраджэнне», ведь деньги щедро черпаются из государственного бюджета. Это средства налогоплательщиков» /«Феміда», N 21, 1993 г./.

Так, гэта сродкі падаткаплательшчыкаў і скіроўваюцца яны на ліквідацыю комплексу «неполющенности, характерной во все века для всех имперских провинций и очень многих вновь формирующихся государств», у чым Патупа абразліва ўпікае беларускі народ. А хіба падтрымліваць прадпрымальнікаў можна з іншага бюджэту?

Палітыка-прававыя гавэндзі камерцыйнага летуценніка — гэта нават больш, чым пражэкт Вольфавіча. Мо прычынаю такога спосаба «выратавання» Беларусі ў Патупы з'яўляецца ігнараванне ўласнай самаперасцярогі, якую ён агучыў вуснамі свайго героя: «Вообще-то блуждание по иным вариантам реальности не вполне безопасно. Далекие варианты рывки испытывают психику человека на разрыв. Можно как бы застрять в фантпрограмме, нарушив связи с реальным миром, попросту сойти с ума» /А. Потупа. Ловушка в цейтноте. Минск, «Эрыдан», 1990/.

Асабліва нецярпліваць выяўляецца ў Патупы ў адносінах да дзяржаўнасці беларускай мовы. Шчыры руплівец «общечеловеческого», ён праводзіць «исследования», вынікам якіх з'яўляецца сцвярдзенне аб нібыта неадоўнай цязе беларускага жыхарства да двухмоўя. Таксама ён ініцыіруе складанне такога законапраекта «О языках в Республике Беларусь», пасля прыняцця якога беларуская мова павінна знікнуць канчаткова.

Персанажы «фантпраграм» Патупы, «неолуддита» /трэба думаць — новыя людзі/, у будучыні будуць мець нацыянальна-нейтральную арыентацыю. Але і на сённяшні дзень знаходзяцца ў Беларусі грамадзяне, якія вельмі ўжо нагадваюць нам гэтых «неолуддитов». Нехта А. Злотнікаў, камерцыйны дырэктар «Суражские дома» /якіх толькі цяпер дамоў няма!/, публічна смуткуе, што ён, беларус, жыве ў Беларусі, але закон аб мовах абмяжоўвае яго свабоду, прывязваючы яго «к моей крови, моему происхождению» /«Феміда», N 24, 1993/.

Але што там нейкі радыё дырэктар нейкіх там «дамоў» у параўнанні з грунтоўным навуковым падыходам да праблемы і кошту крыві класавай. Напрыклад, В. Абрамава ў 1988 годзе абараніла нават дысертацыю па тэме «Гуманизм насильственной задачи социалистической революции /на опыте Великой Октябрьской социалистической революции/» на спецыяльнасці «теория научного коммунизма». Паважаны дацэнт РТІ, узброеная зместам «этой великой категории», таксама лічыць сябе новым чалавекам. А як жа! Ужо не тэрэтык навуковага камунізму, а «палітолага», ужо не проста камуністка, а актывістка ДСПС /«Движение за демократию, социальный прогресс и справедливость»/.

Прыгледзеўшыся больш пільна да новых людзей, адразу можна ўбачыць, што ўсе яны — класічныя героі каланіяльна-камуністычнай Беларусі, а значыць — Беларусі мінулай.

Мікола АНЦЫПОВІЧ, дацэнт Беларускай політэхнічнай акадэміі

Меркаванне

Выйсці са сваёй прадукцыяй на сусветны рынак, прадаваць больш, чым купляць, і такім чынам мець актыўнае знешнеэканамічнае сальда — праблема архіважная для эканомікі кожнай краіны. Дамагчыся гэтага можна толькі выпускам канкурэнтаздольных тавараў. Аб тым, што перашкаджае беларускай прамысловасці, якая зараз перажывае няпростыя, складаныя часы, выпускаць дабраякасную прадукцыю, разважае ў сваіх нататках кандыдат тэхнічных навук Вячаслаў ПІЛІПЧЫК.

Замежныя машынабудаўнікі саборнічалі паміж сабой за лепшую якасць, камфорт і трываласць тэхнікі. Асамблея еўрапейскага камітэта па стандартах, яе орган па сертыфікацыі нямагла зрабілі, каб трымаць на належным узроўні тэхнічныя навацыі, якія павінны былі адпавядаць устаноўленым стандартам. Апроч таго, дзейнічае міжнародная камісія па тарыфах і гандлю, якая сочыць за якасцю прадукцыі на рынку. Цікава, што машыны, прыборы і абсталяванне бяруцца на выпрабаванне тут прама з гандлёвай сеткі.

Трэба адзначыць, што заходнія машынабудаўнікі маюць густую сетку выпрабавальных станцый, дзе вядзецца пастаянны кантроль за якасцю машын, якія маюць права выдаваць сертыфікат якасці. У былым СССР быў толькі дзесятак такіх станцый. На Беларусі ж толькі адна — Заходняя ў Алчаку пад Мінскам. Тут праходзяць выпрабаванне агрэгаты сельгастэхнікі. Праўда, ёсць яшчэ выпрабавальныя стэнды і апаратура на аўтамабільным і трактарным заводах. Трактар «Беларусь», дарэчы, адзін з першых у былым Саюзе прайшоў выпрабаванне на палігоне штата Небраска ў ЗША. Але сіл і

адзін прыклад. Па міжнародных нормах, скажам, узровень вібрацыі на рулі, педалях і сядле матацыкла строга лімітуецца. Вібрацыя, як вядома, стамляе чалавека і можа стымуляваць аварыю. З 1994 года міжнародныя нормы па вібрацыі збіраюцца ўнесці Расія і Украіна. Які ж узровень вібрацыі на мінскіх матацыклах, ніхто не ведае, бо ніколі гэта тут не вывучалася. Праўда, у пачатку года завод звярнуўся да аднаго з навуковых інстытутаў правесці такую работу. Спецыялісты пайшлі, паглядзелі, узгаднілі з інжынерамі пэўныя тэхнічныя пытанні. І ўсё ішло добра, пакуль не загаварылі пра аплату, і тут завадчане закруцілі насамі, маўляў, дорага. А тое, што ўвесь заводскі двор застаўлены матацыкламі, якія не маюць попыту, і прадпрыемства сядзіць на датацыі, нікога не хвалюе.

Ужо сёння маюць вялікія праблемы са збытам прадукцыі заводы шасцерань, падшыпнікаў, металаапрацоўчых станкоў, «Бабруйскшына» і шмат якіх яшчэ. Бяда ў тым, што дубліруючыя заводы ёсць у Расіі і на Украіне, праўда, якасць і там не лепшая. Апроч таго, да трактароў і аўтамабіляў

Цяпер вярнуся зноў да ўзгаданай вышэй праграмы выпуску канкурэнтаздольнай прадукцыі. Адрозна скажу, што ў ёй прыведзены даволі поўны аб'ём праблем, вырашэнне якіх павінна забяспечыць павелічэнне экспертных паставак і замацаванне на замежных рынках. Тыя прадпрыемствы ці цэхі, якія маюць новае абсталяванне, могуць гэтую праграму выканаць, але, на жаль, іх адзінкі: Мінскі завод халадзільнікаў, сяк-так трактарны і аўтамабільны заводы, цэх карданых падшыпнікаў на аднайменным заводзе. Возьмем Беларускае металургічнае завод, які пастаўляе больш трэці сваёй прадукцыі на Тайвань, у Кітай, Марока, Германію, Турцыю і Польшчу. А ці ёсць у яго ў гэтай справе перспектывы? Вядома, што краіны агульнага рынку ў 1992 годзе мелі лішкі сталі ў 28 мільянаў тон. Такая ж тэндэнцыя захоўвалася і летась. Адым словам, сусветны рынак перапоўнены прадаўцамі сталі. Калі ж у нас яе пакуль бяруць, то, пэўна, за самую нізкую цану. З другога боку, мы самі купляем сталь і пракат у Расіі. Перспектывы развіцця металургічнай прамысловасці на бліжэйшы час у нас няма. Тыя жалезныя руды, што выявілі геологі, трэба яшчэ здабыць. Вось і ўзнікае пытанне: ці не стратны для нас экспарт сталі?

Возьмем аўтамабільную прамысловасць. Нашы «БелАЗы» патрэбны выключна Расіі, Украіне і Казахстану. Адуць па дамоўленасці атрымліваем метал, электрарухавікі і многа чаго яшчэ. Гэта устойлівы рынак. Самі яны такіх машын хутка не зрабляць. Кажуць, было б больш выгадна прадаваць іх у заходніх краінах. Але, зноў жа, стрымлівае нізкая якасць. У нас, напрыклад, нават няма магчымасці як след кантраляваць якасць зварачных работ.

На маю думку, рэспубліцы трэба прымяняць тактыку экспартавання тэхнікі ў камерцыйныя нішы россыпам. Калі адрозна ўсю машыну прадаць немагчыма — давайце пакрысе. Толькі трэба даводзіць да экспертнага ўзроўню элементы машын: падшыпнікі, зубчастыя колы, амартызатары, гідраапаратуру і шукаць для іх пакупнікоў.

І яшчэ. Замінае экспарту прамысловай прадукцыі на замежны рынак і такая загнаная практыка — кожнае прадпрыемства спрабуе выйсці туды самастойна, куды большы плён дало б скаапераванне, скажам, прадпрыемстваў электроннай і машынабудаўнічай прамысловасці.

У недалёкім мінулым мясцовая прамысловасць, бывала, атрымлівала «Знак якасці» на кірзавыя боты, целагрэйкі і гарэлку. Дарэчы, гарэлка ў нас ідзе на экспарт. Але і тут далёка не ўсё ідзе на лад. На Захадзе няма моды выпіваць адрозна ўсю бутэльку. Там гарэлку ўжываюць пакрысе. Таму і трэба было б яе прадаваць у посудзе, які б закрываўся наразным каўпачком. Дарэчы, у нагаданай праграме прадугледжана для гэтай мэты купіць за мяжой абсталяванне за пяць мільянаў долараў. Немалыя грошы. Упэўнены, з гэтай задачай маглі б справіцца і нашы канструктары ды і нашы прадпрыемствы. І не за долары — за «зайчыкі».

Сярод нашых экспарцёраў апошнімі ў спісе стаяць вытворцы льнопрадукцыі. Чаму апошнімі — незразумела. Лен — наша выключнае багацце, нідзе, акрамя Беларусі, Расіі і Прыбалтыкі, яго няма. А карыстаецца ён ва ўсім свеце велізарным попытам. Але ж і тут мы паводзім сябе нядбайнымі гаспадарамі — прадаём за мяжу не канчатковую прадукцыю — ільнотканіну, а паўфабрыкат, ільновалакно.

У рэспубліцы ёсць 54 ільноапрацоўчыя заводы магутнасцю да 100 мільянаў тон валакна ў год. Толькі Аршанскі льнокамбінат можа перапрацаваць 40 мільянаў тон. Дык чаму яму не прадаваць на экспарт ільнотканіну? Калі не можа саткаць камбінат, маглі б гэта зрабіць нашы ўвільныя кабаты, якія некалі ткалі файныя палотны. Адно бяспрэчна: прадаваць валакно стратна.

І яшчэ. Вядома, што толькі навука можа забяспечыць прамысловасць новымі ідэямі і эфектыўнымі метадамі іх рэалізацыі. На жаль, яна ў нас у такім загоне, што трэба весці гаворку аб яе рэанімацыі. Закрыты многія лабараторыі, у вучэбных інстытутах ад галіновыя лабараторыі засталіся толькі назвы. У праекце бюджэту рэспублікі затраты на навуку прадугледжаны ў суме 19,5 мільярда рублёў /разам з адукацыяй/. А на абарону — 56,9 мільярда рублёў. Сёння з-за недахопу сродкаў спынены многія дагаварныя тэмы, якія распрацоўваліся навукоўцамі для народнай гаспадаркі. Незапрабаванае многіх вучоных прывяла да «перакачкі» іх у сферу бізнесу. Я не кажу ўжо пра тое, што значная колькасць вучоных эмігравала за мяжу.

Дарэчы, няма ў праграме ні слова пра экспарт навуковага прадукту. А мы ж таксама нешта можам, дарэчы, па цыне ніжэй за сусветную нашы навукова-даследчыя інстытуты ў стане выканаць досыць грунтоўную работу для замежных фірм.

КАЛДОБІНЫ НА ШЛЯХУ ЭКСПАРТУ

ЧАМУСЬЦІ лічыцца, што выпуск прадукцыі нізкай якасці абыходзіцца вытворчасці танней: маўляў, менш трэба над ёй мудрагеліць, вышукваць новыя тэхналогіі і да т. п. На самай справе, калі мець яшчэ на ўвазе, што менавіта беларускім прамыслоўцам даводзіцца купляць камплектуючыя вузлы і дэталі за мяжой, дзе яны каштуюць вельмі дорага, дык выраб нізкакасных тавараў, якія не будуць мець попыту ў пакупнікоў, ператварае прадпрыемства ў банкрута.

На мой погляд, вельмі своечасова з'яўляецца распрацаваная ў рэспубліцы дзяржаўная Праграма па выхадзе на сусветны рынак з канкурэнтаздольнай прадукцыяй, разлічаная на 1993—95 гады. Праўда, трэба адрозна прызнаць, што падобных праграм у былым СССР было шмат. Варта нагадаць хоць бы вядомую праграму «дагнаць і перагнаць перадавыя капіталістычныя краіны». У той час былі створаны асновы індустрыі — металургічнай і машынабудаўнічай заводы. Але не хапіла капіталу, новых ідэй і канкурэнтнага саборніцтва. Саюзныя заводы працавалі на бяздонны ўнутраны рынак, які з'ядаў усё, што ні дасі.

З'явіліся на нішто нашы спробы заваяваць знешні рынак і ў сямідзесятых гадах, хоць мы і мелі неабліганы інжынерныя і навуковыя кадры, але па-ранейшаму выраблялі неканкурэнтаздольную прадукцыю. Слова, паняцце — канкурэцыя — наогул было выгнана з нашага ўжытку. Лічылася, што пры сацыялістычным ладзе прадпрыемствам залішне канкуруваць паміж сабой. Праўда, усталявалася так званая «сацыялістычнае саборніцтва», але гэта была ўжо іншая матэрыя, якая мела больш палітычны, чым эканамічны характар. Ва ўсякім разе, тое «сацыялістычнае саборніцтва» не спрыяла ўкараненню ў вытворчасць новых ідэй і тэхналогій. Вялікую шкоду народнай гаспадарцы нанесла таксама палітыка мадэрнізацыі тэхнікі замест яе поўнай замены на новую. Дарэчы, сучасны капіталіст атрымлівае прыбытак не з прыбавачнага кошту — яго ён аддае рабочым і дзяржаве, — а з новай тэхнікі, якую забяспечвае навука. Старыя станкі, старое абсталяванне — асноўная прычына нізкай якасці прадукцыі, якую вырабляе наша прамысловасць. Гэта выклікае апатыю ў рабочых, нежаданне працаваць лепей. Успомніце, якіх толькі камісій па якасці ні арганізавалі райкомы партыі. А колькі гарэлкі выпілі за прызначэнне «Знака якасці». Гарантыі ж якасці не было, як няма і зараз. Ды дзе яна будзе, калі вынаходніку, каб атрымаць аўтарскае пасведчанне, трэба было прайсці немаведама колькі інстанцый. Адным словам, пахадзіць па пакутах.

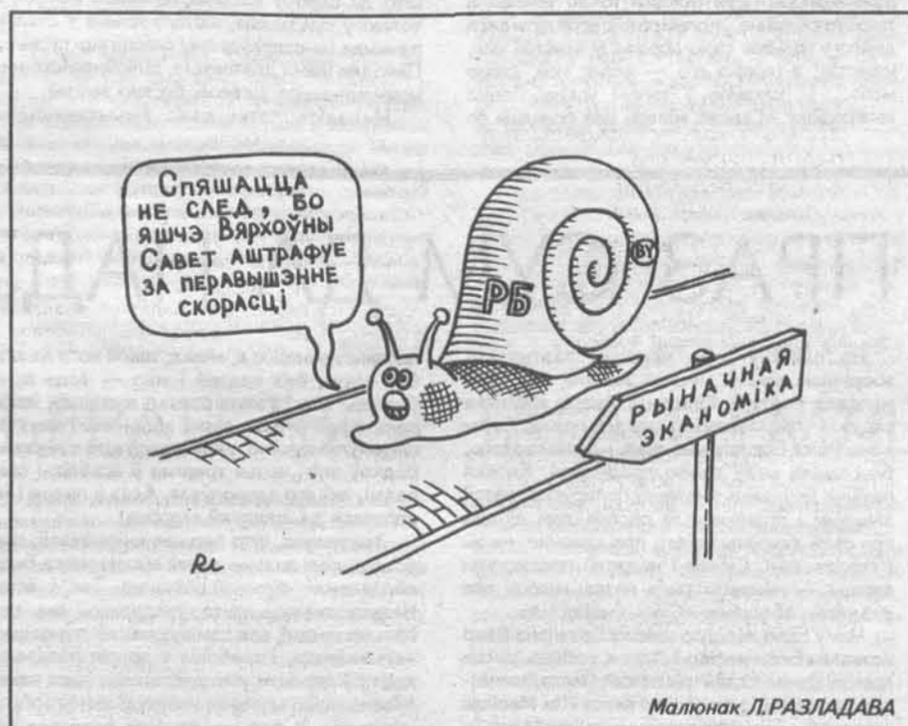
Асноўнымі заганами нашай тэхнікі былі яе вялікая вага, павышаная вібрацыя і шум, нізкая даўгавечнасць, вялікая энергаёмкасць. Ніхто з нашых эканамістаў не падлічваў страты ад нізкай якасці тэхнікі. Але ёсць падставы лічыць, што не менш як 15 працэнтаў валавога нацыянальнага прадукта.

сродкаў давесці яго да стандартаў сусветнага ўзроўню ў завода не хапіла.

На іншых прадпрыемствах рэспублікі справы ў гэтым сэнсе абсталяць яшчэ горш. Прыклад характэрны прыклад. У мінулым годзе Беларускае гандлёвае палата выдала «Каталог участнікаў внешнеэкономических связей», дзе больш як 400 прадпрыемстваў паказалі свой імпортны патэнцыял. Мінскі падшыпнікавы завод, напрыклад, акрамя падшыпнікаў, прапанаваў паслугі па іх выпрабаванні. Але 70 выпрабавальных стэндаў, якія ён мае, знаходзіцца на тэхнічным узроўні 1960 года. На стэндзе пры

прыходзіцца завозіць у асноўным з Расіі амаль 70 працэнтаў камплектуючых дэталей, якасць якіх таксама не лепшая. Дзелавыя людзі даўно арганізавалі б канцэрны ці сумесныя прадпрыемствы, дзе можна было б каардынаваць намаганні па пераадоленні тэхнічнай адсталасці. У нас жа чакаюць загадаў «зверху».

Цяпер яшчэ пра адзін аспект гэтай праблемы. Я маю на ўвазе навуковыя кадры, якія маглі б паспрыць павышэнню канкурэнтаздольнасці прадукцыі на знешнім рынку, а калі мець на ўвазе бліжэйшую задачу, дык павышэнне яе якасці. Трэба сказаць,

выпрабаванні падшыпнікаў фактычна не кантралюецца хуткасць вярчэння, тэмпература і нагрузка — асноўныя параметры даўгавечнасці. Праводзіць менавіта такія выпрабаванні заводам выгадна, бо які вынік лажацца, такі і атрымаеш. Пра сапраўдную якасць тут не думаюць.

У часы, калі наша эканоміка трымалася на загадах і партыйных вымогах, гэтага было дастаткова — за «даўгавечнасць» прадукцыі давалі прэміі.

Каторы з чытачоў можа тут запырачыць, што неаднойчы чытаў у друку, быццам геаграфія экспарту прамысловай прадукцыі Беларусі складае больш як 100 краін свету. Сапраўды, такая лічба фігуравала ў многіх публікацыях. Але факт застаецца фактам. Замежны рынак для нашых машын, станкоў, прыбораў з кожным годам звужаецца і ў асноўным з-за нізкай якасці. Прыкладу яшчэ

што навукоўцы, якія працуюць у галіне тэхнікі, аніяк не зацікаўлены ў тым, каб зрабіць у сваёй галіне нешта значнае. Прычына — нізкая аплата, дрэнная арганізацыя навуковай працы, нарэшце, няпэўны сацыяльны статус. Вынаходнік у нас сёння ці не самы маральна неабаронены чалавек, бо ён часта працуе на свой страх і рызыку. У рэспубліцы слабы тэрытарыяльны фонд патэнтаў, мы не атрымліваем адпаведнай замежнай перыёдыкі. А як трымаць патэнт за мяжой? На якія грошы? Пры сённяшняй нашай беднасці гэтага не будуць рабіць нават прадпрыемальнікі.

Нагадаем, што калі пачынаўся прамысловы ўздым Англіі, вынаходнікамі тут станавіліся і цырульнікі, і святары, і лекары, бо былі стымулы, нацыя мабілізоўвала свае магчымасці. На жаль, у нас пакуль гэтага няма.

Пошукі

ЗАГАДКІ «ПЕСНІ ПЕСНЯМ» І — СКАРЫНА

ЛАЎРЭАТ СКАРЫНАЎСКАГА МЕДАЛЯ

Сяргея Грахоўскага не трэба прадстаўляць чытачам. Нягледзячы на паважаны ўзрост, Сяргей Іванавіч актыўна і плённа выступае і як паэт, і як празаік, і як публіцыст. Творы яго гавораць такую блючую і такую патрэбную ўсім нам праўду пра савецкае мінулае. Яна ж у яго, як кажуць, з першых вуснаў. Ён сам зведаў, што такое сталінізм, не адзін дзясятка гадоў лічыўся «ворагам народа». Ведае: тое, што можа раскажаць ён, іншыя не раскажуць.

Праца пісьменніка знайшла грамадскае прызнанне. За значны ўклад у развіццё беларускай літаратуры, актыўную грамадскую дзейнасць Прэзідыум Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь узнагародзіў С. Грахоўскага медалём імя Францішка Скарыны.

Віншuem Сяргея Іванавіча з узнагародай, зычым яму будаўніцтва і новых творчых поспехаў!

ЖЫВАЯ МОВА — КОЛАСАВА МОВА

Звыш 6 тысяч фразеалагічных адзінак з твораў народнага песняра ўвайшлі ў кнігу «Фразеалагічны слоўнік мовы твораў Я. Коласа», якая пабачыла свет у выдавецтве «Навука і тэхніка»/укладальнікі А. Аксманітаў, С. Берднік, Я. Камароўскі, Е. Мяцельская/. Як сказана ў прадмове, «гэта першы ў беларускай/магчыма, і славянскай/лексікаграфіі слоўнік, які ўключае поўную функцыянальна-семантычную і лексіка-граматычную характарыстыку фразеалагізмаў аднаго аўтара».

Увогуле ж, гэта другі слоўнік, які тычыцца моўнага багацця мастакоўскай спадчыны класіка нацыянальнай літаратуры. У 1990 годзе выйшаў «Анамастычны слоўнік твораў Якуба Коласа». У ім былі прадстаўлены ўсе ўласныя імёны, выкарыстаныя ў творах песняра, прыводзіліся звесткі аб населеных пунктах і рэальных асобах, назвах арганізацый і ўстановаў...

Мае выйсці і «Слоўнік мовы твораў Якуба Коласа». Усе тры слоўнікі ўвайдуць у адзін комплекс прац, прысвечаных лексікаграфічнаму апісанню моўнага багацця славянскага майстра беларускай літаратуры.

ДАЛУЧЭННЕ ДА БЕЛАРУСКАСЦІ

У маладзечанскай школе імя Янкі Купалы прайшла дэкада беларускай культуры і творчасці. Падрыхтоўка вечароў, канцэртаў, лекцый, конкурсаў захапіла і вучняў, і настаўнікаў.

Была наладжана выстава мастацкіх работ вучняў 1—9 класаў, літаратурныя вечарыны самадзейных паэтаў і артыстаў, пастаноўкі па творах беларускіх пісьменнікаў.

ЧАРГОВАЯ КНИГА

Выпушчана Беларускай гуманітарна-адукацыйнай культурным цэнтрам. Гэта «Казкі трапічнага лесу» ўругвайскага пісьменніка Г. Кірога. Займальныя гісторыі, у якіх прыгоды суседнічаюць з фантастыкай. Пераклад твора з іспанскай мовы М. Бусел, а кніга выйшла пад агульнай рэдакцыяй З. Коласа і з малюнкамі Т. Гардашнікавай.

ПРЫСВЯЧАЛАСЯ ГАРЭЦКАМУ

У Магілёве адбылася навуковая канферэнцыя, прысвечаная вывучэнню жыцця і творчасці М. Гарэцкага. У арганізацыі яе прынялі ўдзел Упраўленне культуры і Упраўленне адукацыі аблвыканкома, Аб'яднанне дзяржаўных літаратурных музеяў Рэспублікі Беларусь, абласны краязнаўчы музей, аб'яднаная бібліятэка, аддзяленне Беларускага фонду культуры, Беларуска сельскагаспадарчая акадэмія, Горацкі гістарычна-этнографічны музей. На сродкі арганізатараў будзе надрукаваны зборнік тэзісаў дакладаў, а даслалі свае матэрыялы больш чым 80 навукоўцаў, выкладчыкаў вышэйшых навучальных устаноў амаль з усіх ВНУ рэспублікі, настаўнікі.

Навукоўцы прынялі ўдзел ва ўрачыстасцях, прысвечаных адкрыццю мемарыяльнай дошкі/аўтар — скульптар Э. Астаф'еў/ на радзіме Максіма Гарэцкага ў вёсцы Малая Багацькаўка на музеі яго імя.

У мерапрыемствах прынялі ўдзел акадэмік, віцэ-прэзідэнт АН Беларусі Р. Гарэцкі, член-карэспандэнт АН Беларусі М. Мушынінкі, народны пісьменнік Беларусі Янка Брыль, начальнік упраўлення культуры Магілёўскага аблвыканкома М. Дарашкоў.

М. СТУДНЕВА,
супрацоўнік Горацкага гістарычна-этнографічнага музея

«Не плоць, а дух разбэшчаны ў наш час, — і чалавек адчайна сумуе», — пасылаючыся на паэта, пісаў вядомы багаслоў нашага стагоддзя Георгій Флароўскі, і працягваў: — Сацыяльная рэвалюцыя ці не з'яўляецца, найперш, нейкай духоўнай катастрофай, абвалом у душах, паўстаннем і прарывам страсцей. А феномен славянства ў тым, што яно разбураецца як этнас без Бога, без веры і без любові. І ці не пастаўлена незваротным ходам падзей менавіта пытанне аб самой веры ў першую чаргу, у апошнія, сапраўды апакаліптычнай, рэзкасці і адкрытасці?! І ці не паўстае зараз з усёй вастрыннёй праблематыка бязвер'я і расчаравання, спакушэння і багабортства!..»

Так, не плоць — дух патрабуе ацалення ў сённяшняй рэальнасці. Невыпадкава як да гаючай наталяльнай крыніцы звяртаемца ўсё часцей да духоўных светачаў нашай Айчыны Ефрасінні Полацкай, Кірылы Тураўскага, Францішка Скарыны, да іх духоўнага падзвігу, вопыту ратавання нораваў свайго часу... Сёння як ніколі павучальна скарынаўска экзэгеза, яго тлумачэнне сэнсу чалавечага існавання — у прадмовах да кнігі Іова, Эклезіяста... Найбольш пранікнёна і арыгінальна яго тлумачэнне — да «Песні песням».

«Песня песням»... Яна і па сёння тоіць у сабе якасці неразгаданае. У перакладчыцкай традыцыі існавалі тры рэдакцыі гэтага твора. Нездзе ў X стагоддзі Мяфодзіем, а магчыма, і яго вучнямі, быў зроблены старажытнейшы ў славян гэтак званы «Четый» пераклад. Існавалі чатыры паўднёваславянскія спісы XIV—XVII стст. і восемнаццаць усходнеславянскіх XV—XVII стст. Другая спроба стварэння рэдакцыі гэтага твора належыць візантыйскаму багаслову IV ст. Філону Карпафійскаму. Славянскі пераклад яе быў зроблены ў сярэдзіне XII ст., а старажытнарускі — у другой палове XIII ст. Трэцюю рэдакцыю Феадарыта Кірскага пераклаў на славянскую мову з патрэбнымі ўдакладненнямі балгарскі асветнік XV ст. Канстанцін Касценечкі. Як пра чацвёртую рэдакцыю гаворыць пра скарынаўскі пераклад А. Аляксееў...

«Песня песням» сваім глыбока сімвалічным зместам выклікала ўтрапненне не аднаго пакалення экзэгетаў. На першы погляд, яна нагадвала бясконы дзялоў закаханых, які ўсю велічасьць і характэрнае сусвету бацьго прадмовай ў саміх сабе. За гэтай біблейскай кнігай, на жаль, у свецкага чытача замацавалася рэпутацыя твора ледзь не эратычнай лірыкі, канкрэтна прывязанага да легендарнага і такога трагічнага каханна царя Саламона і Суламіты. Купрынская рэмінісцэнцыя гэтай гісторыі толькі ўзмацніла такое ўспрыманне... Колькі разоў герой лірычнага дзялога называе сваю абранніцу «сястра мая, нявеста», а героя яго — «брат мой, сябар мой»... Іх каханне ў творы ўпадабляецца вінаградніку: «Сынове матери мая браняше со

мною. Поставиши мя стражем во виноградех... Цветы явишася в земли нашей. Часть обрезавания виноградь пристигль есть... Поймайте себе лисицымлады. Они же казять виннице. Винница убо наша процвила...»

Але з біблейскага тэксту, пры ўважлівай яго экзэгезе, можна вынесці большую таямніцу аб узаемаадносінах чалавека з «братамі нашымі меншымі». Нездарма Афанасій Вялікі ў «Сінопсісе», як і пазнейшыя айцы царквы, заклінаў супраць літаральнага ўспрымання гэтага твора /«со иносказанием чести»/, бо ў процілеглым выпадку лёгка ўпасці ў «беззествие». У перакладзе са старажытнаўрэйскай мовы «Песня песням» значыць «Святая Святых». Тканіна твора сапраўды прасякнута каханнем. Але гаворка ідзе хутчэй пра каханне як дар веры. І гэтае пачуццё — рэшту раю на зямлі, які не здатныя былі знішчыць аніякія сусветныя катаклізмы, грэх першых людзей і хвалі Сусветнага патупу, — паводле хрысціянскай аксіялогіі нясе сабой у праваслаўным хрысціянстве таямніцу шлюбную. Згодна візантыйскай традыцыі паміж манаскім жыццём і цнатлівым хрысціянскім шлюбам не бачылася асаблівай розніцы...

Сваё служэнне свету Гаспадар Ісус Хрыстос пачаў цудам на шлюбце ў Кане Галілейскай — правобраз таінства еўхарыстыі. Лічыцца, што да шлюбце чалавек не ведае жыцця, а толькі ў сужэнстве, заглыбіўшыся ў інаша, пачынае па-сапраўднаму спасцігаць сусвет... Паводле Іаана Златавуста, шлюбнае каханне наймацнейшае ў свеце, бо яно вечнае.

Менавіта гэтакі сэнс вычытваецца з

біблейскага тэксту, што і складае другі алегарычны сансаў ярус «Песні песням». Паводле святаайцоўскай экзэгезы, «Песня песням» — вялікасны правобраз Царквы з Хрыстом: «Яко жених со дружиною своею, тако Сын Божий со апостолами своими брак духовный с церковью и со избранными ся тридесять и полчетверта лета деяше, питаючи их словом благовествования Своего и хлебом небесным, телом Своим, и напоая их вином милости Своея и невинною кровию Своею Нового Завета, ю же излиал ест на спасение всему миру».

А само гэта выратаванне адбылося коштам мукі і пакутаў Хрыстовых на Галгофе: «Сий же брак съвершился ввремя распятия Господа нашего Ісуса Христа, ввсегда на кресте висий и рече: «съвершишася, там убо венчалася ест с церковью своею, и потом предал ест духа своего в руце Богу, Отцу Своему».

У сістэме скарынаўскай сімвалікі да «Песні песням», акрамя дзвюх галоўных дзючых асоб жаніха і нявесты, дуэта закаханых, ёсць яшчэ «друзі жениховы» — апосталы, і «дружина невестина», паводле Скарыны, «...иже детей церкви Христовы знаменует».

Пятая група дзючых асоб у экзэгетычнай сістэме Скарыны сімвалізуе фарысеяў, іудзейскіх законнікаў, якіх вонкавая паказаная праведнасць у законе не дазволіла прыняць Сына Божжага.

Увогуле скарынаўска трактоўка «Песні песням» здзіўляе сваёй арыгінальнасцю, яна нават распаўсюджваецца, як мы зазначалі, на кампазіцыю самога тэксту перакладу. У правобразным тлумачэнні, пры жаданні бачыць за старазапаветнымі новазапаветнымі падзеі, Ф. Скарына пайшоў так смела, што падзяліў тэкст перакладу рэмаркамі-ўстаўкамі на сваеасабліваю літургічную драму, у якой бесперапынна перамяжаюцца галасы: «глась Церкви Христьянскае Жедующее пришествия Христова», «глась Христовое ко отроковице», «глась Церкви во утиснении своемъ», «глась сонмища жидовского», «глась Церкви Христовы ко Христу», «глась Христов кь Церкви», «глась апостолский кь Церкви», «глась Церкви о Христе», «глась Христовъ», «глась Церкви, глогол противу Еретикумъ», «глась Церкви Христовы избранные от народовъ», «церковь о Христе глаголетъ», «глась Церкви Христовы ко отроковицамъ о Христе», «Женихъ самъ кь себе глаголетъ», «Христость языки к себе съзываетъ», «Хрис-

ПРАЗ СУМ ДА НАДЗЕІ

На пачатку года першым паэтычным зборнікам «Белы месяц» заявіла пра сябе маладая паэтэса Святлана Явар. «Музыка саду» — так ахарактарызавала паэзію Святланы Раіса Баравікова, якая, можна сказаць, блакавала кнігу сваёго прадмовы. Кніжка павінна зацікавіць аматараў беларускай паэзіі шчырым і пранікнёным расповядам аўтара пра свой духоўны вопыт, пра каханне, мары і спадзяванні. Сумам і надзеяй прасякнуты вершы — менавіта такія назвы маюць два раздзелы зборніка: «Сум» і «Надзея».

Чаму сваю першую кніжку Святлана Явар назвала «Белы месяц»? Адказ, мабыць, даць прыцягальны сваёй рытмікай, мелодычнасцю, настроем, філасофскі верш «На Месяцы плямы...», якім і пачынаецца кніга. Месяц у Святланы — халодны і недасягалны, ганарлівы. Ён — нібы жывая істота, якая адчувае сваю адметнасць, непадобнасць, непраўдзіднасць. Перад ім памкненні людзей блякнуць, адыходзяць на іншы план. Усведамленне хуткапыннасці чалавечага жыцця ў параўнанні з вечна існуючым Сусветам дамінуе ў вершы. Але каб стаць гэтакім спакойным, халодным, засяроджаным толькі на сабе, на сваіх думках — мабыць, трэба шмат перажыць і пабачыць. Можна, Месяц таму і непадуладны пачуццям, што «наглядзеўся» на людскія трагедыі і яго цяжка нечым здзівіць і ўсхваляваць, тым болей — жаночай драмай, якая ў параўнанні з вечнасцю — нішто. І тады непазбежна-жахліва ўспывае ў свядомасці думка пра нязначнасць адзінкавага Ісуса для агромністага Сусвету... Аднак у апошніх радках верша яе

перамагае інша; а, можа, такое воль жыццё без пакут, без надзей і мар — ёсць яшчэ большы жах? Гэтыя развагі выклікаў, нагадаю, самы першы верш зборніка. І таму не пакрыўлю душою, калі скажу, што з першых радкоў кнігі чытач трапляе ў асаблівы свет паэзіі, які яго зачароўвае, бярэ ў палон і не адпускае да апошняй старонкі.

Зразумела, што першая кніжка паэзіі, тым больш, калі паэт — жанчына, не можа быць абдзеленай лірыкай каханна. Так і ёсць. Нельга сказаць, што ўладарыць яна над іншымі тэмамі, але дамінуе яе становішча заўважаецца, і асабліва ў другім раздзеле, хаця і ў першым ужо дастаткова ярка намаляваны нейкі агульны, нават ідэальны вобраз мужчыны. У верхах другога раздзела вобраз індывідуалізаваны, акрэслены. Для паэтэсы — гэта рэальны чалавек, які дапамагае ёй жыць і спасцігаць жыццё, напаяе яго сэнсам, узвышае над будзённасцю, упрыгожвае... Адпаведна, поўна і ярка, працягваюцца ў кнізе і індывідуальнасць лірычнай гераіні. Ад адной думкі, што недзе ёсць каханні чалавек, сэрца яе напаяецца адвагай, і хоць яшчэ зусім нядаўна ахоплівала яе роспач, яна адчувае моц пераадолець любы перашкоды. Шчасце, калі каханне ёсць і калі адчуваеш у сабе сілы быць падуладным гэтаму пачуццю. І шчаслівая тая жанчына, якая можа сказаць:

Іду
Да каханага.

Увогуле, лірычная гераіня Святланы Явар — гэта эмацыянальна тонкая натура са сваім асабістым светаўспрыманнем, якая здольна кахаць, і кахаць моцна, прычым неардынарнага мужчыну, які можа:

Людзей выхоўваць, уладарыць
і з ворагаў рабіць сяброў.

Прыпыню вашую ўвагу і яшчэ на адным вершы зборніка, на мой погляд, ці не самым моцным па напале пачуцця: «Я падрыхтуюся як след...» Увесь драматызм становішча лірычнай гераіні ў тым, што яна рыхтуецца да сустрэчы з каханым, якая, яна добра разумее, ніколі не адбудзецца. Што гэта? Апантанасць, дзіватства, ачмуэрэнне, прага сваім учынкам перавыхоўваць альбо нешта яшчэ? Каханы ж, адзіны, каму яна «рыхтавала» сябе, яе не зразумеў.

Выявіўшы сябе праз каханне, з кожным новым вершам лірычнай гераіня паўстае перад намі ўсё больш поўна, вобраз робіцца яркім, адметным і запамінальным. Пастаянна карыстаючыся тэрмінам «лірычная гераіня», я, само сабой зразумела, скіроўваю сваю ўвагу на індывідуальнасць паэтэсы. Менавіта свой духоўны свет паказвае, выказвае яна і ў іншых верхах зборніка. Ён багаты настолькі, каб не сумаваць, а знаходзіць асалоду нават у адзіноце. Яна вельмі любіць марыць. І гаворыць пра гэта ў сваіх верхах: «Люблю начама марыць у самоце», «Дзень прайшоў...» Паэтэсу прыцягвае неба, вышыня, воля. Зямля скоўвае, пазбаўляе дзеяння. Як ні парадасальна, але цвёрдая глеба не дае апоры лірычнай гераіне С. Явар. Пакуле што паэтэса сілы для сваёй паэзіі чэрпае са свайго ж натхнення, са сваіх мрояў.

Наталяецца ўражаннем Святлана і на прыродзе. Калі ёй цяжка, яна просіць падтрымкі ў той жа прыроды. Як шчыра, як пранікнёна гучаць радкі:

Высокі моцны дуб! Дай сілы на працяг.
Жыцця майго слабіну адчуваю
Не толькі ў целе я, але ў душы,

Святлана Явар. «Белы месяц». Вершы.
Мінск, «Мастацкая літаратура», 1994.

САПРАЎДЫ НАВУКОВАЯ ПРАЦА

Сярод кніг

тось глаголетъ», «Хрыстось кь Апостолюмъ глаголетъ», «Гласъ невесты», «Гласъ сонмища жидовскаго кь Церкви Хрыстове», «Гласъ Ісус Хрыстось о сонме жидовскомъ», «Гласъ Господа нашего Ісуса Христа еже есть женихъ». «Онъже глаголетъ о святомъ и животворящемъ Кресте», «Гласъ жениховъ о невесте», «Невеста кь жениху глаголетъ», «Гласъ светыхъ патриарховъ о Хрысте», «Хрыстось к сонмищу жидовскому о Церкви глаголетъ» і інш.

У дадзеным выпадку мы сустракаемся з рэдкай па смеласці правобразнай інтэрпрэтацыяй біблейскага зместу. Няцяжка заўважыць, што экзэгетычная распрацоўка нашым тэолагам сімвалічнага тэксту «Песні песням» — вынік карпатлівага даследавання. Не выключана, што Скарына меў нейкі ўзор падобнага тлумачэння ў ранняй патрыстычнай літаратуры, невядомы нам.

Мяркуючы па тым, як падрабязна абставіў асветнік «Песню песням» тлумачальным апаратам, спецыяльна выдзеліўшы кінаварам ўстаўкі «галасоў», гэта, трэба думаць, асабліва дарагі яму твор Св. Пісання і таму так уважліва паставіўся ён да яго правобразнага вытлумачэння...

У заключэнні прадмовы Скарына згадвае прытчу пра шлюбны пір з Евангелля ад Матфея: «Уподобіся царство небесное человеку — царю, иже сотвори брак Сыну своему. И посла рабы своя призвати званья на брак, и не хотеаху приити». Колькі тлумачэнняў давалася гэтай прытчы! Скарына ж сцвярджае, што як Выратавальнік праз найвлікшую любоў да нас змог вырваць нас з кайданоў граху, так і ласка Божяга выратавання даецца нам праз асабістую любоў да «Господа Бога наперад» і дасягаецца яна на шляхах нашых адносін, нашай любові і міласэрнасці да «своего ближнего».

У Скарыны тэма хрысціянскай любові знаходзіць сваё развіццё ў прадмове да «Першага паслання Карынянам». Гасподзь для зямнога чалавека найперш адкрываецца ў шкадаванні да яго, калі даруе грахі і пасылае выратаванне. Беларуску асветніку сэнс жыцця бачыцца ў любові да бліжняга, пакаянні, пакоры — і не толькі перад Госпадам... Беларускі экзэгат уздымаецца да таямніц разумення сутнасці веры Хрыстовай, глыбін праваслаўя... Паколькі на канчатковай кананічнай экзэгезе «Песні песням» — дагмаце аб хрысціянскай любові — багаслоўе не спынілася і да гэтай пары, нам цяжка меркаваць, наколькі празмерна смелае правобразнае тлумачэнне Св. Пісання беларускім мысліцелям...

Ва ўсякім выпадку, не можа не прывабліваць сістэма Скарынавай трактоўкі ідэалу хрысціянскай любові, якая «адольвае ўсё». Для Скарыны з яго ўражлівай славянскай душой, з максімалісцкім стаўленнем да духоўных універсаль асабліва прывабнай была нябесная чысціня хрысціянскай любові, цнатлівая вышыня герою «Песні песням».

Алена ЯСКЕВІЧ

Перад табой сцягі свае схіляю, З павагаю прашу: дапамажы!

Лірычная гераіня просіць дапамогі не патрабавальна і крыкліва, а разумеючы, што перш чым прасіць, трэба мець сілу і смеласць прызнацца ў сваёй слабасці. І які б лёс ні напалкаў яе, яна згаджаецца лепш спазнаць яго, чымсьці ад яго адмовіцца:

- Згаджаешся змагацца?
- Божа, так!

Ёсць у «Белым месяцы» і чыста пейзажныя вершы — «Сонца мякка гасне, сеўшы ў росы...», «Вечар, быццам дзікі звер, залёг у полі...», «Слухаю музыку восені...» і інш. Прырода ў іх напоўнена цэльным, мяккасцю, аксамітам. Такія вершы запамінаюцца. У іх дакладна вытрыманы настрой, які перадаецца чытачу. Прырода як бы зліваецца з чалавекам, падпарадкоўвае яго сабе, патрабуе суснавання, узаемаразумення.

Цікавыя і вартыя асобнай размовы і спробы паэтэсы ў новым для беларускай паэзіі жанры — хоку. Не стрымаюся і адзін верш працэтую цалкам:

Месяц спаць не дае
Блакітны промень —
Дарага да хмар.

Аказваецца, каб далучыцца да прыгажосці, трэба проста ўмець убачыць яе...

Зборнік Святланы Явар мае эпіграф:
Народжаны, каб чуць размовы зор,
Ляцеш да іх у мары-зіхаченні,
Паэт ад вас заўсёды чуў дакор.
Віталі вы хіба яго падзенні?

І заканчваецца кніга Святланы вершам, у якім ідэя адпавядае эпіграфу. Ствараецца своеасаблівае кола, якое зноў вяртае чытача да думкі, што паэт — чалавек ад Бога. Што ж, парадумемся з'яўленню на небасхіле беларускай паэзіі яшчэ аднаго паэта...

Вольга КАРАЧУН

Кніга М. Спірыдонава рэдкая ў многіх адносінах. Па-першае, яна рэдкая па акадэмізму — адна з нямногіх за апошнія часы манаграфій, якую без агаворак можна аднесці да навуковай. Кніга рэдкая і па вялікім аб'ёме закладзенай у яе даследчай працы і па колькасці перапрацаваных аўтарам першакрыніц і літаратуры. Яна вынік шматгадовай працы, у ходзе якой М. Спірыдонавым выяўлена і ўлічана каля тысячы пісьмовых документаў. Кніга проста ўнікальная праз карту «Беларусь у канцы XVI ст.» /маштаб 1:1000000/. Нарэшце, названая праца — бібліяграфічная рэдкасць праз мізэрны наклад — 1380 асобнікаў. «Закрепощение крестьянства Беларуси /XV—XVI вв./» — так называецца гэтая кніга, а выдадзена яна летась «Навукай і тэхнікай».

Перш за ўсё звяртае на сябе ўвагу высокая культура падрыхтоўкі навуковай працы да друку. Грунтоўна і змястоўна складзеныя табліцы, да дробязяў вывераныя геаграфічны ўказальнік і ўказальнік імёнаў. У першым змешчаны нават прозвішчы аўтараў прац, якія ўпамнутыя ў кнізе праз спасылкі. У геаграфічным ўказальніку спецыяльна пазначаны населеныя пункты, змешчаныя на карце. Такая карпатлівасць у выверцы даведачнага апарату тым больш рэдкая, бо ў нас гісторыкі як правіла не вызначаюцца акуртнасцю ў падобных справах.

У гэтым вельмі дакладна аддзелены высновы аўтара і іншых даследчыкаў, чытач адразу зразумее, каму належыць тыя ці іншыя думкі і меркаванні.

У сваёй працы М. Спірыдонаў разглядае сапраўды сутнасныя праблемы жыцця сярэднявечнага грамадства, а менавіта, развіццё адносін паміж галоўнымі саслоўямі — феодаламі і сялянствам. Аналіз эвалюцыі гэтых адносін зроблены на высокім навуковым узроўні.

На падставе дакументальных матэрыялаў аўтар паказвае, як адбывалася ўмацаванне эканамічнага і палітычнага становішча шляхты за кошт умацнення эканамічнага і палітычнага

ўціску сялянства. Спецыялістам добра зразумела, што за многімі канцэптуальнымі высновамі гэтай працы, якія часта змяшчаюцца ў адным сказе, стаяць месяцы і гады напружанай працы, глыбокае веданне і разуменне праблемы. Тэкст даследавання пададзены такім чынам, каб чытач мог прасачыць ход думкі аўтара, зразумець на падставе якіх фактаў даследчык прыйшоў да той або іншай высновы.

Фактычна самастойным даследаваннем з'яўляецца памянёная ўжо карта «Беларусь у канцы XVI ст.» На ёй паказаны 2302 населеныя пункты з характарыстыкай іх тыпу і адміністрацыйнага значэння. Назвы паселішчаў даюцца на мове 16 ст. Ніхто з нашых суседзяў — удзельнікаў былой Рэчы Паспалітай /палякі, украінцы, літоўцы/, не маюць яшчэ падобных картаў.

М. Спірыдонаў праводзіць сваё навуковае даследаванне ў межах метада дыялектычнага матэрыялізму. Насуперак ужо прыкметнай зраз тэндэнцыі я адносура да гэтага спакойна, як дарэчы, і многія навукоўцы на Захадзе. Дазволю сабе цытаваць з працы аднаго з іх — Ларэна Р. Грэхема, прафесара Масачусецкага ўніверсітэта, які лічыць: «Калі мы прызнаем законнасць пастаноўкі фундаментальных пытанняў аб прыродзе рэчаў, то дыялектычна-матэрыялістычны падыход — навукова арыентаваны, рэалістычны, матэрыялістычны — прэзэндуе на перавагу над існуючымі і канкуруючымі з ім універсальнымі сістэмамі мыслення, і гэтыя прэзэнціі могуць быць дастакова абгрунтаванымі» /Лорен Р. Грэхем. «Естествознание, философия и науки о человеческом поведении в Советском Союзе», М., 1991/.

Гісторык М. Спірыдонаў адчувае сябе ў кантэксце савецкай гістарычнай навукі. Гэта найперш відно праз мову, на якой адбылося выданне. Даследчык яўна не далучае сябе да нейкай асобнай школы беларускіх гісторыкаў /ды ці ёсць яны, школы, увогуле?/

Кніга напісана выразным стылем, сухой і вельмі канкрэтнай мовай. Як і ў вуснай гаворцы, аўтар у пісьмовым выкладанні сваіх думак не прызнае паўтаной і амаль не карыстаецца традыцыйнымі дыпламатычнымі выразамі, накітал «відавочна», «магчыма», «калі я не памыляюся» і г. д. Таму крытыка высноваў апанентаў часам выглядае розкаватай, хоць і не пакідае сумненняў у навуковай сумленнасці даследчыка.

Былае, што імкненне аўтара да канкрэтнасці прыводзіць да спрошчанай трактоўкі гістарычных працсаў і з'яваў, якія не былі ні адназначнымі, ні выразна акрэсленымі. Напрыклад, такая канцэптуальная выснова: «Сяляне з'яўляліся аб'ектамі, а не суб'ектамі феадальнага права». Гэта так і не зусім так. Сяляне маглі выступаць істцамі ў судовай спрэчцы ўнутры феадальнай вотчыны /і не толькі/, а значыць такім чынам, былі суб'ектамі права. Ці яшчэ: па-за ўвагай даследчыка засталася такая арганізацыя /меўшая адносіны да права/, як сельская грамада.

Аўтару, відавочна, варты было б растлумачыць, чаму ідэю аднаўлення Рэчы Паспалітай у межах 1772 г., якую адстойвалі ўдзельнікі польскага нацыянальна-вызваленчага руху, ён называе «рэакцыйнай». Варты было б таксама паказаць, якім чынам, у якой форме праходзіла «актыўная тэрытарыяльная экспансія літоўскіх феодалаў на Беларусі». Пра магніцкія роды Кезгайлаў, Радзівілаў, Гаштольдаў М. Спірыдонаў піша «літоўскія пань», а пра Тышкевіча — як пра пана «украінскага па свайму паходжанню». Можа, і першыя таксама былі толькі «літоўскія па паходжанню»?

Нягледзячы на некаторыя дробныя заўвагі, хочацца яшчэ раз выказацца аб вартасцях названай кнігі. Гэта яе рэдкасць сярод нашай, хоць і шматлікай, але даволі шэрай гістарычнай літаратуры.

Алесь КРАЎЦЭВІЧ

ЦІ ЗНОЙДЗЕШ ПА ЗНАЁМСТВЕ... ШЧАСЦЕ?

У 1993 годзе ў Беластоку выйшла новая кніга прозы Сакрата Яновіча «Доўгая смерць Крынак». На гэты раз творы знакамітага беластоцкага аўтара пабачылі свет «дзякуючы волі прыватных асоб, прыхільнікаў пісьменніка, якія маюць на гэта сродкі, здабытыя свабоднай і стваральнай працай». Прынамсі, так гаворыць у невялікім пасляслоўі да зборніка прадстаўнік фірмы «Амэга», што і парупілася аб выданні, Валяцін Сельвясюк. Сама ж кніга аб'ёмная — дваццаць шэсць апавяданняў і аповець «Сцяна».

Сярод апавяданняў, бадай, найбольш характэрнае тое, што дало назву зборніку. Па сутнасці — гэта свайго роду лірычны роздум. Так званая гараджаніна першага пакалення, якому, кажучы словамі незабыўнага Міхася Стральцова, сніцца «сена на асфальце» і які, не знайшоўшы ў горадзе сапраўднага духоўнага прыстанішча, часта вяртаецца да ўласных вытокаў, задумваецца над лёсам вёсак, пакінутых моладдзю, і найперш над будучыняй той адзінай на зямлі, адкуль і пачаліся яго жыццёвыя прасцягі.

Шчымымі боль вярэдзіць сэрца: у заізмшлых крынках «чамусьці ўсё восень, ці лета, а ці

зіма». А дзе пастаянная восень, там мала спадзявання на нешта лепшае. І пачынае ўжо здавацца, што наперадзе нічога добрага няма і быць не можа. Жыццё як бы спынілася ў сваёй хадзе. Надыходзіць момант, калі задумваецца: можа, гэтая невялікая вёска ўжо нікому і непатрэбна, што хоць «...у Крынках, гэтым пасляхалонскім цені горада, магчыма толькі ціха памерці».

Быццам з прыроды падгледжаны і сюжэты такіх апавяданняў, як «Восенскае сонца», «Дзеці з Гаркавіч», «Ключ», «Страшны канец Антона» і іншых. Таксама з жыцця вёскі, таксама напоўненыя далёка не аптымістычным роздумам. А ці не такое і ўсё наша жыццё, што не застаецца месца на аптызм? І нават тады, калі, здаецца, быццам у чалавека ўсё ладыцца, а на самай справе ў яго душы няма пастаянства?

Меркаваць так дае падставы аповець «Сцяна». Галоўны герой твора Сцяпан Сумлевіч у нечым блізка Андрэю Антошку з ранейшай аповесці С. Яновіча «Самасей». Здавалася б, у яго ўсё ідзе чын-чынам. Ды, аказваецца, усё, чаго дасягнуў у сваім жыцці Сумлевіч, задавальнення яму не прыносіць. Як быццам ёсць і хлеб, і да хлеба, але ж нездарма ў хвіліну

роспачы кідае Сцяпан жонцы і цешчы: «Не пашкодзіла б дастаць па знаёмстве крыху шчасця на жыццё». І дадае: «Ну, каб хоць дзе-небудзь пазмыць яго!»

Чаго-чаго, а шчасця ў Сумлевіча якраз і няма... Аднак прыходзіць ён да гэтага прасвятлення позна, тады, калі наўрад ці можна нешта перайначыць. Ды і пратэстуе па-свойму. Падпальвае машыну начальніка, падазраючы, што той завёў любовішчы з яго жонкай. Аднаго не разумее Сумлевіч /а можа, і не хоча зразумець, бо проста не здатны на гэта/, што ён у жыцці — бы тая белая варона, на якую кожны паказвае пальцам. Не можа прыстасоўвацца да абставін. Не можа і не жадае...

На жаль, месцамі аповець бракуе кампактнасці: з'яўляюцца адступленні, якія наўрад ці дадаюць нешта да характару галоўнага героя. Не заўсёды і дыялогі нясуць належную сэнсавую нагрукку, ператвараючыся ў гаворку пра ўсё і ні пра што.

У цэлым жа кніга паглыбляе чытацкае ўяўленне аб творчасці С. Яновіча і яшчэ раз пацвярджае плённасць працы беластоцкіх літаратараў.

А. М.

БЕРАГІ ТВОРЧАГА СУМЛЕННЯ

Цяпер літаратура ўзбагачаецца перш за ўсё новымі матывамі і падыходамі да адлюстравання чалавека і рэчаіснасці. Нярэдка, часам нават залішне шырока пісьменнікі звяртаюцца да сумных, горкіх момантаў эпохі сацыялізму, сцвярджаюць аўтарскую ідэю шляхам аналізу адмоўнага ў жыцці. Ключавая ў паэтыцы катэгорыя мастацкай часта мысліцца не ў эстэтычным, а хутчэй за ўсё ў грамадскім, сацыяльным, ідэалагічным і маральна-псіхалагічным аспектах.

Кніга М. Ароцкі, П. Дзюбайлы, С. Лаўшук, якая нядаўна выйшла ў выдавецтве «Навука і тэхніка» — «На парозе 90-х. Літаратурны агляд», і пабудавана на асэнсаванні гэтых момантаў. Кожны з аўтараў засяроджваецца на пэўнай галіне творчасці. М. Ароцкі ў артыкуле «Паэзія», у прыватнасці, разглядае творчасць паэтаў-паліткатаржан Л. Геніюш, С. Грахоўскага, А. Звонака як непадзельнае цэлае, выяўляе ў ёй шэраг паняццяў і лейтматываў, якія праходзяць праз творчасць і іншых рэпрэсаваных, а потым рэабілітаваных аўтараў — С. Шушкевіча, П. Прудніківа, В. Супруна, І. безумоўна, не абдызены ўвагай аўтара славянскія майстры слова М. Танк, П. Панчанка, Р. Барадулін, П. Макаль, В. Зуёнак, Н. Глевіч, Я. Сіпакоў, А. Лойка, У. Паўлаў, Я. Янішчыц, Ю. Свірка, Г. Бураўкін і іншыя.

Ва ўступным артыкуле да кнігі і ў артыкуле «Проза» П. Дзюбайла паказвае, што калі ў папярэднія дзесяцігоддзі ў цэлым тут пераважалі ўскосныя і сумарна-абазначальныя формы

псіхалагізму, то ў 80—90-я гады прыкметна ўзраста роля прамога псіхалагічнага адлюстравання. Назіраецца зварот да праблемы культуры асобы і яго вынікаў, чарнобыльскай бяды, да падзей мінулага не так у сацыяльна-гістарычным, колькі ў маральна-духоўным, філасофска-інтэлектуальным плане. Даследчык паказвае, як настойліва пераадоўваюць спрошчанасць, схематызм, беспадстаўнае пашырэнне звычайнай плыні бытавізму І. Шамякін, І. Навуменка, А. Карпюк, В. Супрунчук, В. Адамчык, В. Карамазы, В. Казько, У. Дамашэвіч, А. Жук, В. Гігевіч, А. Дзятлаў, І. Жарнасек, А. Жалызоўскі, В. Гардзей, А. Кажадуб, Л. Філімонава, І. Пяшко, А. Федарэнка. П. Дзюбайла акцэнтнае ўвагу на тым, што ў цэнтры ўвагі прэзіякаў аказваецца ўзаемаадзеянне складанага перыяду сталінізму і так званай застоў і гісторыі душы чалавечай. Пісьменнікі атрымалі магчымасць задаволіць сваё імкненне ў паказе рэальнага вобліку носьбітаў камандна-адміністрацыйнай сістэмы, партыйных і дзяржаўных дзеячаў.

Сцяпан Лаўшук у артыкуле «Драматургія» не абмяжоўваецца разглядаць багацце праблем і падзей, сумай ахопленая жыццёвага матэрыяла, а бачыць вартасць твора ва ўзроўні мастацкага спачіжэння рэчаіснасці. Зыходзячы з гэтых крытэрыяў, ён ацэньвае п'есы М. Матукоўскага «Мудрамер», «Бездань», «Калізей», А. Петрашкевіча «Куды ноч, туды сон», «Прарок для Айчыны», А. Дзялэндзіка «Хачу быць мільянерам», Г. Каржанеўскай

«Мора, аддай ярысцянак», А. Дударова «Злом», В. Лукыч «Прывіды з магазіна аўтамабіляў», І. Чыгрынава «Чалавек з мядзведжым тварам», «Звон — не малітва», «Следчая справа Вашчылы», «Ігракі», У. Бутрамева «Крык на хутары» /«Страсі паўдзёню»/, В. Адамчыка «Райна Грамычына», М. Ароцкі «Судны дзень Скарыны» /«Драма Скарыны»/, С. Лаўшук паказвае, як выяўляюць перадумовы далейшага развіцця драматургіі ў творах пачаткоўцаў І. Масляніцкага, У. Савуліча, Г. Барышава, І. Сідарука, М. Арахоўскага, З. Дудзюк, А. Асіпава, У. Граўцова, У. Ягоўдзіка. Станоўча ацэньваецца ім жанравая смеласць і вынаходлівасць маладых драматургаў, якія распрацоўваюць такія формы, як драма, трагікамедыя, каляндная фантазія, фарс-абсурд, фальклорна-казачная п'еса і інш.

У цэлым жа даследчыкі, паставіўшы асноўнай мэтай вывучэнне эвалюцыі прынцыпаў адлюстравання характару чалавека, зрабілі крок наперад у асэнсаванні заканамернасцей мастацкай літаратуры на сучасным этапе. Асабліва прываблівае ў літаратурным аглядзе тое адкрыццё, што вывучэнне духоўнай сутнасці чалавека, нацыі як асновы быцця народа, абуджэнне памяці, якая робіць справу чалавека асэнсаванымі і перспектыўнымі, становіцца асноўным лейтматывам творчасці паэтаў, прэзіякаў і драматургаў — удзельнікаў нацыянальнага адраджэння.

Міхась НЯХАЙ

ВЯРТАННЕ БАРЫСА КІТА

Апошнім часам мы нарэшце даведаліся пра нашага земляка, вучонага з сусветным імем, аднаго з бацькоў амерыканскай астранаўтыкі Барыса Кіта. Першай пра яго жыццё і навуковую дзейнасць падрабязна расказала Лідзія Савік. Нарыс «Вяртанне» спачатку друкаваўся на старонках газеты «Голас Радзімы», а цяпер выйшаў асобнай кнігай у яе «Бібліятэцы...»

Прэзентацыя кніжкі прайшла ў Беларускім універсітэце культуры. Сабраліся выкладчыкі і студэнты БУКА, пісьменнікі, журналісты, работнікі культуры.

Присутныя з цікавасцю слухалі Л. Савік, якая расказала пра працу над кнігай «Вяртанне», падзялілася ўражаннямі ад сустрэч з яе героем.

Выступіў на сустрэчы і саветнік Пасольства Злучаных Штатаў Амерыкі ў Рэспубліцы Беларусь Жорж Альберт Кроль.

ПАД ЗНАКАМ АДРАДЖЭННЯ

У сярэдняй школе N 5 г. Маладзечна прайшоў музычна-паэтычны вечар для вучняў школ горада. Арганізавалі яго гарадское аддзяленне Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны і настаўнікі роднай мовы і літаратуры. Фальклорныя матывы, элементы народных абрадаў зрабілі гэтак сапраўды цікавым і прыгожым. Доўга гучалі ў школе песні і вершы ўдзельнікаў дзіцячага літаратурнага аб'яднання школы «Праменьчык», якім кіруе настаўнік гісторыі Лівон Цімохін. Удзельнікі паэтычна-песеннага конкурсу, які тут быў наладжаны, атрымалі каштоўныя падарункі ад спонсараў. А прасвітар царквы поўнага Евангелія Вячаслаў Соніч падарыў хлапчукам і дзяўчынкам дзіцячыя бібліі, кнігі па гісторыі царквы.

М. КАПЫЛОВІЧ

ХТО ЯНЫ, АДРАДЖЭНЦЫ?

Імёны Язэпа Дылы, Цішкі Гартнага, Вацлава Іваноўскага, Вацлава Ластоўскага, Івана і Антона Луцкевічаў сёння, бадай, прыцягваюць увагу кожнага, хто хоча лепей ведаць, як у пачатку нашага стагоддзя і пазней — у дваццатыя-трыццатыя гады — беларусы рупіліся аб сваім дзяржаўным упарадкаванні, адваіваючы права «людзкім звацца».

Ды і як жа інакш, калі гэта найбольш яркія постаці нацыянальнага Адраджэння. «Постаці беларускага Адраджэння» — так называецца і дадатак да другога нумара штомесячнага бюлетэня «Новыя кнігі» за сёлетні год. У ім змешчаны нарысы жыцця і дзейнасці згаданых асоб, а таксама багаты бібліяграфічны матэрыял пра іх.

У гэтым жа нумары — і традыцыйныя раздзелы «Навінікі беларускага друку», «У полі зроку рэцэнзента», «Памятныя даты» /гэтым разам гаворыцца пра юбілей Я. Лёцкі і У. Конана, што адзначаюцца ў красавіку/.

НЕ ЛІШНЕ ВЕДАЦЬ

На старонках «Навін Акадэміі навук Беларусі» рэгулярна змяшчаюцца матэрыялы, прысвечаныя надзвычайна важным нацыянальнаму Адраджэнню. Прынамсі, у нумары за 18 сакавіка змешчана інтэрв'ю А. Юрына з намеснікам дырэктара Інстытута гісторыі М. Бічом. Рэдакцыя цікавіцца і яго думкай адносна дыскусіі, што разгарнулася на парламенце вакол пытанняў асветлення беларускай гісторыі.

Вось што адказаў шанюны навуковец: «Я цалкам падтрымліваю прамову Ніла Плевакі ў Вархуным Саветах, які выступіў з адказам на выступленне дэпутата ад ветэранскай арганізацыі Сарокіна. Лічу, што нацыянальную варажэнчу ў нашай краіне найперш прапалагануюць людзі, якія не прызнаюць існавання беларускай нацыі, мовы, культуры, лічаць беларусаў часткай рускага народа і патрабуюць адпаведнага асветлення нашай гісторыі. Яны не арыгінальныя, іх погляды і ацэнкі адпавядаюць той канцэпцыі, якую на працягу XVIII — пач. XX ст. распрацоўвалі рускія манархічныя гісторыкі. Гэтыя людзі супраць адраджэння беларускага народа, яго дзяржаўнасці, імкнучыся пераўтварыць рэспубліку ў «Северо-Западный край». У цывілізаваных краінах такога не дапускаецца».

Паэзія

Аляксей РУСЕЦКІ

«ЧУЦЬ ГОЛАС, ПАХ СВАЕ ЗЯМЛІ...»

УРОК ЗААЛОГІ

Іх, можа, сагнаў у чароды голад ці спудзілі грозныя землетрасенні.

Яны паўзлі па стэпе голым, яны ад воблакаў цымяныя цені. З бязмежнай далі паўзлі закаспійскай, зрабачці густа сабой дарогу, мышастай масай з віскам, піскам, па гэткай жа масе паўзлі цераз Волгу. Яны расцякліся наваляю шэрай па ўсёй Еўропе ў горах, долях і чорным мясцовым тады, невяжэры, усім пацукам перагрызлі горла. Адно неадзначыла заалогія /бадай, ці дарэчы ў яе радках/, што Гітлера ўся расла «філасофія» на ўзроўні шэрага пацука. На ўзроўні гэтым былі намеры, быў шлях ягоны — скон такі ж... А зноў шамяняць з тою ж манерай, якіясьці прагнуць крыві дзядзькі. Яны прамаўляюць здалёк і зблізку такое, што нельга трываць і жыць... І чутны яшчэ востры боль абеліскаў, амаль што ўсім, нат глухой душы.

ПЕРШЫ ВЫБУХ

Тады яны сядзелі ў бліндажах, і вочы й вушы — фота-сейсма датчыкі. Сціх метраном, здранцвенне...

млосны жах:

праз хвілю — смерць усім ці ўдрыг удачы?

Праз хвілю... І мо ўспыхне неба сіль з паветрам над зямлёй, як ад запалкі успыхвае імгненна ўвесь бензін. І усё ж... рука — да кнопкі... Бліск маланкі...

І вогненны ў нябёсы ўперся грыб з крутлівай шэрай галавой паганкі; зглынула боль і ўдар зямная глыб... Цяпер навукі д'ябальскай той розум дайшоў ужо да лепшага прагнозу: з вайной, як грымне бомбаў шмат,

дык мы

не ўбачым сонца: пыл і муць зімы зямлю навек ахутае марозам. Суцешымся ж прагнозам!..

НАСТАЛЬГІЯ

Даволі мучыла мяне туга па роднай старане, душэўны знакаміты боль. Ягайла ў Кракаве — кароль уночы падсцілаў кажух, што быў яму мякчэй за пух, каб сніць гняздоўшча сваё, гамонку Вільні, салаўёў...

Я не зрабіўся каралём ці кажушковым мужыком — даўно знасіўся мой кажух. Карцела ўзяцца мне за плуг, чуць голас, пах свае зямлі; не ўсё тут скемяць каралі. Пакутваў мой сляніскі дух без роднаўнаўнай дабрывы, якую зерне й сэрца сніць. Я не цураўся барады... З мяне смяяўся парадыст.

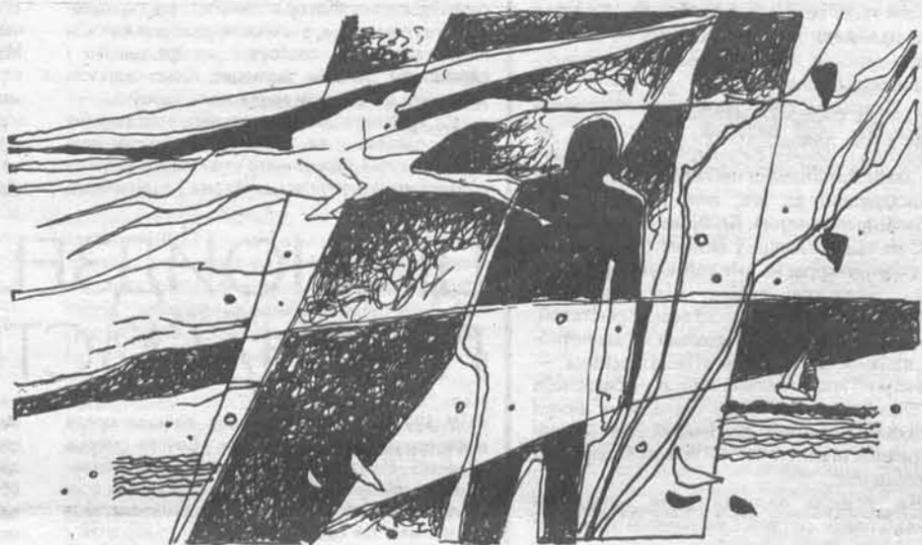
СІНІЯ ГУСАРЫ

Досі ўжо, браты, чужынцам мы служылі, досі ім пашаны ўжо прыдбалі; не сваю — чужую долю баранілі, пад чужымі сцягамі ўміралі.

Максім БАГДАНОВІЧ.

Слынным гродзенцам — сінія гусары, — полк лейб-гвардыі расейскага цара; ім трубілі срэбныя фанфары першымі конніцы пачынаць парад.

Гэта прывілея — Клясціцы, Друя — шабляў узлёт — кроў і звон... Тут упершыню атаку такую злосны адчуў Напалеон.

Ім, пераможцам, пад іхнія коні першым брук высцілаў Парыж. Шабля й ківер, Арал з Пагоняй — бляск і слава з даўняе пары.

Сечы, бівакі, былія страты, клопаты, казармы, бяседны хмель... Можа, і пра Ліцвінку рубакам заўзятым Лермантаў баяў, мілы Мішэль.

Шаблю трымала ў руцэ, як гонар свой і любай Літвы яна; Гэта не ўчулася нейкім дакорам разам з вясельым глытком віна. Мабыць, яны, а ці вартыя згадкі, верныя служкі пад сцягам чужым? Як жа цяпер мусяць нашчадкі Бацькаўшчыне, Беларусі служыць?

КАЛЯРОВАЯ МУЗЫКА

Толькі журыцца ў тумане залатая восень.

Паўлюк ТРУС.

Драбяцца промні ў кропельках вады і над зямлёй зіхіць з дажджом паўкружжа, так і на дрэвах мігацяць лісты ад подыху яшчэ далёкай сцюжы.

Сачыцца з іх праменне летніх дзён, святлом і барвай праступае вонкі; жаўнее дуб, гарыць асіна й клён, гай трызінь сонцам у тумане волкім.

Не мае сілы птаства ён забыць, гармоніяй спасціглы каляровай, і музыка мінорная журбы плыве па ім павольна, адмыслова.

І толькі сэрца чуе ўсю яе, як дарагое сумнае расстанне, як страты незваротныя свае і горкае на нешта спадзяванне.

Яна ніяк для вуха не гучыць; хацеў музыка боскае натуры вяселькавую гаму спалучыць з празрыстай гамаю клавятуры.

Але ніколі з колерным святлом не паяднае гукі так хто-небудзь, як струны промняў лучацца з дажджом і ў іх вяселькава іграе грым і лешца радасць шумная... То ж неба!

ВОЛАТЫ

Яны стаялі ў лузе на выгодзе пад круглай раўнавагай цёмнай кроны, і кожны быў адметны самавіты. Калісь пад імі слухаў на начлезе шэпт векавечны іхні таямнічы, знаходзіў ранкам у траве пад імі я таўстаногія баравікі, такія ж, як — яны. Даўно няма іх. Застаўся хіба недзе пень які, прыдатны мо для «круглага стала» узгадаць, як за чалавечы век не стала на зямлі красы спрадвечнай. Аднак стаяць два волаты-дубы на беразе мае Жадункі-рэчкі.

За/Дунка/, Задувайка ў свой Дунай цячэ, шуміць яшчэ ў ягонай кроне, а волаты высокія ў зямлю заглыбіліся, быццам наша памяць — піла ж для іх не больш,

як смык скрыпачны.

Бывала, прыстаўляў веласіпед я да кары парэпанай гранітнай — з другога боку быў ён не відзён, бы за сцяною шэраю шырокай. Мо ім вядомы час той, як раслі радзімічаў настырных валатоўкі, што побач нечепаныя ляжаць уроскід, як шаломы на гарадах. О як даўно шумела маладосць двух патрыярхаў гэтых у дуброве! Яны цягнуліся да неба гонка, як трубы-каміны цяпер паблізу, каб дым пусціць высокая. Мне бачны адусюль дубы-асілікі. Яны мяне ўжо клічуць развітацца, адчуўшы над сабой накіраванне. А мне да іх і не дайсі і не даехаць...

ЗІМА

Шэрае зімы тэмпература круціцца штотды вакол нуля, раўнадушна дыхаць золлю хмурай прывучае мерна, спахваля.

Незімовы, з фальшам, нудны холад паступова хіліць у спакой, як тады, жыцця былога школа, з тою гіпнатычнаю маной.

Стома й раўнадушна, толькі смага зранку піць віно і не п'янець; надыходзіць сэрца раўнавага, раўнавага маятніка — смерць.

Знекуль свеціць нейкі паратунак, мутнае займаецца святло... Дый не варта піць атрутны трунак, як біблейскі дадзены дарунак свет ствараць уласны дзейя слоў.

З паэтычнай пошты

Марыя БАРАВІК

РОДНАЕ

Тут, дзе жылі-цвілі
з колерамі зямлі
простыя мае продкі,
мне і палы салодкі.
Тут, дзе жылі-цвілі
з колерамі зямлі
родныя бацька, маці,
смуток святла не страціў.
Выпала мне на ранне
шчодрасць замілавання...
Мама ці бог любові —
у беларускім слове;
у беларускім полі
ходзіць душа на волі.
Лёгка кіламетры —
у беларускім ветры.
У беларускай цішы
колас жыццё калыша.

БЕСПРЫТУЛЬНАСЦЬ

Я не спяю на лад мажорны,
хоць голас рвецца да нябёс.
Жыццё няпчадна круціць жорны —
няроўны час, балючы лёс.

Наш дом — парожняя капліца.
Руку да сэрца прыгарні —
няма дзе думцы прытуліцца
да жыватворнай цішыні.

І тая думка — не арліца,
якую час у неба нёс...
Няма як марай акрыліцца —
душа закінута ў хаос.

ЖАВАРАНАК

Нам жаваранак — згадка высі
Звінеў на ціхіх неспакой.

У промень позіркі зліліся
На кропцы неба трапяткой.

Чаму адзін над чыстым полем —
Раптоўна думка запяе?..
Душа раскрыецца ад болю,
А вы паслухайце яе.

Даруйце — я растаю ў слове...
На ўсе жывыя берагі
З душы выходзіць Бог любові —
Бог радасці і Бог тугі.

г. н. Падсвілле

Марыя ПАНКОВА

ТАМ, НА РОСКРЫЖЫ ДАРОГ...

Там, на роскрыжы дарог,
Мне журбой лягла да ног
Ростань.

Там, на роскрыжы дарог,
Ты разважыў лёс, як Бог,
Проста.

Там, на роскрыжы дарог,
Схлусіць болю Ты не змож.
Божа!

Я спынюся там заўжды,
Пагукаю й праз гады,
Можа...

О, прыйдзі тады туды,
І скажы мне ціха «Ты»
Стрэчай.

Ды на роскрыжы дарог,
Ты — трывогаю з трывог
Вечнай.

Ты пастой там так, як я,
Доля горкая мая,
З ветрам.

Там, на роскрыжы дарог,
Ты мяне не абярог
Светла...

Дрэнна голас ваш помню,
Бо не чую зусім.
О, ласкавыя промні,
Дзе вы, з кім?

Недарэчна, напэўна,
Я любіла й люблю.
Гэта смутак мой спеўны
Птушкай паў на зямлю.

Гэта гора, адчай мой,
Што маё — не са мной.
Гэта ўскрыкнула чайкай
Я над ціхай-зямлёй.

Я не хацела Вас забыць...
Само забылася, няйначай...
Не, сэрца болям не шчыміць,
Не плача!

Каб боль трымаў мяне далей,
Былі б патрэбны нам сустрэчы.
А мне за ўсё цяпер святлей
Лілеі прыпяцкія ўвечар!

Туды вяртаюся заўжды
У час душэўнай прахалоды.
Ах, як цвітуць мне там сады
І песні пахнуць мёдам!

Што крыўдаваць мне на чужых,
Не рукі ў нас цалуць — сэрцы!
...А Вы былі ў мяне як міг,
Каб забываць яго да смерці!..

Ала КАЖЭРА

ВЯРТАННЕ

Да маёй Беларусі я так доўга ішла,
На шляху разбураў каменныя завалы,
А вакол, быццам сабля, асока расла,
І сцяжынку сваю я адчайна шукала.

Я блукала ў цемры маркотнага дня,
Дзе не бачна святла не сканчэнні тунеля,
Ды збірала расінкі яшчэ даўдана,
Акрапляючы кветкі, што звянуць хацелі.

На пакутным шляху песня мне памагла,
Што лілася з нябёс
словам матчынай мовы.
Душы продкаў маіх слалі промні святла,
Ратавала лясоў трапяткая замова.

Гэты шлях пралячу,
як спатрэбіцца зноў,
Хуткакрылаю птушкай у небе зроблюся,
І вярну з-за аблокаў ад Бога любоў,
Каб заўсёды жыла на маёй Беларусі.

З неба чорная ўпала заслона,
На аблоках выява крыжа,
Табе, мова мая, нарачона
Крочыць босай па вострых нажах.

Мне скаціліся гронкай слязінак
Твае словы з вачэй-таямніц,
Прараслі, як сунічкі з крывінак,
Гукі песень з дарог-камяніц.

Як пайду спавядальнай чаргою,
У багоў аднаго папрашу:
Роднай мовы жывою вадою
Акрапіць у народа душу.

Як у Вітаўта ўкралі карону,
Ужо з вякоў замасцілася гаць,
Ды, відаць, беларусам да скону
Сымбаль велічнай славы шукаць.

Шляхта польская хмарай чмялінай
Перашкодзіла князю ў той час,
Але слава вяршынь сакаліных
Праз вякі даляцела да нас.

Дык пацуйма, як бомы спяваюць
Пад дугой рысакоў маладых,
І у грывах-раскошах гуляюць
Ветры-поклічы вольніц сівых.

г. Мінск

ПАКРУЧАСТЫМІ СЦЕЖКАМІ КУЛЬТУРЫ

/З БЛАКНОТА МАСТАЦТВАЗНАўЦЫ/

Пасля лекцыі па беларускім народным мастацтве выхавальца дзіцячага сада распавяла вельмі паказальную гісторыю. Яшчэ нядаўна нашы дзеці выходзілі па маскоўскіх праграмах, дзе месца беларускай культуры, вядома ж, не знаходзілася. Дык вось, гэтая дысцыплінаваная выхавальца, вычытаўшы ў праграме, што дзяцей трэба знаёміць з дымаўскай цацкай, не задаволілася ілюстрацыямі. На сваю не надта высокую зарплату яна паехала на далёкае Паволжа, у Вятку, каб набыць там славуцы цацкі і паказаць іх дзецям.

— А што, калі б у праграме патрабавалася знаёміць дзяцей з узбекскай керамікай? — пакартаваў я.

— Ды не ўжо, туды я не паеду, — з разуменнем расмяялася яна. — Ці ж я ведала, што наша ўласная культура такая багатая і цікавая?

Ездзім па Гомельшчыне, запісваем на відэастужку выступленні самабытных фальклорных калектываў. Колькі цудоўных песень пачулі, колькі унікальных абрадаў паглядзелі! Прычым характэрна: найбольшая натуральнасць і захопленасць пануюць там, дзе кіруюць мясцовыя энтузіясты, не сапсаваныя сталічнай вывучкай.

Разам з намі — загадчыца аддзела культуры. Ужо адно тое, што не пашкадавала часу, што ўсіх ведае і яе ведаюць, варта ўхвалы.

Ды вось скончыўся запіс, і гасцінныя палешукі артыстычна пераўтвараюць клубную сцэну ў імправізаваны стол: позні вечар, усе стаміліся, самы час падсілкавацца. Тое, што гучала для запісу, натуральна і арганічна працягваецца ў застоллі. Ды толькі вось загадчыца... І пра мову адразу ж «забылася», і ў «рэпертуары» яе ўсё больш «окрасіліся месца багрянцем» ды «Коробейнікі». Песні, вядома ж, выдатныя, і застолле падпявае.

Але ці не выпрацоўваецца ў гэтых шчырых, захопленых людзей падсвядомае адчуванне, што іх мова, фальклор — толькі для паказу на сцэне, а для «культурных» зносін яны неспрыдатныя?

Чаго больш ад такіх «работнікаў культуры» — карысці ці шкоды?

Ідзе пасяджэнне грамадскай рады Беларускага фонду культуры. Абмяркоўваецца план работы на наступны год, выказваюцца розныя меркаванні і прапановы.

— А што, калі арганізаваць выставу маляваных дыванаў? — падаў ідэю мастак Алесь Марачкін.

— І многа іх у вас? — залытаў функцыянер фонду, які веў пасяджэнне.

— Ды штук сорок набярэцца... Функцыянер здзіўлена ўзняў бровы, але абачліва прамаўчаў. А ў перапынку ціхенька спытаўся ў кагосяці:

— А што, у Марочкіна большая мастерская?

— Ды не, якраз малая і цесная.

— А где же он хранит столько диванов?..

Ды гэта не канец анекдота. Вось яго працяг: неўзабаве гэты функцыянер перайшоў працаваць у... Міністэрства культуры!

Прыяцель, робячы здымкі для тэлебачання на Усходніх могілках, быў непрыемна ўражаны тым, што на некаторых помніках дзесячам беларускай культуры надпісы зроблены на рускай мове. Як на здзек... І калі ў адносінах да колішніх надпісаў яшчэ можна зрабіць скідку на тагачасныя стэрэатыпы, то ўжо зусім незразумела, што гэтак жа — і на помніку нядаўна памерламу вядомаму акадэміку-мовазнаўцу.

— Можа, ён тут ні пры чым, у яго ж, мабыць, не палыталі? — спрабую знайсці хоць якое апраўданне такому неўразуменню.

— Значыць, так ён пры жыцці паставіў сябе і сваю справу, — лагічна заўважыў прыяцель.

Яшчэ пра тое ж. Прачытаў у «ЛіМе», як нашага суайчынніка з Амерыкі непрыемна ўразаў тое, што «Песняры», расчулішы прысутных цудоўнымі беларускімі песнямі, сышлі са сцэны і тут жа загаварылі паміж сабою паруску.

Наіўны суайчыннік! Гэта для яго мова — арганічная частка нацыянальнай культуры, а не звычайны сцэнічны рэквізіт. Скончылася выступленне — можна гэты «рэквізіт» адкласці да наступнага разу.

Вясковае вяселле на самым усходзе Беларусі. У застоллі — перапынак. Госці разбрыліся па сядзібе, хто курыць, хто гамоніць.

Побач са мною, убаку ад грамады, апынуўся адзін з гасцей, яўна мясцовы, але ўжо, відаць, крыху пацёрся ў горадзе. Знаёмства ў нас, лічы, аніякага, таму, як звычайна бывае ў такіх выпадках, гаварыць асабліва няма пра што, але і маўчаць некалькіх няёмка. Разумею гэта і мой выпадковы субяседнік, спытаўшы звычайнае:

— І гдзе ж ты жывеш?

— У Мінску...

— А работаеш?

— У Акадэміі навук.

— О, сматры ты, — працягнуў з павагаю.

— А спецыяльнасць какая?

— Маст... Гм... Искусствовед... — прамямліў я, невядома чаго замяўшыся, відаць, не спадзеючыся, што мяне зразумеюць.

Ды памыліўся. Субяседнік, зацягнуўшыся цыгарэтаю, ухваліў:

— Хорошая специальность, нужная. На наших полях вон сколько кустов! Не знаем, што з імі дзелаць...

З яшчэ «застойных» часоў. Рытуючыся да адкрыцця першай чаргі Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і побыту наладзіў суботнік. Акрамя дасланных па разнарадцы камсамольцаў, адгукнуліся прыхільнікі нацыянальнай культуры, інтэлігенцыя, свядома моладзь. Звыклы суботнік некалькі натуральна пераўтварыўся ў своеасаблівае свята нацыянальнай культуры, быў нават наладжаны імправізаваны фальклорны канцэрт. Народныя песні надта арганічна гучалі ў акружанні традыцыйнай вясковай забудовы.

Нягледзячы на хмурнаватае надвор'е, настрой ва ўсіх быў прыўзняты. Нятульна пачуваў сябе толькі намеснік міністра культуры. Стыйкінае «мерапрыемства» не ўкладвалася ў агульнапрынятыя рамкі афіцыйнага, услаўленага, строгага дазроўкі «нацыянальнага каларыту». Не дай Бог, дойдзе да высокіх вузэй, быццам тут наладзілі нацыяналістычны мітынг! І намеснік адчайна кіннуўся ратаваць сітуацыю:

— Вось вы тут, таварышы, цудоўна спявалі народныя песні. Але бачу, іх не ўсе ведаюць. Давайце наш канцэрт скончым песняй, усім нам добра вядомай і любімай!

І ён зацягнуў... «Широка страна моя родная». Трэба аддаць належнае, голас і слых аказаліся прыстойнымі. Ды недарэчнасць сітуацыі... Нават камсамольцы скептычна заўсміхаліся. Несумненна, разумеў гэта і «саліст», але ж — абавязак... Сей-той падтрымаў яго, і агульным намаганнем канцэрт скончыўся «як належыць». Можна спакойна садзіцца ў службовую «Волгу».

Маладая супрацоўніца музея, учарашняя выпускніца ўніверсітэта, упершыню выправілася ў вёску збіраць этнаграфічныя экспанаты. Заходзіць у першую хату — і да гаспадыні:

— Бабуля, ці ёсць у вас кераміка?

— Дачушка мая, — здзіўлілася тая. — Ні ў мяне, ні ва ўсёй вёсцы такога дазва, здаецца, няма і ніколі не было.

Няма дык няма. Музейшчыца ўжо і развітвацца сабралася, ды тут угледзела — на плоце сушача гліняныя збанкі.

— Дык вось жа кераміка!

— А божачка, — пляснула рукамі гаспадыня. — Ці ж я ведала, што збанкі — гэта і ёсць, як ты кажаш, кераміка...

Яўген САХУТА

ЁН ЗАСЛУЖЫЎ...

Уладзіміра Пузыню людзі ведаюць. І не толькі ў прафесійным асяроддзі. І не толькі ў родным краі. Майстар па рэстаўрацыі і вырабе нацыянальных музычных інструментаў, адмысловы выканаўца, настаўнік для тых, хто вучыцца ў сценах Беларускага ўніверсітэта культуры... За значны ўклад у развіццё, захаванне і прапаганду музычнага фальклору Уладзімір Пузыня ганараваны надаўна званнем заслужанага дзеяча мастацтваў Рэспублікі Беларусь.

І МУЗЫКА, І КВЕТКІ

У Лідскім музычным вучылішчы адбыўся аўтарскі канцэрт Веранікі Швец. Прагучалі творы для фартэпіяна і рамансы. У сваім «Дзіцячым альбоме» В. Швец «распавяла» пра незвычайны падзеі, што адбыліся на працягу дня з хлопчыкам. У «Альбоме» увайшло 12 вобразна яркіх мініячур. Сярод іх «Лялівыя мініюты», «Крыўляка», «Крыўда», «Лясны карнавал», «Лясун», «Упарты конік», «Паламаня цацкі», «Тайны старога замка». Пасля мноства ўражанняў дня хлопчык засынае, і сныцца яму непрыступныя сцены замка, міма якіх крочаць закаханыя ў латы рыцары.

Сюіта «Асоль» напісана для юнацтва. У яе аснове — вядомае аповесць А. Грына «Пунсоў вятразі». Тут п'есы больш разгорнутыя і больш глыбокія па сэнсе: спакойнае сузіранне ранішняга мора змяняецца драматычным нападам страстей, які дасягае часам трагедычнага пафасу.

Рамансава лірыка Веранікі Швец адухоўленая, бо выкліканая да жыцця чыстай і трыптычнай душой. Эмацыянальна адкрытым спевым спадарожнічае тонкі акампанімент: паміж імі нібыта ўзнікае шчырая гутарка. Слухачы пазнаёмліліся з рамансамі на вершы М. Багдановіча, В. Гюго, А. Блока, Г. Ахматавай, Д. Кедрына. Выканала іх Анжэліка Гурская сумесна з аўтарам. Трэба сказаць, што В. Швец — цудоўная піяністка, чыя ігра здольная захапіць.

Пасля канцэрта маладога кампазітара павіншавалі дырэктар музвучылішча М. Баяровіч, пазт М. Мельнік, старшыня Лідскага гарвыканкома У. Малец. І таленавітая музыка, і цёплыя словы, і кветкі, і захоплены прыём публікі, — усё гэта стварыла атмасферу свята.

В. РАДЗІЕНАЎ

ПРЭМ'ЕРУ АБМЯРКОЎВАЮЦЬ...

На нашай опернай сцэне — падзея: прэм'ера легендарнага твора Д. Шастаковіча «Лэдзі Макбет Мцэнскага павета» /«Кацярына Ізмайлава»/. Опера з лясам шчаслівым /грандыёзны сушветны поспех/ і драматычным «спракурорскі» прысуд артыкула «Сумбур замест музыкі» ды забарона пастаноўкі ў СССР амаль на тры дзесяцігоддзі /упершыню паўстала, нарэшце, і перад беларускай публікай. Геніяльная музычная драматургія, відовішчасць сюжэта /лібрэта А. Прэйса і Д. Шастаковіча створана паводле вядомай аповесці М. Ляскова/, сама гісторыя сцэнічнага жыцця «Кацярыны Ізмайлавай», — усё гэта выклікала да прэм'еры асабліва цікавасць. Музыкальна кіраўніцтва пастаноўкі ажыццявіў А. Анісімаў, рэжысёр-пастаноўшчык — М. Ізворска-Елізар'ева, сцэнаграфія В. Окунева, хормайстар-пастаноўшчык Н. Лашановіч, кіраўнік сцэнічнага аркестра М. Берсан. У гэтым шматнаселеным спектаклі намяла выразных акцёрскіх работ. Сярод выканаўцаў — І. Журко, Н. Залатарова, Т. Цівунова, В. Кавальчук, В. Старлычэня, А. Тузлюкоў, У. Экнадзіўсаў, Н. Галеева і многія іншыя салісты беларускай оперы.

КАМПАЗІТАРЫ РЫХТУЮЦА

Так, рыхтуюцца да ўжо другога фестывалю беларускай песні, што мусяць адбыцца ўлетку ў Маладзечна. Менавіта як імпрэза, наладжаная насустрач гэтаму свята, прайшоў 21 сакавіка ў Мінску аўтарскі канцэрт Валерыя Іванова. Дзяржаўны канцэртны аркестр пад кіраўніцтвам М. Фінберга, салісты А. Саўленайтэ, В. Вуячыч, «Сябры» з А. Ярыленкам... Вядомыя выканаўцы нагадалі вядомыя творы вядомага кампазітара. Міркуецца, што сустрачам на фестывалі «Маладзечна-94» будзе папярэднічаць серыя такіх філарманічных аўтарскіх канцэртаў у Мінску.

Сярод найпапулярных ды /іронія лёсу?/ не самых даступных шырокай публіцы спектакляў Рускага тэатра Беларусі /бо перадусім дыкуюць умовы памеры малой сцэны, дзе спектакль нарадзіўся/ — «Перпетуум мобіле, або Вечарына яўрэйскай показкі». Спектакль паводле самых сапраўдных показак /анекдотаў/, у свой час рупліва сабраных навукоўцам Эдуардам Брукам і перададзеных сябру Барысу Луцэнку. Без відавочнай тэатральнай мэты, але са спадзяванкаю: а раптам рэжысёру нештачкі заманіцца...

Рэжысёру Барысу Луцэнку заманілася зрабіць тое, што ў строгім сэнсе слова, напэўна, нямажна назваць спектаклем, бо ўсё, што дзеецца на невялікай пляцоўцы, спачатку рыхтуе ды падахвочвае глядача абавязкова чымсьці адказаць, а потым... атуляе, аздабляе, ухваляе ды падтрымлівае глядацкія намаганні. Кава напачатку, застолле пасля антракту, паводзіны персанажу спраўна ператвараюць малую залу тэатра ў своеасаблівае гасцёўню, а нязмушанасць атмасферы частавання-трактавання штурхае акцёраў ды глядачоў да самых нязвыклых зносінаў: сцэнічныя насельнікі звяртаюцца па падтрымку ў залу, а зала... адказвае! Показкамі.

Але перадусім — пра тэатр. Мастак Яўген Волкаў астаяваў ля люстраной сцяны-заднікі дошку-шафу, шафу-скрыню, скрыню-надмагілле, гэтакі стоўп, апірышча — веры ды жыцця, — з яўрэйскімі пісьменамі. Пазначку чагосьці спракавечнага, радаводнага, трывалага. Але люстэркі не ззяюць чысцінёй. Рэчы, сабраныя тутсама на паліцах ды палічках /імбрык, гадзіннікі, кухоннае начынне і да т. п./ — звычайныя, ужытковыя, але да іх ніхто не дакранаецца, ніхто не адрывае позіркаў ці жэстам. Яны ўтвараюць бяздзейную музейную аб'ямоўку, прысутнічаюць, сведчаць... Рэчы — выпадковыя? Пакінутыя? Пакінутыя перадусім навідавоку, каб нашрухнуць здагадліва і прысутны на самую, здаецца, неверагодна-кашчунную думку: гета! Показкі ў гета! Жоўтыя

кругі ды зоркі на акцёрскіх строях пацвердзяць яе. Атмасфера відовішча, вызначаная таханнем гадзінніка — пастаянным адлікам часу, напамінам пра час, спасыланнем на час, прыцісне: апошняя ноч перад... Так. Перад самым фіналам «гэтае» пазначыцца — моцна счэпленымі ды пераплеценымі пальцамі ўзнятых угору рук: яўрэйскі знак мёртвага чалавека. Але... Показкі ў гета? Луцэнка, відавочна, шукаў, як сумясціць несумяшальнае, вынаходзячы свой сцэнічны аксіомарон і, мяркуючы па рэакцыі глядачоў, не памыліўся. Трагічнае працята смешным. Смешнае не саступае трагічнаму. Трагічнае не стане вызначальным і для акцёрскіх дзеянняў: жыццё, як гэта ні банальна, працягнецца насуперак самаму непазбежнаму. Показкі ў спалучэнні з нацыянальнымі яўрэйскімі абрадамі прадставяць нараджэнне, гадаванне, сталенне чалавека, і, як ні дзіўна, ачуваючыся лялька Моня /немаўля, натуральна/, — герой цэлага цыкла расповядаў, прасімівалізуе сабою бясконцасць жыццёвых пераўтварэнняў: нішто не ўстаіць перад... нараджэннем чалавека!

Першыства сярод герояў аддадзена персанажам шматлікіх показак Рабіновічу ды Рапапорту, акцёрскае першыства вечарыны належыць Аляксандру Уладзімірскому і Аляксандру Суцкаверу. Іх трагікамічная парачка аблашчыць глядацкія густы традыцыйным супрацьпастаўленнем хітраватага ды наўнага, прастакаватага ды мудрагелістага, выкрутлівага ды шчырага... Мужчынскія вобразы ўтвараюць Аляксандр Ждановіч, Генадзь Пшэнік, Анатоль Наліваеў /засяроджаны ды ўсхваляваны кантарт/, Генадзь Кагановіч /ён не толькі спявае ды акампаніруе, — яму належыць уся музычная драматургія спектакля/; вабяць кабеты Аксаны Перавожкінай, Ганны Маланкінай ды Вольгі Клебановіч /апошняя эфектна пераўтвараецца з месцачкавай яўрэйкі ў добразрычліваю і нават рэспектабельную мадам/; кранаюць дзіцячыя абліччы юных музыкаў Лёні Гурвіча, Броні і Ліды Дабржынцаў. Вялікая сям'я вядзе рэй на

Момант рэпетыцыі. Рэжысёр спектакля Барыс ЛУЦЭНКА і выканаўца ролі Рапапорта Аляксандр УЛАДЫМІРСКІ.

Фота Віктара ДРАЧОВА

сцэне; самая сямейная пачуцці выгуквае яна ў аўдыторыі. А сямейнае — каб жа сталася сінонімам спракавечнага, трывалага, надзейнага!

... Не ацалее сям'я, род, племя, кагал. Ацалее чалавек, каб працягнуць іх, каб спраўдзіць іх, каб не згубіць іх. Ацалее — малы, лядашчы, крыклівы, — каб адвечны трагізм чалавечага існавання падтрымаць смехам показкі. Адвечны рухавік — дух...

Жана ЛАШКЕВІЧ

Фестывалі

СВЯТА Ў ЛОШНІЦЫ

Нягледзячы на складанасць часу, на эканамічны разлад і збыдненне працоўнай большасці, усё ж, слава богу, ёсць яшчэ людзі, якія і ў гэтых надзвычайных умовах клапацяцца пра захаванне народнай культуры. Яны робяць нават немагчымае на шляху яе развіцця, разумеючы, што калі жыве народная культура — жыве народ, жыве Беларусь. У гэтым мы ўпэўніліся з Уладзімірам Крукам на аглядзе народнай творчасці Барысаўскага раёна пад дэвізам «Адраджэнне».

Фестываль праходзіў у вёсцы Лошніцы. Там з самае раніцы вірвала свята. Канцэрт мастацкай самадзейнасці ішоў на прыступках Лошніцкага Дома культуры. На плошчы віраваў кірмаш харчовых і прамысловых тавараў. У фае ДК працавала выстаўка твораў народных умельцаў і народных промыслаў. Там гэтаксама грывеў канцэрт: калектывы мастацкай самадзейнасці дэманстравалі сваё майстэрства, не зважаючы на дыскамфортныя ўмовы. Па ўсім адчувалася, што самадзейнымі артыстам даводзіцца пераносіць і не гэткае, а таму на сцэне панавалі веселасць, гарэзіліваць, жарты, гумар і сатыра, крытыка і самакрытыка.

Спаборнічаюць, змяняюцца калектывы, гурты, ансамблі, асобныя выканаўцы, і кожны запамінаецца нейкай сваёй асаблівасцю, сваім адметным штрыхом. Рэй вядуць Галіна Паўлоўская, метадыст драматычнага жанру — у ролі вядучай і Аляксандр Палышук, настаўнік Кішчына-Слабодскай СШ — у ролі знакамітага Цярэшкі. Сыплюцца жарты, досціпы на розныя тэмы, разыгрываюцца анекдоты і гумарыстычныя сцэнікі.

Вянчаў свята заключны канцэрт, некалькі фотаімгненняў з якога і занатаваў Уладзімір Крук. Канцэрт увабраў у сябе ўсе ўзросты. Актыўначалі дзеці і школьнікі, стараліся сталыя і пенсіянеры. Годна апраўдалі свае высокія званні калектывы дзіцячых садкоў: Лошніцкага N 2, ПМК-16 і Стара-Барысаўскага, Лошніцкай пачатковай школы, Кішчына-Слабодскай школы і Зембінскай сярэдняй школы. Радавалі глядача фальклорныя калектывы Вяляціцкага, Іканскага, Хоўхаліцкага, Азяціцкага СДК, Лаўніцкага СК, Ухалоцкай школы мастацтваў. Выступалі калектывы Лошніцкай школы мастацтваў, Перасадскага, Кішчына-Слабодскага, Кацохоўскага, Навасёлкаўскага, Зембінскага СДК. Цёпла прынялі глядачы сямейны дуэт Чэрнікавых з в. Нёмна, вучаніцу чацвёртага класа Лошніцкай школы мастацтваў Святану Савіцкую, дырэктара Вяляціцкай музычнай

школы Васіля Шутко, настаўніка Кішчына-Слабодскай школы Аляксандра Палешчука, кіраўніка літаратурнага клуба «Лік» Зембінскай СШ Яўгена Прадзярвіча.

Адзначаны былі ўзнагародамі народныя умельцы мастацкай вырабаў і мясцовых промыслаў Ніна Аўраменка з Зембіна, Таццяна Благуш з вёскі Пархомавічы, Іван Барадзея з Азяцін і Стара-Барысаўскай школы-інтэрнату.

Свята яшчэ доўга будзе грэць душу цёплай радасцю і яго удзельнікаў, і яго глядачоў. Яму папярэднічала вялікая праца. Раённы аддзел культуры на чале з яго загадчыкам Юрыем Баранцовым і пры непасрэднай падтрымцы старшын райвыканкома Георгія Кібермана ўскалыхнулі ўвесь раён. Чатыры месяцы рыхтаваліся да конкурснага прагляду аматары самадзейнай творчасці. Журы прагледзела 116 калектываў, у якіх удзельнічала каля дзвюх з палавінай тысяч аматараў самадзейнага мастацтва. Нарадзіліся і новыя калектывы — 5 вакальна-фальклорных, 4 вакальныя гурты, 2 тэатры, 2 танцавальныя калектывы і інш. Шэсць тыдняў жыхары раёна захапляліся непаўторнай прыгажосцю даматканых ручнікоў, дываноў, поцілак, вырабаў з саломкі і лыка, керамікі і дрэва. Шэсць тыдняў Барысаўскі край віхурыў у танцах, песнях, карагодах, дорачы творчую асалоду самадзейным артыстам і шматлікім глядачам.

Свята удалося. Барысаўчане сшыліся на тым, што былі ўдалыя свята, але такога — яшчэ не было. Вялікая заслуга ў гэтым і Галіны Мяцеліцы — галоўнага рэжысёра свята. Загадчы кафедры рэжысуры народных святаў Беларускага ўніверсітэта культуры дацэнт Пётр Гуд высока ацаніў яе работу, падкрэсліўшы рэжысёрскую таленавітасць, смеласць, цікавыя хадзі, тэмпарытмічную зладжанасць свята. Ён прапанаваў заключыць творчае пагадненне кафедры

з раённым аддзелам культуры, каб Барысаўскі раён стаў творча-эксперыментальнай базай Беларускага ўніверсітэта культуры, што, безумоўна, пасадзейнічае нацыянальнаму Адраджэнню.

Яўген АДАМОВІЧ, дацэнт Беларускага ўніверсітэта культуры

На здымак: моманты свята.

Фота Уладзіміра КРУКА

СВЯТЛО СТАРАЖЫТНАЙ ЗЯМЛІ

СЛОВА ПРА ЗЕМЛЯКА

Якім можа быць шлях да мастацтва? Часам ён пачынаецца з таго, што бацькі, адкрыўшы ў свайго дзіцяці пэўныя задаткі, вядуць у гурток, студыю, потым, як падрастуць, аддаюць у спецшколу, любым чынам намагаюцца прыладзіць у вышэйшую мастацкую вучэльню. Праходзячы ўсе гэтыя этапы фармавання з сябе мастака, чалавек спакваля далучаецца да створанага іншымі, спасцігае таямніцы майстэрства, часамі развіваючы, а часамі і губляючы прыродныя здольнасці. Прайдзіцеся па любой калектыўнай выставе, паўзірайцеся, і вас, калі вы толькі не самавіты эстэт, не можа не скалануць холад адчужанасці рацыянальных работ, пазбаўленых шчырасці і цеплыні, хоць і прафесійных, за якімі, аднак, няма жывой душы, непасрэднасці адчування. Аднак праз гэты шлях праходзіць большасць творцаў, якія з год у год папаўняюць шэрагі Саюза мастакоў.

Іначай, больш стыхійна і незапраграмавана ідуць да мастацтва людзі, у якіх талент спантанна прарастае праз іншыя схільнасці і прафесійныя абавязкі. Божая іскра нязмушана распальвае ў іх агонь творчасці, які спакваля апаноўвае натуру творцы. Праўда, тут нярэдка мажліва і самаашуканства, калі чалавек пачынае сябе ўяўляць зусім не тым, кім ён ёсць у сапраўднасці, сыходзячы на знешняе і кволае падабенства прафесійнасці. Толькі моцныя таленты здольныя без адмысловай пазтапнай прафесійнай падрыхтоўкі прабыць дарогу ў мастацтва і заняць у ім адметнае месца. Прыкладаў гэтаму ў свеце няма.

Так ішоў у мастацтва і Кастусь Качан. Нарадзіўся ён на ўскарай Навібоцкай пушчы, у далёкай ад горада наднёманскай вёсцы, дзе ні студый, ні мастацкіх гурткоў не было, а маляванне ў школе выкладалася хутчэй для прыліку. Здольнасць жа маляваць уяўлялася тут, бадай, своеасаблівым дзівацтвам, як, скажам, імітацыя звярыных і птушыных галасоў. Не тое, што фізіка ці матэматыка, дзе Кастусь таксама быў здольным. І настаўнікі, і бацькі намаўлялі яго і далей удасканальваць у гэтым кірунку, надаваць паважную, а на той час і модную спецыяльнасць. Ён не супрацівіўся гэтаму, паехаў у Мінск, стаў студэнтам фізфака Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Але горад пабудзіў тое, што дасюль у хлопца драмала, сціха нагадваючы пра сябе. Пасля наведвання выставаў, знаёмства з маладымі мастакамі яно нечакана пачало

вярэдзіць душу, спакваля адцяняючы фізіка-матэматычную зарыентаванасць. Вучобу скончыў па інерцыі, а сам жыў іншым — тугой па чароўным, створаным пэндзлем на палатне свеце. Усё настойлівей клікала да сябе, абуджаючы фантазію, родная зямля, якая хваліла ўжо не толькі пакінутым дома, але і тым, што віднелася праз смугу стагоддзяў. Зусім па-іншаму пачыналі гучаць блізкія, чутыя з маленства назвы: Наваградак, Любча, Шчорсы, Вераскава, Мір, сваё Лаўрышава... Нярэдка аж дух захоплівала ад разумення, што нарадзіўся і ўзгадаваўся ў самым центры колішняй магутнай беларускай дзяржавы, межы якой сягалі ад Балтыйскага да Чорнага мора, а сталіцай быў старажытны Наваградак. А зусім побач ад хаты, дзе нарадзіўся, была колісь славуата Лаўра, дзе пісаліся і перапісваліся кнігі, было створана і знакамітае Лаўрышава евангелле.

Непадалёк, праз сенажаць — вёска Шчорсы з каменнай царквою і рэшткамі былой сядзібы Храбтовічаў, ад якой ацалелі парк ды напярэбрування ўнікальныя гаспадарчыя забудовы ў Мураванцы. Колісь тут быў палац, а ў ім адна з найбагацейшых на славяншчыне бібліятэк, дзе нярэдкаім госцем быў Адам Міцкевіч.

Паміж Лаўрушавым і Шчорсамі лугавая роўнядз, названая Абалоннем. Найменне гэтае, дарэчы, сустракаецца ў «Слове пра паход Ігараў». Каб растлумачыць сэнс выразу Абалонь, Алжас Сулейменаў прысвяціў гэтаму не адну старонку ў сваёй кнізе «Аз і я», але, бадай, яму здатней было б прыехаць са свайго сухога казахскага стэпу сюды, у зеляніва-сакаўное Наднямонне, дзе ў спеўнай гамонцы тутэйшага люду ад старых часоў ацалела не адно гэтае, а сотні падобных слоў, блізкіх і зразумелых тут старому і малому...

Вось мне і карціць памеркаваць і спытацца: хіба мог чалавек, маючы прыродныя задаткі, заглушыць іх, жыўчы на такой зямлі? Вядома, усяк магло здарыцца, але, дзякаваць Богу, талент выкіраваў Кастуся Качана на той бальшак, дзе нараджаецца сапраўднае мастацтва.

Не буду аналізаваць ягоныя карціны — не адзін раз да гэтага вернуцца прафесійныя мастацтвазнаўцы. Узгадаю адно тую, дзе хата ды жанчына перад ёю, што поіць са студні кароў. На дварэ прыцемак, хутчэй за ўсё другая палова лютага, калі ледзь-ледзь прадчуваецца дыханне вясны, але яшчэ ляжыць снег, ноччу прыцскае мароз, а днём лагодзіць пакуль скупаватае сонейка. Таямніца тут, вядома, не ў тым, што творца здолеў праўдзіва ўзнавіць колісь ім бачанае і перажытае. Тут адчуваецца непаўторнасць асвечанага тысячагадовай традыцыяй сялянскага жыцця, далучэнне да чагосьці велічнага, спрадвечнага, не прыдуманнага, не сканструяванага рацыянальна, сканцэнтраванага ў будзённых клопатах і жыццёвых рэаліях. Гэта далёка не той натуралізм, дзе філасофія канчаецца на праўдзіва адлюстраваных рухах і постацях, гэта майстэрства, спалучанае з душэўнай шчырасцю творцы, дзе канкрэтыка гарманіруе з умоўнасцю, дакладнасцю з сімвалічнасцю, нараджаючы новы, непаўторны мастацкі свет.

Святло стагоддзяў, увасобленае ў помніках дойлідства, у сялянскіх забудовах, у харстве краявідаў Наднямоння, у светлай душэўнасці яго працавітых і здольных людзей, відочна і праз кантэст праступае з карцін Кастуса Качана, на сёння лепшага песняра старажытнай Наваградскай зямлі.

Няхай жа мастаку яшчэ доўга спадарожнічае ўдача!

Яўген ЛЕЦКА

Фота В. СТРАЛКОЎСКАГА

Наваградак зімою

Апошні шлях хрысціянна

Сляпы

Музыка

«... А БЕЛАРУСЫ ЗРАБІЛІ ЗА ТЫДЗЕНЬ»

Аркестр Міністэрства абароны Рэспублікі Беларусь актыўна ўдзелнічае ў творчым жыцці рэспублікі: шматлікія канцэрты для воінаў беларускай арміі, музычнай грамадскасці, выступленні на ўрачыстасцях, святах, запіс на радыё і тэлебачанні... Ама-тараў музыкі прываблівае разнастайны рэпертуар калектыву — маршы, уверцюры, класічная музыка, джазавыя кампазіцыі, сучасныя п'есы беларускіх кампазітараў, песні на ваенна-патрыятычную тэматыку ў пералажэнні для аркестра. Апошнім часам з аркестрам з задавальненнем супрацоўнічаюць вядомыя оперныя і эстрадныя спевакі, што пацвярджае ўменне калектыву іграць музыку розных стыляў і напрамкаў.

Пра высокае прафесійнае майстэрства аркестра МА Беларусі сведчаць і неаднаразова запрашэнні яго на гастролі ў ФРГ. Немцы, як вядома, вялікія знаўцы і аматары калектываў такога складу. На сусветна вядомыя фестывалі духовай музыкі ў Германію штогод з'язджаюцца самыя знакамітыя аркестры Еўропы. З першай жа гастрольнай паездкі ваенныя музыканты з Беларусі заваявалі сэрцы нямецкай публікі. Вельмі высока ацаніла нямецкая музычная крытыка і працу беларускіх дырыжораў: лаўрэата Усеармейскага конкурсу А. Фёдарова і заслужанага артыста Беларусі мастацкага кіраўніка аркестра МА М. Берсана. Нашаму калектыву былі пранаваныя выступленні ў самых буйных і прэстыжных залах Гамбурга, Кіля, іншых гарадоў заходніх земляў Германіі.

Прэса, радыё, тэлебачанне Нямецчыны асвятлялі амаль усе канцэрты беларускага аркестра. Добрымі водгукамі адзначаліся адметныя трактоўкі вядомых музычных твораў, сучасная беларуская музыка, з якой знаёміў калектыву нямецкую грамадскасць. У сувязі з гастролімі беларускага аркестра нямецкія газеты шмат пісалі пра Беларусь, яе гісторыю і сучаснасць.

Пра даўніну і цяперашні час сваёй краіны стараліся як мага больш расказаць і аркестранты на шматлікіх сустрэчах, якія адбываліся

з нямецкімі аматарамі музыкі да пачатку канцэртаў і пасля іх.

Музыка, мастацтва дапамаглі людзям дзюво дзяржаў лепш даведацца адно пра аднаго, адкрыць свае сэрцы насустрач адно аднаму, пасябраваць.

Артыкул пра канцэрты беларускага ваеннага аркестра адна з нямецкіх газет назвала так: «Беларусы за тыдзень зрабілі тое, што рускія не маглі за гады».

У іншай газеце сваімі ўражаннямі ад выступленняў беларускага калектыву падзяліўся марскі афіцэр, вялікі аматар духовай музыкі, які заўважыў, што захоплены гэтым высокапрафесійным аркестрам і цяпер зацікаўлены Беларуссю, чытае, шукае і збірае ўсе звесткі ў газетах пра нашу краіну.

Цікавыя сяброўскія адносіны з аркестрам наладзілі цэлыя нямецкія сем'і, многія з якіх на сваіх машынах ездзілі на канцэрты беларускіх музыкантаў па розных гарадах. Людзі загадаў з газет даведваліся пра гастрольныя маршруты аркестра і, развіваючыся пасля канцэрта ў якім-небудзь горадзе, называлі месца наступнага спаткання з музыкантамі, месца чарговага выступлення гасцей з Беларусі.

Вельмі пасябравала з аркестрам МА сям'я Цётгер. Спадарыня Вера і яе муж Тэа цяпер пенсіянеры. Яна была выкладчыца ўніверсітэта, ён — былы галоўны бухгалтар буйнога прадпрыемства. Маюць дарослых сына і дачку, маленькага ўнука. Уся сям'я, а таксама іх шматлікія сябры зрабіліся паклоннікамі беларускага калектыву. Гэтая сям'я не толькі цікавіцца музыкой, але і займаецца народнай дыпламатыяй, з дапамогай мастацтва наладжвае сяброўскія сувязі паміж сем'ямі розных краін свету. А пачалося ўсё з паездкі іхняга сына ў ЗША, дзе амерыканская сям'я прыняла немца і, як гаворыць спадарыня Вера, «усынавіла». Цяпер дзве сям'і перапісваюцца, тэлефануюць адна адной, можна сказаць, парадніліся.

Сям'і Цётгер вельмі спадабаўся такі звычай прымаць гасцей. Традыцыю было выра-

На здымку: з удзячнасцю прымаюць музыканты аркестра МА Беларусі нямецкі падарунак ад спадарыні Веры Цётгер.

Фота В. СТРАЛКОЎСКАГА

шана падтрымаць, і цяпер нямецкая сям'я мае блізкіх і родных людзей у Аўстраліі, Францыі, Новай Зеландыі /жыхары гэтых краін у розны час пабывалі ў Германіі, дзе і пасябравалі з сям'ёй спадарыні Веры/. Як вы, відаць, ужо здагадаліся, прадоўжыць традыцыю было пранавана і беларусам. І вось дзве сям'і музыкантаў з беларускага аркестра парадніліся з нямецкай, перапісваюцца, абменьваюцца навінамі, абмяркоўваюць свае справы.

Нядаўна па запрашэнні «мінскай радні» спадарыня Вера прыехала пагасцяваць да новых сяброў, пазнаёміцца з Беларуссю. І ў знак дружбы прывезла калектыву МА РБ каштоўны падарунак ад нямецкіх аматараў музыкі і ад сваёй сям'і: ноты разнастайных музычных твораў для духовага аркестра. Так што з часам новы рэпертуар парадуе і нашых слухачоў.

Людміла ПАЛКОЎНИКАВА

ВЫСТАВА
МЕЛА ПОСПЕХ

Цёпла сустрэлі ў нямецкім горадзе Эслінгене маладзечанскую дэлегацыю ў складзе дырэктара мастацкай школы В. Тарнана з яго выхаванцамі, якія былі запрошаны для ўдзелу ў першай творчай дзіцячай выставе гарадоў-партнёраў Эслінгена і Маладзечна. Для экспазіцыі былі адабраны лепшыя работы навучэнцаў мастацкіх школ гэтых гарадоў. Творам адваля і асобную залу. Наведвальнікі высока ацанілі іх. Пра дзіцячае майстэрства з захапленнем пісаў мясцовы друк. Праграма знаходжання маладзечанцаў на нямецкай зямлі была цікавай і змястоўнай. Яны наведлі за 18 дзён шмат гарадоў Германіі, пабывалі ў шматлікіх музеях. Дарэчы, нядаўна школа адзначыла сваё пятнаццацігоддзе. Для многіх яна стала стартовай пляцоўкай у вялікае мастацтва.

М. К.

І ПРАДМЕТ
ДЛЯ ARS LONGA...

Напраўду, чаму б прадметам для адвечнага мастацтва не зрабіцца «Нагавіцам святога Георгія», тым больш, што поўная назва п'есы, пазначаная хіба толькі ў праграмцы — «Vita brevis, або...» гэтыя самыя памянныя нагавіцы... Спектакль па задуме ды кампазіцыі М. Адамчыка і М. Шайбака ажыццявіў на «Вольнай сцэне» рэжысёр Андрэй Гузіў, падмацаваўшы жарты, паказкі ды кепкі драматургаў сваімі, рэжысёрскімі і з поўным правам вызначыўшы жанр пастаноўкі як фарс...рэпетыцыю! І, вядома, даўшы рады старасвецкаму і адмысловому прыёму — так званаму «тэатру ў тэатры»... 22 сакавіка, падчас прэм'ернага паказу, публіцы ўрачыста прадставілі перадусім аўтараў п'есы, а потым — адметную каманду выканаўцаў, запрошаную А. Гузіём з самых розных мінскіх тэатраў: А. Гарцуева, І. Забару, А. Шуляка, С. Навуменку, І. Усовіч. Купалаўскі тэатр не пакінуў «Вольную сцэну» без свайго зацікаўленага саўдзелу: акрамя актэраў, над спектаклем шычраваў кампазітар У. Кур'ян і мастак В. Цімафееў. Застаецца дадаць толькі, што героем самых нечаканых сюжэтных паваротаў зрабіўся гэтым разам сам Францішак Скарына /ягоную ролю, як і ролю драматурга, выконвае А. Гарцуеў/, што дало падставу аднаму з журналістаў абвясціць: маўляў, з'явіўся новы беларускі народны герой пасля Нясцёркі, — няйначай, напэўна, мяркуючы па нагавіцах... Ж. Л.
На здымку: А. ГАРЦУЕЎ /Скарына і драматург/ і С. НАВУМЕНКА /пані Лютэрава і актэрка/.
Фота В. СТРАЛКОЎСКАГА

«ПЕРШАЦВЕТ», N 3

«Ларыса Геніюш і беларускае супраціўленне» — такі падзагаловак даў артыкулу «Паміж молатам і кавадлам», у якім разглядаецца «Сповідзь» Л. Геніюш, М. Тычына. Гэта адна з публікацый трэцяга нумара часопіса «Першацвет». Змешчаны таксама гутарка А. Марчэні з А. Рыбаком «Што пасееш, то і ўзыдзе», артыкулы А. Федарэнкі «Новыя імёны...» /агляд прозы на старонках «Першацвэта»/, Н. Захаранкі «На песенных скрыжалях» /фальклорная паэтыка і нацыянальны светапогляд/, Л. Рублёўскай «Клуб адрэнутых» /перакладчыцае майстэрства У. Караткевіча/, мініяцюры Я. Брыля, вершы Г. Булыкі. А перадусім шырока прадстаўлены самыя самыя маладыя і менш маладыя аўтары: К. Бруева, А. Мігаль, В. Курбека, Ю. Дашкевіч, А. Грушэцкі, А. Філіповіч і інш.

Архівы

«ТЭМПЫ БЕЛАРУСІЗАЦЫІ ЯШЧЭ НЕДАСТАТКОВЫЯ»

Думаецца, не з'яўляецца сакрэтам, якое процідзеянне аказвае Міністэрства абароны Рэспублікі Беларусь укараненню «Закона аб мовах», самой ідэі беларусізацыі Узброеных Сіл краіны, як спышалася яно аб'явіць ледзь не па-за законам Беларускае згуртаванне вайскоўцаў, якое за гэтую ідэю змагаецца.

Архіўны дакумент, які прапануецца ўвазу чытача, уражвае тым, што гучыць актуальна менавіта ў кантэксце нагаданых праблем, хоць і з'явіўся на свет 16 чэрвеня 1930 года. Гэта пастанова Цэнтральнага Выканаўчага Камітэта БССР пад назвай «Аб становішчы беларусізацыі вайсковых часцей». Аджыцце спецыфічную для таго часу тэрміналогію, і вы ў гэтым зможаце ўпэўніцца самі.

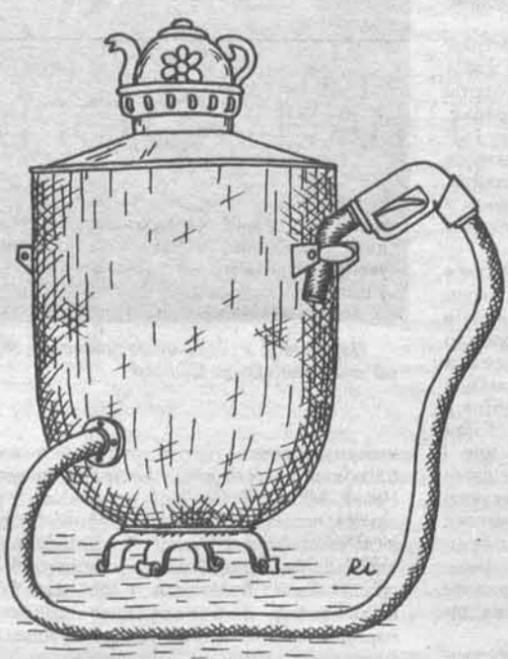
«Аб становішчы беларусізацыі вайсковых часцей. Дакладчык — тав. Траянкер, садакладчык тав. Гельмштот. Пастанавілі: 1. Прэзідыум ЦВК БССР адзначае, што беларусізацыя вайсковых часцей БВА, якая працягваецца ў замацаванні класавай загартаванасці, інтэрнацыянальнай свядомасці, палітычнай актыўнасці і баявой магутнасці шырокіх чырвонаармейскіх мас і камандна-палітычнага складу нацыянальных фарміраванняў, адпавядае агульным тэмпам баявой і палітычнай падрыхтоўкі ўсёй Чырвонай Арміі. Адначасова Прэзідыум ЦВК адзначае, што тэмпы беларусізацыі і работа па абслугоўванні нацыянальных меншасцей з'яўляюцца яшчэ недастатковымі. 2. Пераможны наступ сацыялістычных элементаў, рашучае выцясненне капіталістычных элементаў у горадзе і вёсцы, ліквідацыя кулацтва як класа на базе суцэльнай калектывізацыі азначае разам з гэтым пасляховае правядзенне рабочым класам і яго камуністычнай партыяй Ленінскай палітыкі ў нацыянальным пытанні. Паспехі сацыялістычнага будаўніцтва і правядзення нацпалітыкі выклікаюць шалёнае супраціўленне з боку варожых нам капіталістычных элементаў. Абстражэнне класавай барацьбы ў краіне знаходзіць свой адбітак у выглядзе праю беларускага нацыянал-дэмакратызму, вялікадзяржаўнага і іншага шавінізму і антысэмітызму. Усе гэтыя моманты знаходзяць вядомы адбітак у часцях БВА і Чырвонай Арміі ў цэлым. Таму на рашучую барацьбу супраць варожых нам класавых уплываў, на класовае згуртаванне і інтэрнацыянальнае выхаванне чырвонаармейцаў і начскладу павінны быць накіраваны ўсе намаганні грамадскіх арганізацый і камандна-палітычнага складу БВА.

3. Пасляховае правядзенне беларусізацыі знаходзіцца ў прамой залежнасці ад сувязі мясцовых, грамадскіх, савецкіх, прафесійных арганізацый з нацфарміраваннямі і ўдзелу іх у штодзённай грамадска-палітычнай працы вайсковых часцей. Між тым, гэтая сувязь да сучаснага моманту яшчэ далёка недастатковая, пытанні нацработы ў часцях надзвычай рэзка абгаворваюцца мясцовымі савецкімі і іншымі арганізацыямі. Узмацненне гэтай сувязі і ўзмацненне дапамогі ў беларусізацыі вайсковых часцей павінны быць рашуча палепшаны з боку мясцовых арганізацый. 4. Прэзідыум ЦВК адзначае, што, пры наяўнасці поспехаў у галіне вывучэння пытанню бягучай палітыкі БССР, наглядаецца ў паасобных выпадках звядзенне беларусізацыі толькі да вывучэння беларускай мовы, пры адсутнасці больш глыбокага вывучэння эканомікі, гісторыі класавай барацьбы і гісторыі партыі як БССР, так і Заходняй Беларусі. Зусім слабы адбітак знаходзяць у палітычна-выхаваўчай працы Чырвонай Арміі важнейшыя пытанні барацьбы партыі і рабочага класа БССР з праявамі беларускага нацыянал-дэмакратызму і нацыянал-апартунізму і шавінізму іншых колераў і іх роля ў падрыхтоўцы нападу на СССР з боку сусветнага капіталу, у тым ліку і з боку польскага фашызму. 5. Прэзідыум ЦВК адзначае слабы ўдзел савецкіх і грамадскіх арганізацый у міжборавай працы, наглядзячы на яе велізарнейшае значэнне. Міжборавая работа, як вайсковая праца наогул, павінна зрабіцца часткай штодзённай, планавай работы гэтых арганізацый з падвядзеннем пад яе неабходнай матэрыяльнай базы. 6. Значным тормазам беларусізацыі з'яўляецца надзвычайны недахоп навучальных дапаможнікаў і літаратуры на беларускай мове, таму прапануецца Белдзяржвыдавцтву, Рэзвваенсавету і Паліткіраўніцтву БВА прыняць неабходныя меры да пашырэння выдавецкага плану больш хуткага выдання неабходнай літаратуры і спеваў на беларускай мове. Белдзяржвыдавцтву прапануецца дабіцца, каб выдавецкія планы Штаба акругі, Паліткіраўніцтва, дывізіі, АБВШ выконваліся поўнасцю і ў тэрмін. 7. Прапануецца Рэзвваенсавету і Паліткіраўніцтву БВА паставіць перад адпаведнымі органамі пытанне аб вайсковым навучанні грамадзянскага насельніцтва на беларускай мове /школы, тэхнікумы, ВНУ і інш./ і аб пераводзе ўсёй вайскова-палітычнай падрыхтоўкі ў АБВШ на беларускую мову. 8. Звярнуць увагу Рэзвваенсавета БВА на неабходнасць больш пасляховага вырашэння задач па авалоданні беларускай мовай вышэйшым і сярэднім кампалітскімі нацфарміраваннямі і адпаведнага камплектавання алошніх. 9. Прапануецца НК Асветы БССР прыняць меры да больш поўнага і ўсебаковага культурнага абслугоўвання нацфарміраванняў /газеты, літаратура, тэатр, кіно, радыё і г. д./, у першую чаргу ліквідацыі непісьменнасці ва ўстаноўленыя тэрміны сярэд пераменнікаў і прызыўнікоў. 10. Лічыць неабходным працягваць і ў далейшым работу па выданні на беларускай мове адпаведных падручнікаў і статуаў для нацфарміраванняў БВА. У гэтых мэтах даручыць БАН стварыць тэрміналагічную камісію па распрацоўцы вайсковай тэрміналогіі. Праграму працы гэтай камісіі даручыць унесці на зацвярджэнне Нацкамісіі ЦВК. Даручыць Нацкамісіі мець пастаянны нагляд за работай па беларусізацыі вайсковых часцей і за культурным абслугоўваннем у нацфарміраваннях нацменшасцей. Для практычнага выканання гэтай пастановы распрацаваць план разам з Паліткіраўніцтвам БВА. 11. Лічыць неабходным, каб у агульных армейскіх часцях было забяспечана абслугоўванне чырвонаармейцаў культпалітработай на іх роднай мове. Абвясціць мясцовыя савецкія і грамадскія арганізацыі БССР падтрымліваць пастаянную сувязь з тымі вайсковымі часцямі, якія камплектуюцца пераважна ўраджэнцамі з іх мясцовасці. 12. Лічыць магчымым падтрымаць хдаўніцтва 33-й Самарскай дывізіі і Рэзвваенсавета БВА перад Рэзвваенсаветам СССР аб перайменаванні яе ў 33-ю Беларускаю дывізію».

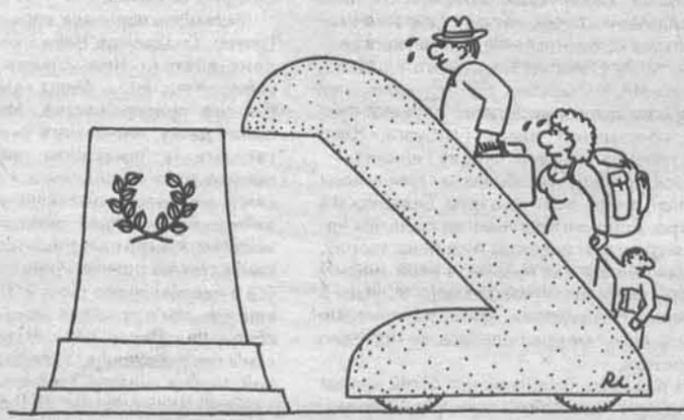
Падрыхтаваў М. БАНДАРЭНКА, старшы навуковы супрацоўнік БНДЦДА

Вернісаж

Малюе
Леанід
РАЗЛАДАЎ

— Гэта нічога, што ляцець не змагу — абы паболей у лапы загрэбці!

Адагалоскі

І ВІНА, І БЯДА...

Балюча адбываецца ў нас працэс пераасэнсавання і пераацэнкі мінуўшчыны. І добра, калі бяруцца за гэтую справу людзі кампетэнтныя і сумленныя. А калі не хапае ці адной, ці другой якасці? Мы тады становімся сведкамі розных маніпуляцый. Так можна сказаць і пра цэлыя этапы або эпохі гісторыі народа наогул, і пра ацнку дзейнасці паасобных людзей.

У мінулыя гады з'явіўся шэраг публікацый, у якіх без уліку канкрэтных абставін ацэньваліся чалавечыя якасці і навуковая дзейнасць былога дырэктара Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы нацыянальнай Акадэміі навук Васіля Васільевіча Барысенкі. Думаецца, настала пара спакойна, разважліва зірнуць на колішнія супярэчлівыя падзеі з адлегласці, з улікам усяго нашага вопыту і па часці абвінавачванняў, і па часці апраўданняў. Тут давядзецца аглядацца на дзве даўнія публікацыі: на артыкул В. Каваленкі «Дзе віна, дзе бяда...» /«ЛіМ», 1 верасня 1989/ і разнасна-пагромы адказ А. Лукашукі «Дырэктар літаратуры» /«Звязда», 26 верасня 1989/. Нагадаю, што В. Каваленка зрабіў спробу пры характарыстыцы В. Барысенкі вельмі ўзважана і паслядоўна, з усёй сур'ёзнасцю ўлічваючы незвычайную складанасць сітуацыі ў 30-я гады. У той жа час А. Лукашук паставіў В. Барысенку побач з Л. Бэнды і абвінавачваў яго амаль што не ва ўсіх бедях, якія ў 30-я гады наваліліся на нашу літаратуру, на многіх яе прадстаўнікоў. Ён безапелюсна адкінуў думку пра неабходнасць улічваць агульны фон ідэйнага і духоўнага жыцця 30-х гадоў.

Пад занавес сваёго палемічнага выступлення А. Лукашук падагульняе: «У артыкуле «Дзе віна, дзе бяда...» пазіцыя ў абарону Барысенкі грунтуецца на двух пунктах апары: абстаноўка 30-х гадоў, якая прымушала ўсіх быць як многія іншыя, і асабістая перабудова пасля XX з'езда. Для ўстойлівасці патрабуецца заўсёды трэці пункт апары, у даным выпадку — у рэальным жыцці. Яго няма. Не было ў 30-я гады адных толькі «многіх іншых», не было грамадзянскіх паводін пасля XX з'езда» /падкарэслена мною. — У. К./.

Мы ўсё ж такі паспрабуем пашукаць і «многіх іншых» у перадаванні і нават у пасляваеннага гады, і «пункт апары» «у рэальным жыцці» ў пасляваеннага эпоху. Яшчэ ў 1930 г., у 11 і 12 нумарах часопіса «Маладняк» быў апублікаваны артыкул Ціхі Гартнага «Нацыянал-дэмакраты за «працэй» /гл. часопіс «Спадчына», 1991, NN 4 і 5/. Тут няшадна выкрываліся нацдэмы — тады яшчэ жывыя людзі, якія, як мы сёння ведаем, верай і праўдай служылі беларускаму народу, развівалі і ўзбагачалі нацыянальную культуру, літаратуру, навуку. Такой публікацыяй Ц. Гартнага дыскрэдытаваў сябе вельмі моцна.

У пачатку 30-х гадоў у часопісе «Узвышша» малады Пятро Глебка ў артыкуле «Нацдэмаўшчына, замаскаваная марксісцкая фразыя» дэталіста такімі перакананнямі, за якія сёння можна было б надзяліць аўтара рознымі не надта салодкімі эпітэтамі. Тады ўжо набірала сілы тая вакханалія, якая ў сярэдзіне 30-х гадоў пацягнула ў сваё балота ўсе слаі грамадства, у тым ліку і інжынераў чалавечых душ. А калі хтосьці захоча пацікавіцца, што, як і дзе адбывалася, то хай пачытае хаця б справаздачу аб сходзе пісьменнікаў БССР /«ЛіМ», 20 сакавіка 1937/ або інфармацыю аб партыйным сходзе ў СП /«ЛіМ», 25 сакавіка 1937/. Дастаткова багатая інфармацыя змешчана і ў іншых нумарах «ЛіМа», у «Звяздзе» ды і ў любым перыядычным выданні. І калі б кіравацца крытэрыямі высокай сёняшняй прынціповасці, то што трэба было б пісаць пра Ц. Гартнага, П. Глебку, П. Броўку, А. Александровіча /якому і ў тыя часы даставалася добра/, А. Куляшова, З. Бядулю, К. Крапіву, А. Астрэйку? І не толькі прыемнае давалася б гаварыць пра Купалу з Коласам. /Пра апошняга нават у пасляваенны перыяд./

20 жніўня 1993 г. у «ЛіМе», у артыкуле «Таўро — касмапаліт. Гісторыя адной палітычнай кампаніі» У. Семянюк расказаў пра бяспаспартную кампанію барацьбы з касмапалітызмам у канцы 40-х гадоў. І зноў замілігалі знаёмыя прозвішчы пісьменнікаў /тых і «іншых»/.

Адбывалася тая кампанія на маёй памяці. У прыватнасці, 2 сакавіка 1949 г. у газеце «Сталінская моладзеж» з'явіўся артыкул Ю. Пшыркова «До конца разоблачить критиков-космополитов!», дзе бескампрамісна выкрывалася шкоднае племя бязродных касмапалітаў і сярод іх — Лука Бэнды і Леў Бараг.

Першы з іх у той час страціў свой злавесны ўплыў, і яго можна было не баяцца. А другі? Я слухаў у Беларускай дзяржаўным універсітэце ягоныя лекцыі па фальклору. Не проста адказаць на пытанне, што ў гэтых лекцыях больш прыцягвала — зрудычныя выкладчыка ці нахненне. Яны арганічна спалучаліся, і ці не той аўтарытэт, якім карыстаўся Леў Рыгоравіч, калі ў вочы некаторым ягоным менш адораным калегам па філфаку? Л. Бараг даваўся развітацца з універсітэтам.

Ці варта сёння ўсіх пералічаных і іншых пісьменнікаў так безапелюсна выкрываць з гісторыі літаратуры за тагачасныя выступленні ў друку і на сходах, за ўдзел у паліяванні на ведзьмаў эпохі перамогі сацыялізму? Тым больш, што многія з іх і самі потым адлакуталі за свае грахі. Хоць здаралася, што былі і слушныя выступленні. Так, М. Ларчанка яшчэ да вайны пісаў пра беспрынцыпнасць і хамелеонства А. Кучара.

Ну, а цяпер пра тое, ці былі «пункты апары» ў «рэальным жыцці» ў 50—80-я гады. Тут давядзецца спасылца на факты і падзеі, сведкам якіх я з'яўляўся сам. Знаў я Васіля Васільевіча з 1952 г., а працаваў у Інстытуце літаратуры з лютага 1959 г. Вядома, як і кожны кіраўнік, ён мог камусці ў нечым не дагадзіць. Але заўсёды там, дзе гэта было магчыма, ён абараняў сваіх супрацоўнікаў ад празмерна пільных партыйных чыноўнікаў і ідэалагічных наглядчыкаў. І тут я паспрабую прывесці пару канкрэтных прыкладаў.

Неяк па рэкамендацыі Н. Перкіна на работу ў Інстытут трапіў філосаф па адукацыі Л. Гаранін, які адразу ж паказаў добрую зрудыцыю. Аднак даволі хутка кампетэнтныя органы паведамілі дырэктару, што новы навуковы супрацоўнік быў калісьці членам партыі, але за актыўны пратэст супраць расправы над удзельнікамі венгерскай рэвалюцыі 1956 г. быў выключаны з партыі і адсядзеў 5 гадоў. Вядома, для гэтых звестак у аўтабіяграфіі месца не хапіла.

Як успрыняў такую неардынарную інфармацыю В. Барысенка? Па ўсіх тагачасных нормах і традыцыях ён абавязаны быў бы зняць з работы чалавека, які, паступаючы на працу ў ідэалагічны акадэмічны інстытут, схаваў пра сябе такія звесткі. І калі б Лявонція Якаўлевіча адправілі з інстытута, то ніякі суд, ніякі прафсаюз нават не спрабаваў бы заступіцца за яго. А ва ўсіх інстанцыях лічылася б, што В. Барысенка выканаў свой партыйны, грамадзянскі і патрыятычны доўг. Аднак на гэты раз ён даверу партыі не апраўдаў.

Звычайна В. Барысенка, вырашаючы нейкія справы, не надта цікавіўся думкай сакратара партарганізацыі. Але пра тую навіну ён адразу паведаміў парторгу. Вырашылі разам — рабіць выгляд, быццам нічога не здарылася. І толькі папярэдзілі самога Л. Гараніна, што з боку дырэкцыі яму нічога не пагражае. Н. Перкін, які даведаўся пра ўсё некалькі пазней, таксама быў на баку Лявонція Якаўлевіча. Л. Гаранін і сёння працуе ў Інстытуце, і я спадзяюся, што ён не пакрыўдзіцца на мяне за маю інфармацыю.

Але гэта не ўсё. У Інстытуце завялося занадта многа ідэйна «распушты». Партыйную лінію «крывілі» член партыі А. Мальдзіс, бес-

партыйны В. Каваленка. А былі ж яшчэ «нацыяналісты» М. Прашковіч, непакорлівы, непрыручлівы В. Зайцаў, якога перад гэтым звольнілі з працы ў Ленінградскім універсітэце.

Высокае-найвышэйшае начальства такога цяплець доўга не магло. І хоць акадэміку В. Барысенку не так многа часу заставалася да сямідзесяцігадовага юбілею, але яго адправілі ў адстаўку. І адразу ж пад персанальным кіраўніцтвам і наглядом сакратара парткома АН БССР былі звольнены з работы М. Прашковіч і В. Зайцаў.

Мне ўспамінаецца адно пасяджэнне бюро АДДзялення грамадскіх навук АН БССР, на якім я выпадкова прысутнічаў. Адзін з членаў бюро, колішні партыйны функцыянер, прапанаваў прыставіць да Інстытута літаратуры афіцыйнага наглядчыка-кантраляра, каб не дапускаць больш скрыўлення партыйнае лініі. Супраць гэтага вельмі рэзка выступіў В. Барысенка, хоць ён і прызнаваў, што асобныя навуковыя супрацоўнікі дапускаюць ідэйныя памылкі. Самакрытыка была тады ў модзе.

В. Барысенка шмат гадоў працаваў дырэктарам Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы. Ён сабраў працаздольны і кваліфікаваны калектыў, прыкладаючы шмат намаганняў для таго, каб той калектыў не расколяўся ўнутранымі канфліктамі. Калі з'явілася ў друку чатырох-томная «Гісторыя Беларускай літаратуры», у дырэктара была магчымасць вылучыць яе на Дзяржаўную прэмію. Але ён адмовіўся, бо ўсіх аўтараў уключыць у спіс лаўрэатаў не мог бы. Выдзяляючы адных і абыходзячы другіх, унёс бы ў калектыў разлад. Перш за ўсё лаўрэатства на гэтым этапе абмінула яго самога, хоць ён меў права на такое званне ў першую чаргу.

Сёння Васіля Васільевіча добрым словам у друку ўспамінаюць якраз тыя, каго найбольш у свой час публічна крытыкавалі за ідэйнае шкодніцтва. Калісьці А. Мальдзіс надрукаваў пра Барысенку ўспаміны пад загалоўкам «Як бацька вялікай сям'і». Загаломак зусім апраўданы, бо колішні шматгадовы дырэктар Інстытута дбаў перш за ўсё аб тым, каб у калектыве заўсёды панавала атмасфера ўзаемаразумення і ўзаемападтрымкі. А пра самога А. Мальдзіса калісьці аўтар адной ананімнай пазмы пісаў, што той сваімі публікацыямі «падарваў марксісцкі базіс».

Бясспрэчна, В. Барысенка ажыццяўляў партыйную лінію і не мог дазволіць выпускаць пад грыфам Інстытута ці ў падручніках нейкія недастаткова вывераныя ў ідэйных адносінах думкі або меркаванні. Але надта ж наўняна гучыць абвінавачанне ў тым, што ён не разглядаў у сваіх падручніках творчасці таго ці іншага класіка літаратуры.

Такія справы залежалі не ад жахаданняў нейкага навукоўца хоць бы з найвышэйшымі званнямі, вырашаліся яны не ў Інстытутах літаратуры або педагогікі, не ў Міністэрстве асветы і нават не на ўзроўні загадчыкаў адпаведных аддзелаў ЦК КПБ.

Сёння, вяртаючыся памяццю да падзей далёкіх і трывожных 30-х гадоў, мы не маем права забываць, што абставіны жыцця прымушалі ўсіх, незалежна ад іх перакананняў, прыстасоўвацца да воўчых законаў, якія абуджалі ў многіх нечалавечыя інстынкты. Толькі пасля смерці Сталіна грамадзяне Краіны вяртаў маглі сябе адчуваць людзьмі, якіх проста так, ні за што не пацігнуць у цёмную машыну. Да дэмакратыі было яшчэ вельмі далёка, але ўжо не даводзілася за месца пад сонцам шукаць і выкрываць вакол сябе ворагаў, шкоднікаў, трацкістаў, дыверсантаў, шпіёнаў. У новых умовах В. Барысенка жыў і дзейнічаў як чалавек сумленны, добразлучлівы і спагадлівы.

Уладзімір КАЗБЯРУК

Пётр ШАСЦЕРЫКОЎ

20 сакавіка 1994 года на 75-м годзе жыцця памёр беларускі пісьменнік Пётр Паўлавіч Шашчэрыкоў.

Пётр Шашчэрыкоў нарадзіўся 4 мая 1919 года ў вёсцы Тоўсты Луг Суджанскага раёна Курскай вобласці ў сям'і селянскага сям'і. У 1941 годзе ён скончыў Магілёўскі педагогічны інстытут /літаратурны факультэт/. Падчас вайны быў у знішчальным батальёне, потым у войсках Міністэрства ўнутраных спраў, у штаце газеты «За Родіну!» Пасля вайны працаваў у рэдакцыі газеты «Звязда», на Беларускай радыё, затым сакратаром Магілёўскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Першае апавяданне Пётр Шашчэрыкоў надрукаваў у 1941 годзе. Затым былі кнігі праізака «Камень за каменем», «Звін, звонкі», «Солнечный луч», «На всю жизнь», «Солдатами были все» і іншыя.

Пяшоў ад нас чалавек вялікай душой, вядомы пісьменнік, добры сябра. Памяць аб ім назаўсёды застаецца ў сэрцах тых, хто ведаў яго.

Саюз пісьменнікаў Беларусі

Саюз пісьменнікаў Беларусі глыбока смуткуе з прычыны смерці пісьменніка, ветэрана вайны і працы Пятра ШАСЦЕРЫКОВА і выказвае спачуванне родным і бліжнім набюжчыка.

Анатоль КАШКЕР

Адшоў назаўжды Анатоль Кашкер, майстар Рускай сцэны Беларусі, заслужаны артыст рэспублікі. Памёр на шэсцідзесяці шостым годзе. Агораўшы, спазнаўшы, здзейсніўшы шэраг важкіх сцэнічных работ: сто адзінаццаць роляў класічнага, сусветнага, сучаснага рэпертуару!

«Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі» называе яго майстрам эпізоду і сведчыць, што гэтыя эпізоды ў ягоным выкананні вылучаліся лаканізмам, пэўнасцю, трапінасцю, дакладнасцю ў адборы мастацкіх сродкаў. Варта гэтагаць, напрыклад, Важаватава з «Беспасажніцы» А. Астроўскага, Адама з «Маскарада» М. Лермантава, Сімонава-Пішчыка з «Вішневага саду» А. Чэхава, Драбязгіна з «Варвараў» ды Башкіна з «Ягора Бульчова і іншых» Максіма Горкага або Шчоткіна з «Дзяцей Ванюшына» С. Найдзеянава. Так званая савецкая драматургія, вельмі розная па ўзроўні ды па запатрабаваннях да выканання, займала магчымасць узабагаціцца ягоным далікатным, мяккім, празрыстым выкананнем, часам з адметным выяўленнем інтэлігенцкай, гуманнай сутнасці персанажаў. А ў «Пігмаліёне» Б. Шоу акцёр, няменна радуючы публіку, выходзіў у ролі Фрэдзі; а ў «Незвычайных прыгодах салдата Чонкіна» В. Вайноўскага — у ролі Аднафамільца Сталіна...

Акцёр Рускай сцэны, ён належаў да беларускай тэатральнай школы ад пачатку сваёй сцэнічнай дзейнасці, — у 1952 годзе скончыў Беларускі тэатральна-мастацкі інстытут. Ягоным педагогам быў Дзмітрый Арлоў. Тады ж, у 1952, ён прышоў у Рускае тэатр, каб, зазнаўшы і скруты, і радасці сцэнічнага жыцця, і невялікія перапынкі, і нават выправаўшы сябе іншымі сцэнамі, застацца па адрасе Валадарскага, 5...

У. Плёп, У. Рылатка, А. Дудараў, І. Вашкевіч, В. Раўскі, В. Мазынікі, В. Маслюк, І. Андрэў, М. Абрамаў, В. Тарнаўскайтэ, В. Катавіцкі, В. Бандарэнка, Л. Былінская, А. Клімава, В. Луцэнка, Б. Масумян, Ю. Сідараў, Э. Герасімовіч, Э. Асмалоўская, В. Клебановіч, А. Ткачонак, У. Шэлестаў, Ю. Тур, Р. Янкоўскі.

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь глыбока смуткуе ў сувязі з раптоўнай смерцю заслужанага артыста Рэспублікі Беларусь акцёра Рускага тэатра імя Горкага КАШКЕРА Анатоля Федаравіча і выказвае спачуванне родным, бліжнім і калегам набюжчыка.

Я ТАКСАМА ХАЧУ СПРАВЯДЛІВАЙ ГІСТОРЫІ

Сцяпан Лаўшук, адказваючы на анкету «ЛіМа», сказаў: «... мне хочацца, каб новая «Гісторыя Беларускай літаратуры» была справядлівай». І мне, чытачу, гэтага хочацца, але наўрад ці мы атрымаем у бліжэйшыя 5—10 гадоў справядліваю і аб'ектыўную «Гісторыю» беларускай літаратуры.

Нехта з дасціпных людзей неяк заўважыў: «Калі «Гісторыя» не спявалася два-тры разы, я яе чытаць не буду». Гэты факт мяно ўзяты з сусветнай літаратуры. Аўтар гэтай арыгінальнай думкі меў на ўвазе гісторыю наогул, але, думаецца, яго выснова тычыцца і гісторыі літаратуры.

Асабліва цяжка будзе гісторыкам, калі яны паспрабуюць даць ацнку фактам літаратуры за апошнія 50—60 гадоў. Яшчэ жывыя многія аўтары, якія працавалі ў гэты час. Гісторыкі будуць закранаць іх інтарэсы, а нездарма ж сказана: «Если бы геометрические аксиомы задевали интересы людей, то они опровергались бы...»

Карацей кажучы, у бліжэйшы час мы, чытачы, можам атрымаць толькі больш справядліваю і больш аб'ектыўную гісторыю літаратуры, чым маем зараз. А што датычыць поўнасна справядлівай і аб'ектыўнай гісторыі літаратуры савецкага перыяду, то яе атрымаюць нашы дзеці і ўнукі ў XXI стагоддзі.

Хачу выказаць некаторыя думкі адносна нашай літаратуры. Пара перастаць гвалтоўна абмужываць яе, у прыватнасці, літаратуру XIX ст. У гэты час беларуская літаратура, як польская, руская, многія іншыя, была дваранскай /шляхецкай/. Калі Паўлюк Багрым і пісаў вершы /а гэта ўжо ў друку пастаўлена пад сумненне/, то гэта першая сялянская ластаўка, якая не рабіла вясны. Заснавальнікам беларускай літаратуры быў, на маю думку, дваранін /шляхціц/, палкоўнік Вікенціў Равінскі, які за гераізм у вайне 1812 года быў узнагароджаны залатою зброяй. Палкоўнік Равінскі заснаваў беларускую нацыянальную літаратуру, як капітан

Катлярэўскі — украінскую. Тут варта адзначыць, што помнік Катлярэўскаму на Украіне даўно ўзведзены, а Равінскага на Беларусі ўвогуле не ведаюць і яго «Энеіда» тэкстуальна ў школе не вывучаецца.

Варта адзначыць, што мы жывём у час, калі сялянска-рабочы перыяд у развіцці нашай літаратуры прыйшоў к канцу. На ніве беларускай літаратуры ў бліжэйшы час стануць лідэрамі маладыя гараджане і сельскія інтэлігенты.

Мае рацыю У. Казбярुक, які ў анкеце «ЛіМа» гаворыць пра неабходнасць вывучэння ў школе творчасці Гаруна, Арсенневай, Салаўя. Гэты ж даследчык ставіць пытанне: «Як пераасэнсавач літаратуру спадчыну?» У сваіх нататках я імкнуўся паказаць напрамак пераасэнсавання. Ці маю я рацыю? На гэта адкажа час.

Рыгор РОДЧАНКА

з. Случц

«Я ГЛЯДЖУ
Ў БУДУЧЫНІЮ
АПТЫМІСТЫЧНА»

Так ацэньвае перспектывы нашага далейшага развіцця старшыня Саюза пісьмэннікаў Беларусі В. Зубнак. Гутарка Л. Забалоцкай з ім змешчана ў другім нумары часопіса «Пралеска». У гэтым жа нумары — ліст галоўнага рэдактара «Пралескі» А. Сачанкі «36,6», працяг апавяданняў па гісторыі Беларусі У. Арлова «Адкуль наш род» /«Крычаўскае паўстанне»/, артыкул У. Андрэева «Дашкоўская адукацыя ў Японіі», падборка «Вясёлы вулей» /гумарэска У. Якубовіча «Скеміў», вершы Р. Барадуліна, П. Сушко, загадкі/, анаграмы У. Мацвеевіч «Крыжы літаратуразнаўства»/, апавяданне А. Паскросьшова /«У цырк едзе!»/, рэпартаж Л. Забалоцкай «Агітацыя справай» з яслаў-сада N 457 г. Мінска...

Нечаканасць нумара — «Плакат «Пралескі». «Заслаўскія цацкі» называюцца ён. Пра цацкі, што робяць у яслах-садзе N 4 Заслаўя, і парады, як самому зрабіць цацку «Павучок».

АДЧЫНІЛАСЯ
НОВАЯ
ВЫСТАВА

Беларуская грамадская Гародні адзначае 75-ы ўгодкі знаходжання ў горадзе ўрада БНР. На пачатку лютага тут адбылася навуковая канферэнцыя, прысвечаная 110-м угодкам з дня нараджэння Антона Луцкевіча, галавы беларускага ўрада ў гарадзенскі перыяд гісторыі БНР; у бліжэйшы час плануецца ўрачыстая імпрэза гісторыка-культурнага клуба «Паходня». Беларускі дзяржаўны музей гісторыі рэлігіі прысвяціў гэтай юбілею выставу «Сучаснае беларускае адраджэнне». Яе стваральнікі паспрабавалі адлюстравать усе найбольш значныя дасягненні нацыянальнага адраджэння апошніх гадоў: першыя беларускія маркі, паштоўкі, вялікую калекцыю значкоў; новыя беларускія газеты і часопісы, найбольш грунтоўныя працы па гісторыі Беларусі, які зрабілі значны рэзананс у грамадскай думцы; першыя выданні розных беларускіх партый, аб'яднанняў і суполак; кнігі і перыядычныя друкі беларусаў з ЗША, Канады, Латвіі, Жамойці, Эстоніі, Польшчы, Расеі. На выставе прадстаўлена таксама значная колькасць рэлігійнай /уніцкай, каталіцкай, пратэстанцкай/ літаратуры на беларускай мове.

Вітаўт РУДНІК,
навуковы супрацоўнік Музея гісторыі рэлігіі
г. Гродна

ВЫСТУПІЎ
ЛАЎРЭАТ

У чарговы раз прайшоў у канцэртнай зале Маладзечанскага музычнага вучылішча канцэрт фартэп'янальнай музыкі. Малады музыкант, піяніст Сяргей Мікулік, які ў свой час закончыў аспірантуру і цяпер выкладае ў Беларускай акадэміі музыкі, выконваў творы Шумана і Ліста. У першым аддзяленні былі прадстаўлены тры фантастычныя п'есы і фантазія Шумана, у другім — творы Ліста. Канцэрт працягваўся амаль дзве гадзіны, але аматары і прафесіяналы музыкі доўга не адпусцілі музыканта са сцэны, гораха яму аплаўдзівалі.

Сяргей Мікулік — лаўрэат міжнароднага конкурсу «Пражская вясна», таленавіты піяніст і выканаўца.

ЗАХОПЛЕНЫ
ТВОРЧАСЦЮ

Яшчэ зусім нядаўна старое памяшканне Чысцінскай сярэдняй школы Маладзечанскага раёна займалі адразу некалькі камерцыйных структур. Цяпер будынак вернуўся дзецям. З верасня мінулага года тут размясцілася дзіцячая музычная школа.

Аб буднях і святах музычнай школы раскажае яе дырэктар Ядвіга Станіславаўна Нядзведская:

— У школе нядаўна прайшоў справядзаны канцэрт вучняў і педагогаў, які называўся «Калядныя сустрэчы». У нас выступаў сімфанічны аркестр пад кіраўніцтвам заслужанага работніка культуры Рыгора Сарокі, педагога і навучніка Маладзечанскага музычнага вучылішча. У бліжэйшы час плануем адкрыць і школу мастацтваў. Канчатковая наша мэта — стварыць эстэтычны цэнтр.

М. КАПЫЛОВІЧ

Авохці мне

Ад пачатку 90-х стольны Дом літаратара, здаецца, ужо не чуў падобнай псеўданавуковай, вульгарна-ідэалагічнай дэмагогіі. Але напрыканцы 1993 г. акурат надарылася нагода — тут праходзіла вечарына парадыста і паэта Міхася Скоблы. Дакладней, адбывалася нешта накшталт урачыстага партыйна-камсамольскага сходу. У прэзідыуме, за доўгім сталом, запланаваным чырвонай матэрыяй, сядзелі пісьмэннікі А. Пільмянкоў, А. Емяльянаў і нехта Карп Шашаль-Закідайла, які аказаўся, бадай, ці не самым прыкметным выступоўцам. Сход пачаўся ягоным асноўным дакладам, які, добра падумаўшы, мы вырашылі прапанаваць увазе чытачоў. Як спробу літаратуразнаўчай пародыі.

Карп ШАШАЛЬ-ЗАКІДАЙЛА

СПЫНІЦЬ РАЗБУРЭННЕ
ІДЭЙНАСЦІ ЛІТАРАТУРЫ!

Паважаныя таварышы і таварышкі, сябры-пісьмэннікі і сяброўкі пісьмэннікаў!

У сённяшні архівелічны час, калі наш вялікі народ прыкладае тытанічны намаганні і выконвае грандыёзныя рашэнні па будаўніцтве новага грамадства, мы ўсе нераўнадушна і адназначна ўспрымаем творчасць так званых парадуста /выбачайце, парадыста/ Міхася Ладзіміравіча Скоблы. Усведмялю ўсю складанасць і адказнасць найвышэйшай месі, якая на мяне ўскладзена ў гэты момант. Па абавязку партый-бацькі і яго сына-камсамола, якім належыць маё сэрца з пялюшак, я змушаны тут зарэзаць праўду-матку.

Паважаныя таварышы! Ад незапамятнага і да ўсіх наступных з'ездаў, пленумаў ЦК наша родная Камуністычная партыя мэтаскіравана і ўмудрона кіравала-накіроўвала літаратуру і мастацтва на ісцінны шлях, умела, хватка цугляла яе, як неаб'езджанага, наравістага каня. Паверце майму вопыту, але на ўласнай скуры і мазах /часам блятаю значэнні слоў, але, да гонару, галоўны накірунак думкі ніколі не губляю/ мне прыйшлося зведаць, што значыць культурна з вазка, калі шалёна памчаў гэты наравісты каніска. Косці можна не сабраць! Але не пра гэта сёння размова. Праблема ідэянасці — гэта не толькі літаратурная, эстэтычная, але і метадалагічная, грамадская праблема. Іменна ў разуменні найвялікшых задач партыі і ўсяго савецкага народа, глыбока сьведомым выбары капіталістычнага ідэала, глыбокай партыйнасці слова выўлечца аўтарскае стаўленне да рэчаіснасці, светапогляд, грамадская пазіцыя пісьмэнніка.

Таварышы! Сёння ідэянасць успрымаецца

не толькі як пафас і стрыжань, альфа ды калега твораў савецкіх пісьмэннікаў, але і як аснова аўтарскай канцэпцыі жыцця, канцэпцыі станюччага героя, асобы чалавека камуністычнага заўтра. Дзіву даецца, што гэта не ўсвядомілі і не ўсмакталі з матчыным малаком некаторыя нашыя пісьмэннікі /не будзем торкаць пальцамі/, і сярод іх — прадстаўнікі маладзейшага пакалення. І гэта наша агульная беднасць, што мы да такога дажылі-дагрукаліся. Своечасова паставіць на патрэбную сцэжку-дарожку такіх таварышаў — наша калектыўная задача і абавязак. Трэба даць прынцыповую ацэнку іхняй літаратурнай дзейнасці, пры дапамозе марксісцкай пралетарскай ідэалогіі выявіць іхня сапраўдныя ідэалы і погляды. Будзем шчырыя, таварышы: у пісьмэнніцкай арганізацыі здарылася ЧП — зганьбавана, зняважана, абражана, высмеяна, выстаўлена на пасмешышча перад тварам усяго перадавога чалавецтва, міжнароднага грамадскасці і родным савецкім народам звыш 50 адданных слуг і служак беларускага Парнаса. Самае жалівае і небажанае, што кніжка пародый тав. Скоблы «Розгі ў розніцу» не нясе ў сабе ніякай ідэянасці, наадварот, яна скіроўвае ўсіх нас на падманны, згубны шлях. Удумаіцеся ў назву кніжкі. Якое «высокае неба ідэала», кажучы словамі таварыша-паэта, выбраў малады літаратар? Розгі! Як вам падабаецца? І гэта ў наш час, калі мы выходзім гарманальна развітую васаб на вачах усёй сусветнай грамадскасці. Такі ідэал не стасуецца ні з ідэяна-палітычнымі, ні з ідэяна-маральнымі, нават ні з псіх-педагагічнымі падыходамі савецкага грамадства. Камуністычная пераканальнасць — вось галоўны метад уздзеяння на сьведомасць ча-

лавека, у тым ліку і на пісьмэнніка-паэта, толькі так можна яго выхаваць. Пара ўсвядоміць, што даўно мінуў час педагогікі капіталістычнага мінулага, калі ў царскіх школах лютавалі розгі, панавалі прымуся і гвалт над асобай. У нашы дні, калі бялітасна сціраюцца ўсе супярэчнасці ў грамадстве, трэба даламагчы нашым паэтам зразумець, усвядоміць не толькі радасць вялікай стваральнай працы на ніве паэзіі, але і адчуць, што праца гэта павінна быць высока-эфектыўнай, каларыйнай і каларытнай. І неабязкова трэба пісаць пародыі, смяяцца, кпіць з таварышаў па пярэ, тым больш з таварышак. Маральны кодэкс камунізму скіроўвае ўсіх нас на гуманную пазіцыю: «Чалавек чалавеку — друг, таварыш і брат». Чытай: «Паэт паэту — друг, таварыш і брат».

Тав. Скобла перадусім таксама паэт, і калі выйшла ягоная кніжка вершаў «Вечны Зніч», думалася, пасля гаворкі з намі ён зрабіў сур'ёзныя вывады. У прыватнасці, ён пагадзіўся, што назва кнігі магла б мець больш выразную ідэяна-грамадзянскую назву «Вечны Агонь», ці яшчэ больш яркую — «Вечны Агонь Камсамола» альбо «Вечны Агонь Камунізму» /усе тры словы прытым пісаць з вялікай літары/. Сёння мы вымушаны прынародна і мужна сказаць тав. Скоблу, што нам вельмі і вельмі не падабалася назва яго першай кніжкі вершаў. Тыраж яе, дарчы, склаў 23 тыс. 098 экз. /хто не верыць — раім праверыць!/. Да нас дайшлі кампетэнтныя чуткі, што паэт увекавечыў імя Алега Бембеля, які, як стала вядома, хаваецца за псеўданімам Зніч. Гэты наш грамадзянін, узгадаваны савецкай школай, піянерскай арганізацыяй імя У. І. Леніна і камсамола, у гнілой капіталістычнай Амерыцы, варажой

Адольф ВАРАНОВІЧ

ДАЙЦЕ ДЫХНУЦЬ

Міхась Шпілька, начальнік аддзела заводакіравання, не мог дачакацца канца рабочага дня. Так стаміўся, што нават за сталом не было сілы сядзець, і ён ледзь не бегаў па пакоі з кута ў кут, заціснуўшы пад пахай тоўстую папку з важнымі дакументамі. А стомленасць была не ад працы, а ад нервовага напружання, якое не пакідала яго ўжо некалькі месяцаў: на заводзе раптам пачаліся скарачэнні. Скарачалі самых старанніх, дасведчаных і працавітых, таму многія чакалі, што і ім не сёння дык заўтра скажучь: бывай да новай перабудовы. Ведама, авечку стрыгуць, а баран дрыжыць. На заводзе тэрмінова ўтвараліся нейкія малыя прадпрыемствы, куды дырэкцыя завода збірала ўсю сваю радыю: дзядзькоў, цёткаў, братоў, сяцёр, пляменніц і пляменнікаў. Нават зусім зялёных, якія і школу ці паспелі скончыць. І ўсе такія: лоб нізкі, нос слізкі, відаць, што прывыклі лізаць з крадзенай міскі.

А старым спецыялістам паратунку не было: скарачэнне, нібы цагляна, увесь час вісела над галавой. Калі падыходзіла чарга, то доўга з імі не цацкаліся: з бэнзэфам сябруеш, пра Пазняка добра гаварыў? Можаш заўтра не прыходзіць на работу. Не, нават сёння можаш не прыходзіць. Што, прыйшоў ужо? То будзем лічыць, што цябе тут няма. Тры месяцы зарплату не атрымліваў? Дык і добра. І не атрымаеш. Тры месяцы назад цябе скарацілі. Наступны!

А наступны — свой, і размова зусім іншая.

— Чуў, Кебіча хваліў. Правільна. І я за яго. Пад яго кіраўніцтвам вунь мы чаго дасягнулі! І яшчэ не гэтага дасягнем. Калі не перашкоджаць. Вось ён абяцае, што хутка

ўсе будзем у зоне. У гэтай, як яе, рублёвай. Тыя, хто з рубля жыве. А ў каго далары? Тых хутчэй за ўсё паставяць вартавыя зону. Але не сумнявайся. Многія будуць у зоне. Вунь колькі яго спецназаўцаў перад помнікам правадыру выстраілася, як сесія пачыналася. Аж правадыр наперад падаўся: ну, нарэжце пусцім кроў! Пакулы не атрымалася: донары не з'явіліся. Ідзі, цябе скарачаць не будзем. Агітуй, мітынгуй, колькі трэба. Толькі за нашых. Хто нашы? Той, хто не лянуецца красці, а крычыць пра чэснасць. Можаш за прагул узяць адгул. А намітынгуюся — адразу ў касу: прэмію выпішам.

Кожны пачаў ратавацца ад скарачэння, як мог. Маладзейшыя і больш рухавыя жанчыны спрабавалі сваімі сіламі замацавацца на рабоце. Адна мыш падсмаленая скардзілася сяброўцы: хацела замацавацца на рабоце, каб дацягнуць да пенсіі, падкацілася аж да дырэктара, ды аказалася, што ў таго няма чым яе замацаваць.

Кругом камерцыя і карупцыя. Міхась усё бачыў, чуў і цяпеў. Чакаў свой смяротны час. Толькі сківіцы сціскаў: як п'ян, то што мне пан, а як прасплюся, і свінні баюся. Усклікнуць хацелася: дайце дыхнуць! Ну хоць глыток свежага паветра, настоенага на водах сасновых лясоў і азёрных вятроў! Людцы добрыя, не стаўце ўсё з ног на галаву!

Нарэшце рабочы дзень скончыўся. На вуліцы снежная каша хлюпала пад нагамі, з нізкіх шэрых хмар імжыў чарнобыльскі дожджык. Нервы ў Міхася трымцелі быццам струны. Ён нават адчуваў, як яны брынькаюць усярэдзіне. Хутчэй, хутчэй у тралейбус, хутчэй даехаць дадому, зачыніцца ў кватэры, каб нічога не бачыць і не чуць.

Ён ускочыў у тралейбус, учаліўся за поручань і азірнуўся, шукаючы вольнае месца.

— Ну што азіраешся, як ёлупень. З перапою, напэўна, — загрымеў над галавою голас. — Вунь кабетта сядзіць, ножкі завіла, чакае, каб хто падышоў. Не губляйся! Стаў, як укаланы. Ты што, з псіхушкі ўцёк?

Міхась Шпілька здрыгануўся ад гэтых слоў, але не адразу зразумеў, што сказана яму. Ён яшчэ раз няўцямна азірнуўся, убачыў побач з кабетай вольнае месца і памкнуўся туды, ды раптам спыніўся: што за чорт, хто гаворыць?

Пасажыры сядзелі задумлівыя, смутныя. Толькі п'яны дзятчок матляў галавой, сонна лыпаў бялісьмі вейкамі і радасна гундосіў: — Во даёць! Во бабеч!

А голас з дынамікаў грывеў на ўвесь тралейбус:

— Ну што, не прыглянулася? І садзіцца побач не будзе? Наступная астанойка «Няміга». Каму грахі замаліць — на выхад. Малавата нешта. Няўжо ўсе бязгрэшыны? Вось ты, у кароценькай спадніцы, чаму не выходзіш? Ужо ж награлыла, пэўна, на тры гады наперад...

Нарэшце да Міхася дайшло: у кабіне тралейбуса сядзела шыракаплечая жанчына, левай рукою круціла баранку, а ў правай трымала мікрафон і гаварыла бесперапынна.

— А гэтыя ўжо замалілі. Бачыце, якія вясёлыя, — сустракала яна новых пасажыраў. — Можна ўсё пачынаць спачатку.

Міхасю стала млосна. Адкрытым ротам ён халаў паветра, а яго не было. Зноў хацелася ўсклікнуць: людцы добрыя, дайце дыхнуць! Адзін глыток...

— Наступная астанойка — «Оперны тэатр». Ну, хто даўно не бачыў, як маладзенькія козачкі ножкі вышэй галавы задзіраюць? Вунь ты, вусаты, твая кабетта пэўна так не ўмее! — аж захліпалася жанчына з мікрафонам. — О-о, а гэта хто да нас прыйшоў? — сустрэла яна пажылога мужчыну з ордэнскімі калодкамі на пінжаку, якія

нам сваёй ідэалогіяй, выдаў падпольную кніжку, старонкі якой гуляюць па нашай сталіцы, як гоголеўскі Нос. Ідэя-палітычная няспеласць, як бачым, вытырае ўжо з саміх назваў кніжак тав. Скоблы.

Нам зразумелыя абурэнні і гнеў многіх і многіх незаслужана высмеяных, высцябаных і збэшчаных пазтаў. Яны справядліва даводзяць, што тав. Скобла хоча рашуча, злосна перакрэсліць рэальныя і немалыя здабыткі сучаснай беларускай паззіі. Мы, аднак, не схільныя сцярджаць, што ў творчасці нашых пазтаў няма нейкіх прыватных і не вартых пра недахопаў, але ўзводзіць паасобныя і рэдкія агрэхі ў абсалют, нейкую смешную анекдатычнасць, — гэта значыць свядома ўзводзіць у зман шматлікую армію чытачоў беларускай савецкай паззіі, гэта значыць не ўсведамляць тых вялізных патрабаванняў і задач, якія дыктуе час.

Таварышы! Сёння можна было б строга разабрацца п'яцінаццаці арганізацыі з таварышам смехатуном. Павінна, як лічаць кампетэнтныя органы, адбыцца бескамп'ямісна, суровая гаворка. Аднак не забывайма на павышаную ўвагу партыі да выхаваўчага фактару, на тое, што мы павінны перавыхоўваць людзей, даламагаць ім, калі яны памыліліся, страсна абуджаць грамадзянска-палітычную свядомасць. Трэба, хоць гэта і цяжка, убачыць і штосці станоўчае ў асобе і творчасці тав. Скоблы. Мы шчыра вітаем яго шчырае самавыкрыццё: «Пісанне пародыяў, — з усведамленнем сваёй віны піша ён у прадыме да сваіх «Розгаў», — няўдзячны занятак. А чытанне іх — чыстае марнатраўства. Спажытку для душы ў пародыях аніякага, высокай паззіі там таксама не пахне». Секануў, як розгамі, трална і дакладна. Шырокай грамадскай трэба адкрываць вочы на пародыі, што гэта такое, а яны — гэта, таварышы, выскалянне, крыўлянне, блазнаванне, небяспечны працэс творчага страванання аднаго чалавека на творах другога. Наша эпоха, як вядома ва ўсім свеце, характарызуецца адмаўленнем усялякага віду эксплуатацыі: «Хто не працуе — той не есць». Таму асудзім і ўсе яе адзін скажам рашучае «не» марнаму, штучнаму канструяванню кар'яктур на нашых пазтаў, якія да сёмага поту выдаёўбаюць свае радкі, паказваюць у працы высокія вынікі працы, па-баявому крочаць у шэрагах будаўнікоў сацыялізму і капіталізму.

Тав. Скобла не ўлічвае гіганцкія гістарычныя зрухі нашага часу. Траціць духоўныя высілкі на лупцванне сваіх — з'ява, мякка кажучы, небяспечная. Армія ж пісьменніцкага саюза высокадзейная, баявітая, ёй любяць цяжкасці па плячы, яна зможна супрацьстаяць і абараніць гонар пакрыўджаных сваіх членаў. У той час як сам тав. Скобла можа апынуцца ў ізаляцыі, як некалі маладая Савецкая краіна. Трэба памятаць урокі гісторыі і ісці верным курсам.

Азірацца па баках, зважаць на тых, хто ў крэсле, хто як фон-барон паходжае па літаратурным Парнасе, іначай можна нічога свайго больш не пабачыць на паліцах, хіба што на «святых ніколі». От гучаць наступныя радкі, што блізнят: «Акно расчынена ў Сусвет» і «Акно, расчынена ў Сусвет» — і хай сабе. Гэта, з пункту гледжання савецкага літаратуразнаўства, тыпалагічнае падабенства, нават, калі хочаце, блізкасць свайго роду, інтымнасць. Першы радок належыць А. Письмянкову, другі — М. Мятліцкаму. Тав. Скобла стаіць з розгамі напачатку і пагражае:

Ну, адчынілі мо і ўдвух,
пабачым, хто яго зачыніць!

Што вы, тав. Скобла, думаеце, застаецца рабіць бедным Алесю і Міколу? Яны ўдвух дзверы будуць перад вачымі носам зачыняць, адзін — у Саюзе, другі — у «Мастацкай літаратуры». Дык з кім вы, тав. Скобла? Падумаеце і зрабіце вывады. Пара ўжо аўтару кніжкі зразумець, што мы яго не запалохваем, бо, як слухна пісаў у сваім артыкуле «Партыйная арганізацыя і партыйная літаратура» У. І. Ленін, «жыць у грамадстве і быць свабодным ад грамадства нельга». Наблізім гэтую асноватворную думку да свядомасці смехатуна: «Жыць у Саюзе і быць свабодным ад яго нельга». Калі ж усё гэта ён усвядоміць, яму будзе не да смеху. Смеецца добра той, хто смеецца апошні.

Асобна трэба сказаць пра недружалюбнае стаўленне тав. Скоблы да самай прыгожай паловы чалавецтва. Пародыі на В. Акалаву, С. Басуматрава, З. Дудюк і іншых жанчын-паэтак мы расцэнваем як ганьбаванне гонару ўсіх нашых слаўных савецкіх жанчын, якія прывыклі крочыць у першых радах будаўнікоў нябачнага заўтра.

Таварышы! Мы не можам не сказаць і яшчэ пра адзін ганебны момант. Тав. Скобла, як высветлілася, у гады вучобы на філфаку БДУ не засвоіў як след сэнс не толькі згаданай працы вялікага тэарэтыка марксізму-ленінізму, але і некаторыя іншыя. Паслужыў два гады ў Савецкай Арміі, паласкаў у дэсанце з парашутам, і ўсё выветрылася з ягонай галавы. Калі б аўтар кніжкі глыбока ўсвядоміў прынцып партыйнасці, ён раз і назавсёды зразумеў бы, што свядома абарона інтарэсаў пэўнага класа, пэўнага Саюза, свядома прапаганда класавых, партыйных мэт вышэй і патрэбней, чым пісанне нейкіх там пародыяў. Згадайце, тав. Скобла: няўжо не вучыў вас гэтым усімвядомы тэарэтык паззіі тав. Рагойша? Вы, як ні крыўдна нам гаварыць, бралі з яго лекцыі і кнігі зусім не тое.

Міхась Ладзіміравіч! Мы ўсе шчыра хочам вам даламагчы, прыслухайцеся да голасу сваіх таварышаў, людзей, якія вераць у ваш розум і талент. Адвядзіце асобае месца ў сваёй творчасці паказу працэсу фарміравання

станоўчага героя, ці, кажучы словамі М. Горкага, «бесперапынна растукага чалавека». Напішыце лепей колькі артыкулаў і пакажыце, як бесперапынна расце ідэянасць нашага савецкага пісьменніцтва. Пішыце оды, дыфірамы, адрэзіце незаслужана забыты жанр панегрыкаў. Перад вамі яшчэ ўсё жыццё наперадзе! Не аступіцеся больш, не схібеце!

Таварышы! Наш святы абавязак сказаць, што на тав. Скоблы аказаў уздзеянне не лепшы прыклад старэйшых рагатуноў-прыкалістаў, якія даўно прымушаюць усяднага чытача ад смеху надрывацца — гэта Рыгор Барадулін, Георгій Юрчанка, нейкі міфічны Вядзьмак Лысагорскі і некаторыя іншыя таварышы-пісьменнікі. З імі павінна адбыцца гаворка асобна, пры зачыненых дзвярах, бо кляць — рады няма. З каго? З адзінакроўных пісьменнікаў-братоў і пісьменніц-сястрыц, увогуле з беларускай савецкай паззіі, якая так усебакова, шматгранна, шматтэматычна, словам, бездакорна развіваецца ў метады сацыялістычнага рэліктызму, у духу камуністычнай ідэянасці. Слава пазтам і паззіі! Ганьба яе ворагам — парадыстам, крытыкам-анархістам і, як казаў адзін таварыш-паэт, іншым «жабам рыжым!»

Ды пара нам ужо закругляцца, як сказаў бы таварыш Бугаёў. Адчуваю адабральную рэакцыю ўсіх тут прысутных, таму, забягаючы наперад, адрозь прапаную наступны ПРА-ЕКТ ПАСТАНОВЫ экстраннага, экстранды-натарскага СХОДУ:

1. Лічыць, што кніжка пародыяў «Розгі ў розніцу» не адпавядае духу нашага часу і дэзарыентуе чытача. Аб'явіць тав. Скоблы, на першы раз, адначасна строгае папярэджанне і строгае вымову з занясеннем у асабістую картку члена СП.

2. Абавязваць тав. Скоблы скласці 100 одаў і дыфірамаў у гонар беларускіх пазтаў да 1 студзеня 1995 г.

3. Прапанаваць тав. Скоблы выступіць з пакаяльнай, ачышчальнай, самазгаральнай прамовай.

4. Указаць партыйнай арганізацыі СП, персанальна ўсім мінулым і цяперашняму сакратару саюза тав. Зуёнку, а таксама галоўнаму рэдактару часопіса «Роднае слова», дзе працуе тав. Скобла Міхась Ладзіміравіч, на недастатковую ідэяна-палітычную і ідэяна-маральную работу з кадрамі.

Бурнае, працяглае тупаценне нагамі, якое наадвае абвал у гарах. Чубаць воклічы: «Далой застоі!», «Рукі прэч ад спадара Скоблы!», «Няхай жыць гумар!», «Слава незалежным парадыстам!», «Розгі — розум, гонар і сцмленне нашай эпохі», «Ура!» /

Ад рэдакцыі. Па сведчанні відавочцаў, амаль палову гэтага даклада, прачытанага на вечарыне М. Скоблы, зала ўспрыняла ўсур'ёз.

вытыркаліся з-пад расхрыстанага паліто. — Сувораец гвардзеец! Наступная астаноўка — «Камуністычная». Вот туды я гвардзейца і адвязу. Адрозь у камунізм.

Стары зморшчыўся, варухнуў плячом, хацеў нешта сказаць, ды сцяргнуў.

— Во даць! — зноў прагундосіў п'яны дзяцюк, ускінуўшы цяжкую галаву, якая ўсё роўна хілілася да каленяў.

Міхась моцна трымаўся за поручань, сціскаў сквіцы, каб не закрычаць, і стараўся не слухаць голас, што грымеў на ўвесь тралейбус. Навучылася на сабак брахаць, нічога не скажаш! Праехаў так яшчэ прыпынкі са тры, ды раптам на задняй плячоўцы пачалася валтузня: у тралейбус увайшлі кантралёры. Аказваецца, гадзіну назад некаму ўздумалася павысіць зноў плату за праезд у гарадскім транспарце, і кантралёры адрозь выйшлі на паляванне.

Міхась не стаў іх чакаць, а як толькі расчыніліся дзверы, выскачыў з тралейбуса. Забег наперад, каб лепш разгледзець жанчыну за рулём, якая так і не выпускала з рукі мікрафон. Ён памахаў ёй рукой. Яна заўважыла яго, і ён з задавальненнем пакрыўчыў пальцам ля скроні.

Стомлены, разбіты кльпаў па снежнай кашы дамоў. Чаравікі, купленыя яшчэ ў застойны час, прамоклі, шкарпэты прыліплі да ног. Наважыўся быў зайсці ў магазін, ды перадумаў. Што ён там не бачыў? Сытыя задаволеныя твары прадаўцоў? Цярпець ён не можа гэту пароду з залатымі пярсцёнкамі на тоўстых пальцах. Кажуць, гаварылі аднойчы па-свойску кіраўнікі дзюх дзяржаў: заходняй і нашай. Кіраўнікі заходняй дзяржавы расказваў, як яны змагаюцца супраць п'яніц, злодзей, прастытутак, як перавыхоўваюць іх. А пасля спытаў у нашага: а вы што з імі робіце? А мы, адказаў наш, злучаем іх і выводзім новую пароду — работнікаў гандлю. Вывелі. На сваю галаву. Такі свет настаў, што ні палажы, ні пастаў.

Не, не пайшоў Міхась Шпілька ў магазін. Цэны там за дзень, напэўна, чатыры разы

павышалі, а зарплату Міхасю другі месяц не выдавалі. Так што няма чаго там рабіць. Дайце дыхнуць!

Дома ён дастаў з халадзільніка бутэльку кефіру, у шафцы знайшоў акрайчык хлеба. Што зарабіў, тое і сцерабіў, і струны ў жываце перасталі брынкаць. І то добра, бо што ж зробіш, калі масла пагасла, сала патала, а каўбасе ліха стала. Нервовае напружанне спадала. Але як толькі пачынаў думаць пра дзень заўтрашні, успыхвала з новай сілай. Стараўся не думаць. Лепш за ўсё было б выпіць. Але няма за што. Прыйдзецца думаць. Пра мітынгі, забастоўкі і іншыя непатрэбныя рэчы.

Уключыў тэлевізар, сеў у крэсла. Хацелася ўбачыць штосьці харошае, што ўсцешыла б душу прыгажосцю, разумным словам, дало надзею. Напрыклад, прыгожую разумную жанчыну, якая б, не цураючыся роднага слова, не псууючы яго, не дратуючы, пагаварыла пра дзень сённяшні, а лепш пра заўтрашні.

Наэкране паявіўся рыбак, заплыўшы тлушчам картавы мужчына. Здавалася, што ён сядзіць адрозь на двух крэслах. Мужчына гаварыў пра карысць галадання, дзяліўся вопытам, расказваў, як ён галадаў па мэтады ўзыходзячай зоркі медыцыны, ды пакуль што нікому не вядомага лекара Рабіновіча, і за два месяцы пахудзеў аж на дваццаць пяць грамаў. Мужчына закончыў сваё выступленне заклікам: усе да Рабіновіча! І тоўстыя, і худыя!

Дайце дыхнуць!

Міхась расслаблена ўстаў з крэсла, дрыжачай рукой пераклучыў тэлевізар на другую праграму і зноў сеў. Экран тэлевізара паміргаў, і на ім з'явілася пажылая зморшчаная кабетка з невыразным тварам і без ускага ўступу пачала вучыць, як стаць прыгожай. Аж захіпалася, глытала каңчаткі слоў, калі расказвала пра крэмы з Парыжа, пра іх чудадзейныя якасці: варта толькі памазаць імі твар, як любое страшыдла становіцца прыгажуняй. Незразумела толькі было, чаму яна

да гэтага часу не памазала свой. А яшчэ яна ўвесь час паўтарала, што непрыгожых жанчын не бывае. Напэўна, мела сябе на ўвазе.

Міхась ухаліўся за галаву. Божа ж літасцівы, ды дзякуй табе, што хоць адзенне ёсць, якое прыкрывае бясформенныя целы! Ён аж застагнаў і хацеў выключыць тэлевізар. Ды раптам экран зноў заміргаў, потым на ім з'явілася рухавая кабетка ў напяртых джынсавых штанах, якія ажно трашчалі на ёй. Яна круцілася паміж аўтобусаў і тралейбусаў, што выязджалі з варот. Потым адзін тралейбус спыніўся, і з кабіны выглынула тая самая жанчына, якая везла Міхаса з работы. Ён аж падскочыў у крэсле, не верачы сваім вачам, і чамусьці ціхенька рагатуў.

Жанчына ў напяртых штанах прыклала грушу мікрафона да рота і сказала:

— Паважаныя спадары!

«Гэта значыць, гаспадары без «га», — вяла падумаў Міхась.

— Січас я гутару з вадзіцелем тралейбуса Гусакавай, якая сваёй культурнай абслугой пасажыраў падае прыклад моладзі. Спадарыня Гусакава, раскажыце, як вам працуецца, як жывецца?

Міхась глыбока ўздыхнуў і ўзяўся рукой за шчаку, быццам раптоўна забалеў зуб. «З ног на галаву, з ног на галаву», — круцілася ў галаве думка.

Экран паміргаў, з'явіліся абрысы нейкага пакоя, а пасля і Гусакава з начуранай прычоскай.

— Я з маленства любіла, каб усё было культурна. Бывала, як сказану што — усе за жываты бяруцца. А цяпер я працую вадзіцелем, дык мне і карты ў рукі. Заўсягды поўны тралейбус людзей. Вось я і стараюся. Мікрафон пад рукой, дык я іх і выходваю. Стараюся перадаць сваю культуру ім, так сказаць...

Экран крутануўся, галава Гусакавай чамусьці аказалася ўнізе.

Міхась Шпілька ляжаў на падлозе, кульнуўшыся з крэсла, і хаўкаў ротам. Дайце дыхнуць!

Заснавальнікі:

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь

Выходзіць з 1932 года

Газету рэдагавалі

Х.Дунец	(1932-35)
І.Гурскі	(1935-41)
А.Куляшоў	(1945-46)
М.Горцаў	(1947-49)
П.Кавалёў	(1949-50)
В.Вітка	(1951-57)
М.Ткачоў	(1957-59)
Я.Шарахоўскі	(1959-61)
Н.Пашкевіч	(1961-69)
Л.Прокша	(1969-72)
Х.Жычка	(1972-76)
А.Асіпенка	(1976-80)
А.Жук	(1980-86)
А.Вярцінскі	(1986-90)

Галоўны рэдактар

Мікола ГІЛЬ

РЭДАКЦЫЙНАЯ РАДА:

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

Андрэй ГАНЧАРОЎ

першы намеснік галоўнага рэдактара

Юрась ЗАЛОСКА

Міхась ЗАМСКІ

Галіна КАРЖАНЕЎСКАЯ

Барыс ПЯТРОВІЧ

намеснік галоўнага рэдактара

Юрась СВІРКА

АДРАС РЭДАКЦЫІ:

220600, ГСП, Мінск, вул. Захарова, 19

ТЭЛЕФОНЫ:

прыёмная рэдакцыі 332-461

намеснікі галоўнага рэдактара 332-525, 331-985

аддзелы:

публіцыстыкі 332-525

пісьмаў і грамадскай думкі 331-985

літаратурнага жыцця 332-462

крытыкі і бібліяграфіі 332-204

пазіі і прозы 332-204

музыкі 332-153

тэатра, кіно і тэлебачання 332-153

выяўленчага мастацтва і аховы помнікаў 332-462

навін 332-462

мастацкага афармлення 332-204

фотакарэспандэнт 332-462

бухгалтэрыя 268-640

Пры перадруку просьба спасылацца на "ЛІМ".

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае і не рэцэнзуе.

Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з думкамі і меркаваннямі аўтараў публікацый.

Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах Друкарня "Беларускі Дом друку"

Індэкс 63856. Наклад 19.000.

Нумар падпісаны 31.03.1994 г.

Тэлебачэнне

ПАНЯДЗЕЛАК, 4.04

Беларускае тэлебачанне

8.30 Пад купалам Сусвету
8.40 Пяць хвілін на жарты
8.45 Ю. О'Ніл. «Журба — ляс Электры», ч. 5
9.20 Л. Бетховен. Сімфонія N 5
10.05 Аэробіка
10.40 «Сонечны зайчык», мульт
10.50 KB3-шоу-94
12.10, 15.35, 18.20, 19.55 Велікодныя дарункі «Тэлесябрыны»
13.20 Тэлежур «Гаў-гаў»
13.50 Чэмпіянат Беларусі па спартыўнай гімнастыцы
14.20 «Аб'ектыў-тэатр»: адкрыццё Маладзёжнага тэатра
17.05 Велікодныя традыцыі на Беларусі
17.35 Якія мы гаспадары?
19.20 Ю. О'Ніл. «Журба — ляс Электры», ч. 6
20.25 Пяць хвілін на жарты
20.30 Кантакт
20.35 Кальханка
21.00 Панарама
21.35 Пад купалам Сусвету
21.45 Надвор'е
21.55 Спартыўны тэлекур'ер
22.15 Вечар з Кшыштафам Занусі
22.50 «Калі ты дзе-небудзь ёсць», м/ф

Канал «Астанія»

5.15 Ранішняе размінка
5.30 Раніца
7.45 «Файнэншыял таймс»
8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 23.00 Навіны
8.20 Паглядзі, паслухай...
8.40 Гол
9.15 Асабістая песня
9.50 Эльдарада
10.20 Зорная гадзіна
14.25 Прадпрымальнік
15.20 «Я аблюбіла Васне малю...»
Г. Вінаград
15.50 Асацыяцыя дзіцячага тэлебачання
16.10 Зорная гадзіна
16.50 Тэхнадром
17.25 Гол
17.55 Документы і лісы
18.05, 20.35 Надвор'е
18.10 Хакей. Кубак МХЛ. 1/4 фіналу. У перапынку — «Добрай ночы, малышы»
20.45 «Малады Чарлі Чаплін», м/ф, с. 1
21.15 Бамонд
21.30 «Закаханыя божай ласкаю», м/ф, с. 1
23.10 Прэс-экспрэс
23.20 Увесь гэты дзяс...
23.40 MTV

Канал «Рэсія»

6.00, 10.00, 15.00, 19.00, 22.20 Весткі
6.25 Патрабуюцца... патрабуюцца...
6.30 Формула-730
7.00 Час дзелавых людзей
7.30 Вуснамі дзіцяці
8.00 Навіны ЭЙ-бі-сі
8.30 Момент іскіны
9.25 Ранішні канцэрт
9.40 Сялянскае пытанне
15.20 Тэлегазета
15.25 Мульці-пульты
15.45 Там-там навіны
16.00 Новая лінія
16.45 М-трэст
17.00 Галасы
17.30 Свята кожны дзень
17.40 Працей простага
18.40 Фільм-прам'ер
19.25 Падрабязнасці
19.35 «Санта-Барбара»
20.25 Бясшумныя лідэры
20.55 Сем нот у шышы
21.30 Тэатральны раз'езд
22.40 Аўтаімгненне
22.45 Зоркі гавораць
22.50 Спартыўная карусель
22.55 ЭКП
23.05 Вечар Э. Дзянісава

Санкт-Пецярбург

6.30 «Дом для Кузых», мульт
6.50 Спявае Р. Юрагімаў
7.20 Фільмы Л. Станюкінас. «Аліса Фрэйндлі»
8.05 Казка за казкай
9.00 «Нямецкая хваля»
9.30 «На парозе ночы»
10.20, 11.40, 14.40 Музыкальны момант
10.30 Хуткая дапамога
11.00 Навы Пецярбург
11.30, 14.30, 18.30, 21.45 Інфарм ТБ
11.45 «А кароль жа голы». Тэлеверсія п'есы Я. Шварца
13.20 «Дыялог са сцэнай», т/ф
14.45 «Няўлоўныя мсціўцы», м/ф
15.55 «Прагулка ў рытмах стэпа», муз. фільм
16.45 Вялікі фестываль
17.00 Адхрысціянства для сябе Расію
17.30 «На парозе ночы»
18.15 Тэлеэкст
18.50 Спорт, спорт, спорт...
19.05 «Будні»
19.20 Тэлемагазін
19.25 «Старыя-разбойнікі», м/ф
20.55 «Не памірай ніколі», д/ф
22.00 Спартыўныя навіны
22.10 Ваш стыль
22.20 «Два гусары» /лаводле Л. Талстога/

АўТОРАК, 5.04

Беларускае тэлебачанне
8.00 Раніца рэспублікі
8.10 Дзевялая хроніка

8.20 Пад купалам Сусвету
8.30 Надвор'е
8.40 Пяць хвілін на жарты
8.45 «Сігуданы», канцэрт
9.00 Тэлебачанне — школе. А. Вярцінкі. «Рэвіюм па кожным чацвёртым»
9.30 «Калі ты дзе-небудзь ёсць», м/ф
11.15 «Выдатныя маркі аўтамабіляў», с. 9
11.45 «Памяць сэрца», д/ф
12.15 «Дзе Чарамоша хваля плёскаюць», канцэрт
13.00 Паэтычная гасцёўня. Р. Тармола
13.30 Навіны
13.40 «Сабака і закаханыя», м/ф
15.00 Каралеўскае паляванне
16.00 Тэлебачанне — школе. У. Караткевіч і яго творчасць
16.40 Як нараджаецца музыка?
17.25 Якія мы гаспадары?
17.55 Зачытайце мае пісьмо...
18.00 Дзевялая хроніка
18.10 Навіны /Віцебск/
18.25 Навіны Бі-бі-сі
19.00 Крымінальная хроніка
19.15 Эканамічная хваля. Імяныя прыватызачыйнай эпохі.
19.55 Мост
20.25 Пяць хвілін на жарты
20.30 Кантакт
20.35 Кальханка
21.00 Панарама
21.35 «Ніхто, акрамя цябе»
22.20 На сесіі ВС РБ; Пад купалам Сусвету; Надвор'е; НІКА; Супраць пльні

Канал «Астанія»

5.15 Ранішняе размінка
5.30 Раніца
7.45 Агляд рынку нерухомасці
8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 23.00 Навіны
8.20 Вясобля ноткі
8.40 «Проста Марыя»
9.30 Чалавек і закон
10.00 «Салавей», мульт
10.20 Дзіцячы фестываль «Радасць»
10.50, 23.40 Прэс-экспрэс
14.25 Прадпрымальнік
15.10 Справа
15.20 «Прыгоды Тома Соера»
15.50 Паміж намі, дзяўчынкамі...
16.10 Рок-урок
16.50 Азбука Уласніка
17.25 Планета. В. Клаўс
17.50, 20.35 Надвор'е
17.55 «Проста Марыя»
18.45 За радком працола
18.55 Тэма
19.40 Добрай ночы, малышы!
20.45 «Малады Чарлі Чаплін», с. 2
21.15 Песня-94
22.00 «Закаханыя божай ласкаю», с. 2

Канал «Рэсія»

6.00, 10.00, 15.00, 19.00, 22.20 Весткі
6.25 Патрабуюцца... патрабуюцца...
6.30 Формула-730
7.00 Час дзелавых людзей
7.30 Вуснамі дзіцяці
8.00 Навіны ЭЙ-бі-сі
8.30 Момент іскіны
9.25 Ранішні канцэрт
9.40 Сялянскае пытанне
15.20 Тэлегазета
15.25 Мульці-пульты
15.45 Там-там навіны
16.00 Новая лінія
16.45 М-трэст
17.00 Галасы
17.30 Свята кожны дзень
17.40 Працей простага
18.40 Фільм-прам'ер
19.25 Падрабязнасці
19.35 «Санта-Барбара»
20.25 Бясшумныя лідэры
20.55 Сем нот у шышы
21.30 Тэатральны раз'езд
22.40 Аўтаімгненне
22.45 Зоркі гавораць
22.50 Спартыўная карусель
22.55 ЭКП
23.05 Музыка Санкт-Пецярбурга

Санкт-Пецярбург

6.30 «Казкі для Наташы», мульт
6.40 «Вялікі прыём у Палацы», д/ф
6.55 Рамантычныя мініяцюры
7.10 Фільмы Л. Станюкінас. «Трамвай ідзе па горадзе...»
7.40 Песні Г. Гладкова
8.15 «Сам-насам з музыкай». Г. Сарыдаў
9.00 «Нямецкая хваля»
9.30 «На парозе ночы»
10.20, 11.40, 14.40 Музыкальны момант
10.30 Хуткая дапамога
11.00 Канцэрт па заяўках
11.30, 14.30, 18.30, 21.45 Інфарм ТБ
11.50 «Мастацтва акварэлі», д/ф
12.20 «Дваццаць мінут з анёламі», м/ф
13.25 «Я была шчаслівая, шчаслівая, шчаслівая...» Спектакль тэатра «Эксперимент» з удзелам А. Юнгера
14.45 «Новыя прыгоды няўлоўных», м/ф
16.00 Казка за казкай
16.45 Вялікі фестываль
17.00 Ваша права
17.30 «На парозе ночы»
18.50 Спорт, спорт, спорт...
19.05 «Будні»
19.20 Тэлемагазін
19.30 «Іван Паўлаў. Пошукі іскіны», м/ф, с. 1
20.40 Наўздагад
21.30 Дзяс Г. Мілер
22.00 Спартыўныя навіны
22.10 Ваш стыль

22.20—0.30 А. Ваксберг. «Небяспечная зона», спектакль

СЭРАДА, 6.04

Беларускае тэлебачанне

8.00 Раніца рэспублікі
8.10 Пад купалам Сусвету
8.20 Надвор'е
8.30 Пяць хвілін на жарты
8.35 «Новая граць», канцэрт
9.00 Тэлебачанне — школе. У. Караткевіч і яго творчасць
9.40 «Ніхто, акрамя цябе»
10.25 Аэробіка
11.00 Тэлежур «Гаў-гаў»
11.25 «Танец — значыць спаваць». У. Пятроў
11.55 «Маржы», «Прышэлец», д/ф
12.30 Акадэмічны час у Акадэмічным тэатры
13.30 Навіны
13.40 «Мінман Панін», м/ф
15.10 «Танец — значыць спаваць», муз. фільм
15.45 «Нов і К»-топ-10
16.45 Гасцёўня «Тэлебома». І. Афанасьева
17.35 А. Куляшоў. «Варшаўскі тракт»
18.10 Навіны /Ломель/
18.25 Навіны Бі-бі-сі
19.00 «Крок»: «Пяць зорак»
20.00 Паэтычная гасцёўня. А. Псымянкоў
20.25 Пяць хвілін на жарты
20.30 Кантакт
20.35 Кальханка
21.00 Панарама
21.35 «Ніхто, акрамя цябе»
22.20 На сесіі ВС РБ; Пад купалам Сусвету; Надвор'е; НІКА; «Нараджэнне таленту», мульт; Кікбоксінг; Фестываль сучаснай хараграфіі ў Віцебску

Канал «Астанія»

5.15 Ранішняе размінка
5.30 Раніца
7.45 Агляд рынку нерухомасці
8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 23.00 Навіны
8.20 Сарока
8.40 «Непроста Марыя». В. Руфа ў Расіі
9.10 Клуб падарожнікаў
10.00 «Блакітная страла», мульт
10.20 Джэм
10.50, 22.05 Прэс-экспрэс
14.25 Прадпрымальнік
15.20 «Прыгоды Тома Соера»
15.50 Джэм
16.20 Клуб-700
16.50 Загадка СБ
17.25 Кампанія «Мір»
17.25 За кулісамі
17.40 Документы і лісы
18.00, 20.35 Надвор'е
18.05 «Не проста Марыя»
18.35 Канцэрт Д. Хвара-стоўскага І.М. Аркадзьева
19.00 Новае лодзі
19.40 Добрай ночы, малышы!
20.45 «Малады Чарлі Чаплін», с. 3
21.15 Шчаслівы выпадак
22.25 «Гісторыя Джэйні Менсфілд», м/ф

Канал «Рэсія»

6.00, 10.00, 15.00, 19.00, 22.20 Весткі
6.25 Патрабуюцца... патрабуюцца...
6.30 Формула-730
7.00 Час дзелавых людзей
7.30 Рэтра-шлагер
8.00 Навіны ЭЙ-бі-сі
8.30 «Санта-Барбара»
9.20 Тэлегазета
9.25 Ранішні канцэрт
9.40 Сялянскае пытанне
15.20 Мульці-пульты
15.30 Студыя «Рост»
16.00 Там-там навіны
16.15 Навы лінія
17.00 Панове-таварышы
17.15 З нова, 6744
17.45 Свята кожны дзень
17.55 Здарова жывеш
18.10 L-клуб
19.25 Падрабязнасці
19.35 «Санта-Барбара»
20.25 Вялікі скандал
20.55 Рэпарцёр
21.15 60 мінут
22.40 Аўтаімгненне
22.45 Зоркі гавораць
22.50 Спартыўная карусель
22.55 ЭКП
23.05 Музыка Санкт-Пецярбурга

Санкт-Пецярбург

6.30 «Вяртанне Дамавічка», мульт
6.40 Панарама Германіі
7.40 Фільмы Л. Станюкінас. «Залатая пласцінка»
8.15 Казка за казкай
8.55 Тэлемагазін
9.00 «Нямецкая хваля»
9.30 «На парозе ночы»
10.20, 11.40, 14.40 Музыкальны момант
10.30 Хуткая дапамога
11.00 Навы Пецярбург
11.30, 14.30, 18.30, 21.45 Інфарм ТБ
11.45 «Жывыя струны», т/ф
12.20 «Старыя-разбойнікі», м/ф
13.50 «Хрыстос і яго царква. Багародзіца», д/ф
14.45 «Карона Расійская імперыі», с. 2
15.50 Тры колы, фаліант і...
16.10 Танцуюць усе
16.25 Па скарэту ўсяму свету
16.45 Вялікі фестываль
17.00 Рэформа ў ўлада
17.30 «На парозе ночы»
18.50 Спорт, спорт, спорт...
19.05 «Будні»
19.20 Тэлемагазін
19.30 «Іван Паўлаў. Пошукі іскіны», с. 3
20.35 Блеф-клуб

19.05 «Будні»
19.20 Тэлемагазін
19.30 «Іван Паўлаў. Пошукі іскіны», с. 2
20.35 «Мадаст з роду Мусаргскага», т/ф
22.00 Спартыўныя навіны
22.10 Ваш стыль
22.20 Спявае Н. Бабкіна
24.00 Еўрапейскі калейдаскоп

ЧАЦВЕР, 7.04

Беларускае тэлебачанне

8.00 Раніца рэспублікі
8.10 Пад купалам Сусвету
8.20 Надвор'е
8.30 Пяць хвілін на жарты
8.35 «Дывертсымент», канцэрт
9.00 «Ніхто, акрамя цябе»
9.45 Тэлевізійны Дом кіно
10.45 «Адступнік», м/ф, с. 1, 2
13.20 «Дзень загадак», мульт
13.40 «Польмя», м/ф, с. 1
15.00 «Следства вядуць Калабкі», мульт
15.25 Відэама-нявідэма
16.25 Тэлебачанне — школе. Народнае мастацтва
16.55 «След пракладвае першы...» А. Савіці
17.40 Песняй сяброў саграваць
18.10 Навіны «Гродна»
18.25 Навіны Бі-бі-сі
19.00 Зачытайце мае пісьмо...
19.05 Дадэка за рэпку
19.35 Бізнес-рынг
20.10 Пацыяты ўрада
20.25 Пяць хвілін на жарты
20.30 Кантакт
20.35 Кальханка
21.00 Панарама
21.35 «Ніхто, акрамя цябе»
22.20 На сесіі ВС РБ; Пад купалам Сусвету; Надвор'е; НІКА

Канал «Астанія»

5.15 Ранішняе размінка
5.30 Раніца
7.45 Агляд рынку нерухомасці
8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 23.00 Навіны
8.20 У свеце жывёл
9.00 ... Да 16 і старэйшым
9.40 Фільмы Ю. Бяляніна. «Рэ-рык»
10.50, 21.45 Прэс-экспрэс
11.20 «Шасць снежных дзён», м/ф
14.25 Прадпрымальнік
15.05 Як дабіцца поспеху
15.20 Музагляд
15.40 «Прыгоды Тома Соера»
16.10 ... Да 16 і старэйшым
16.50 Тэхнадром
17.25 За кулісамі
17.40 Документы і лісы
18.00, 20.35 Надвор'е
18.05 «Не проста Марыя»
18.35 Канцэрт А. Хвара-стоўскага І.М. Аркадзьева
19.00 Новае лодзі
19.40 Добрай ночы, малышы!
20.45 Лато «Мільён»
21.15 «Малады Чарлі Чаплін», с. 4
21.55 «Джэк-патрашыцель», м/ф, с. 1

Канал «Рэсія»

6.00, 10.00, 15.00, 19.00, 22.20 Весткі
6.25 Патрабуюцца... патрабуюцца...
6.30 Формула-730
7.00 Час дзелавых людзей
7.30 «Настаўжы»
8.00 Навіны ЭЙ-бі-сі
8.25 Мульці-пульты
8.35 «Санта-Барбара»
9.25 Тэлегазета
9.30 Паехалі
9.40 Сялянскае пытанне
15.20 «Адроджаны зван», д/ф
15.30 Студыя «Рост»
16.00 Там-там навіны
16.15 Навы лінія
17.00 Не быць дыназаўрам
17.15 Будні
17.45 Свята кожны дзень
17.55 У свеце аўта-імотаспорту
18.25 Свая гульня
19.25 Падрабязнасці
19.35 «Санта-Барбара»
20.25 Я — лідэр
20.50 Маскі-шоу
21.30 Ачына мая
22.40 Аўтаімгненне
22.45 Зоркі гавораць
22.50 Спартыўная карусель
22.55 «Не будзіце спаваць сабаку», м/ф, с. 2

Санкт-Пецярбург

6.30 «Капрызыны Мурад», мульт
6.40 Панарама Германіі
7.40 Фільмы Л. Станюкінас. «Залатая пласцінка»
8.15 Казка за казкай
8.55 Тэлемагазін
9.00 «Нямецкая хваля»
9.30 «На парозе ночы»
10.20, 11.40, 14.40 Музыкальны момант
10.30 Хуткая дапамога
11.00 Навы Пецярбург
11.30, 14.30, 18.30, 21.45 Інфарм ТБ
11.45 «Жывыя струны», т/ф
12.20 «Старыя-разбойнікі», м/ф
13.50 «Хрыстос і яго царква. Багародзіца», д/ф
14.45 «Карона Расійская імперыі», с. 2
15.50 Тры колы, фаліант і...
16.10 Танцуюць усе
16.25 Па скарэту ўсяму свету
16.45 Вялікі фестываль
17.00 Рэформа ў ўлада
17.30 «На парозе ночы»
18.50 Спорт, спорт, спорт...
19.05 «Будні»
19.20 Тэлемагазін
19.30 «Іван Паўлаў. Пошукі іскіны», с. 3
20.35 Блеф-клуб

21.15 «Леванарда да Вінчы» /Францыя/
22.00 Спартыўныя навіны
22.05 Ваш стыль
22.15 Вячэрні зван
23.45 Панарама Германіі

ПЯТНІЦА, 8.04

Беларускае тэлебачанне

8.00 Раніца рэспублікі
8.10 Дзевялая хроніка
8.20 Пад купалам Сусвету
8.30 Надвор'е
8.40 Пяць хвілін на жарты
8.45 Рамансы С. Рахманінава выконвае І. Архілава
9.00 Тэлебачанне — школе. Народнае мастацтва
9.30 «Ніхто, акрамя цябе»
10.15 «Крок»: «Пяць зорак»
11.15 «Кінакліп», муз. фільм /Венгрыя/
12.35 «Аліса ў Залюстравіні»
13.15 Тыздзень планеты
13.30 Навіны
13.40 «Польмя», с. 2
14.55 «Бяда»
15.15 «Ліцэй», д/ф
15.40 «Еўрапейскі калейдаскоп»
16.10 Да 50-годдзя вызвалення Беларусі. «Пошу»
16.50 Талент на сяброўства. В. Палтаран
17.30 «Спяшайцеся рабіць дабро...»
18.00 Дзевялая хроніка
18.10 Навіны /Магілёў/
18.25 Навіны Бі-бі-сі
19.00 Парэтуітэнг'еры. Старшыня Савецкага выканкома г. Мінска С. Калаян
20.00 «Аўтамагістраль»
20.15 «Тэлесябрыны»
20.25 Пяць хвілін на жарты
20.30 Кантакт
20.35 Кальханка
21.00 Панарама
21.35 «Ніхто, акрамя цябе»
22.20 На сесіі ВС РБ; Пад купалам Сусвету; Надвор'е; НІКА; «Акселератка», м/ф; «Я + Я». Мужчына і жанчына

Канал «Астанія»

5.15 Ранішняе размінка
5.30 Раніца
7.45 Агляд рынку нерухомасці
8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 23.00 Навіны
8.20 У свеце жывёл
9.00 ... Да 16 і старэйшым
9.40 Фільмы Ю. Бяляніна. «Рэ-рык»
10.50, 21.45 Прэс-экспрэс
11.20 «Шасць снежных дзён», м/ф
14.25 Прадпрымальнік
15.05 Як дабіцца поспеху
15.20 Музагляд
15.40 «Прыгоды Тома Соера»
16.10 ... Да 16 і старэйшым
16.50 Тэхнадром
17.25 За кулісамі
17.40 Документы і лісы
18.00, 20.35 Надвор'е
18.05 «Не проста Марыя»
18.35 Канцэрт А. Хвара-стоўскага І.М. Аркадзьева
19.00 Новае лодзі
19.40 Добрай ночы, малышы!
20.45 Лато «Мільён»
21.15 «Малады Чарлі Чаплін», с. 4
21.55 «Джэк-патрашыцель», м/ф, с. 1

Канал «Рэсія»

6.00, 10.00, 15.00, 19.00, 22.20 Весткі
6.25 Патрабуюцца... патрабуюцца...
6.30 Формула-730
7.00 Час дзелавых людзей
7.30 «Настаўжы»
8.00 Навіны ЭЙ-бі-сі
8.25 Мульці-пульты
8.35 «Санта-Барбара»
9.25 Тэлегазета
9.30 Паехалі
9.40 Сялянскае пытанне
15.20 «Адроджаны зван», д/ф
15.30 Студыя «Рост»
16.00 Там-там навіны
16.15 Навы лінія
17.00 Не быць дыназаўрам
17.15 Будні
17.45 Свята кожны дзень
17.55 У свеце аўта-імотаспорту
18.25 Свая гульня
19.25 Падрабязнасці
19.35 «Санта-Барбара»
20.25 Я — лідэр
20.50 Маскі-шоу
21.30 Ачына мая
22.40 Аўтаімгненне
22.45 Зоркі гавораць
22.50 Спартыўная карусель
22.55 «Не будзіце спаваць сабаку», м/ф, с. 2

Санкт-Пецярбург

6.30 «Капрызыны Мурад», мульт
6.40 Панарама Германіі
7.40 Фільмы Л. Станюкінас. «Залатая пласцінка»
8.15 Казка за казкай
8.55 Тэлемагазін
9.00 «Нямецкая хваля»
9.30 «На парозе ночы»
10.20, 11.40, 14.40 Музыкальны момант
10.30 Хуткая дапамога
11.00 Навы Пецярбург
11.30, 14.30, 18.30, 21.45 Інфарм ТБ
11.45 «Жывыя струны», т/ф
12.20 «Старыя-разбойнікі», м/ф
13.50 «Хрыстос і яго царква. Багародзіца», д/ф
14.45 «Карона Расійская імперыі», с. 2
15.50 Тры колы, фаліант і...
16.10 Танцуюць усе
16.25 Па скарэту ўсяму свету
16.45 Вялікі фестываль
17.00 Рэформа ў ўлада
17.30 «На парозе ночы»
18.50 Спорт, спорт, спорт...
19.05 «Будні»
19.20 Тэлемагазін
19.30 «Іван Паўлаў. Пошукі іскіны», с. 3
20.35 Блеф-клуб

19.20 Тэлемагазін
19.30 «Іван Паўлаў. Пошукі іскіны», с. 4
20.35 Тэатральная правінцыя
21.05 Рускія календарныя абрады
22.00 Спартыўныя навіны
22.05 Ваш стыль
22.20 «Вулкныя салдаты», м/ф /ЗША/
24.00 «Блакітныя гарады», муз. фільм

СУБОТА, 9.04

Беларускае тэлебачанне

8.00 Раніца рэспублікі
8.10 Пяць хвілін на жарты
8.15 Пад купалам Сусвету
8.25 Надвор'е
8.35 «Ніхто, акрамя цябе»
9.20 Здароўе
9.50 Паказвае Віцебск
10.50 Тыздзень планеты
11.05 «Акселератка», м/ф
11.35 ТА «Рэха»
12.15 «Сталіца»
13.15 Шматгалоссе. Цыганы Гомельшчыны
13.55 Кампазітар В. Іваноў
15.55 «Імша па Купалу», д/ф
16.15 «Мой маленькі поні»
16.45 «Пал-Ці» TV
17.30 «Выдатныя маркі аўтамабіляў», с. 10
18.00 «Крок»
19.30 «Нов і К»-топ-10
20.30 Пяць хвілін на жарты
20.35 Кальханка
21.00 Панарама
21.35 Пад купалам Сусвету
21.45 «Катафалк», м/ф
23.00 НІКА
23.10 Рэйтынг
23.30 «Каскад»
23.45 Відэама-нявідэма

Канал «Астанія»